De professionaliteit en de maatschappelijke waardering van leerkrachten basis- en secundair onderwijs.

Een onderzoek naar opvattingen van leerkrachten, andere onderwijsbetrokkenen en de publieke opinie.

Bijlagen

A. Aelterman (RUG)
J.C. Verhoeven (KUL)
N. Engels (VUB)
P. Van Petegem (UA)

I. Buvens (KUL)
I. Rots (RUG)
G. Theunissen (KUL)

Onderzoek uitgevoerd in het kader van OBPWO, contract 00.03

Juni 2002

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel		i
Bijlage 1.	Analyse panelgesprekken met directe onderwijsbetrokkenen	1
Bijlage 2.	Vergelijking van twee- en driedimensionale steekproefkruistabellen met de corresponderende verdelingen in de populatie	51
Bijlage 3.	Waardering	53
Bijlage 4.	Status van het lerarenberoep	59
Bijlage 5.	Evaluatie van het loon van beginnende leraren	63
Bijlage 6.	Aantrekkelijkheid van het lerarenberoep	65
Bijlage 7.	Bredere pedagogische opdracht voor leraren	67
Bijlage 8.	Evaluatie van de berichtgeving over de leraar in de media	71
Bijlage 9.	Vragenlijst	73
Bijlage 10.	Interviewersinstructiebundel	133
Bijlage 11.	Delphi-studie: resultaten	147
Bijlage 12.	Delphi-studie: vragenlijst eerste ronde	153
Bijlage 13.	Delphi-studie: vragenlijst tweede ronde	169

BIJLAGE 1. ANALYSE PANELGESPREKKEN MET DIRECT ONDERWIJSBETROKKENEN

1. Onderwijsopdracht

1.1. Verbreding van de lerarenopdracht

In alle panelgesprekken komt naar voor dat het onderwijs in deze snel evoluerende samenleving nieuwe opdrachten krijgt. De algemene teneur is dat onderwijs geen eiland is maar onlosmakelijk verbonden met de maatschappelijke evoluties; onderwijs moet rekening houden met de dominante factoren binnen het maatschappelijk bestel.

> *R: "De maatschappij evolueert heel snel. Ik vind dat het onderwijs dat op de voet moet kunnen volgen. We lopen sowieso al achter in het onderwijs. Als we het op de voet kunnen volgen is het al goed" (inspectie 5).*

De deelnemers aan de panelgesprekken halen twee grote tendensen aan die verband houden met de verbreding van de opdracht van leraren.

De eerste betreft de tendens van het overbrengen van leerstof naar het begeleiden en gedifferentieerd ondersteunen van leerlingen in hun leerproces en het aanspreken van hun zelfontdekkend vermogen.

> *R: "Je ziet toch wel een verschuiving van het puur overbrengen van leerstof naar in feite, begeleiden van, (...) het zelflerend vermogen van kinderen gebruiken. Maar het veronderstelt van leerkrachten dat je op een andere manier ten opzichte van je klas gaat kijken. Waar je vroeger de autoriteit was, dat je dat voor een stuk durft uit handen geven. Het is een stuk experiment dat je waagt, maar ik denk dat het in die richting evolueert" (lkr SO 1).*

Daarnaast stellen alle onderwijsbetrokkenen stijgende maatschappelijke verwachtingen t.a.v. de leraar vast.

> *R: "Ouders denken ook dat ze voor alles terecht kunnen, allez niet alleen ouders, heel de omgeving eigenlijk, ons maatschappij denkt: 'De onderwijzer zal dat wel allemaal oplossen'" (dir BaO 5).*

1.2. Onderwijsoriëntatie

Zoals in de literatuurstudie beschreven is, vergt deze verbreding van de lerarenopdracht een leerlinggerichte onderwijsoriëntatie. In de gesprekken met de directe gebruikers van het onderwijs (met name leerlingen en ouders) wordt duidelijk hoeveel belang zij hieraan hechten.

De leerlingen geven duidelijk aan dat zij m.b.t. de behoeften, vragen en onzekerheden waarmee zij zitten, begeleiding verwachten van hun leraren. Zij wensen dat de afstandelijke rol van de leraar wordt doorbroken.

> R: *"De jonge leerkrachten op onze school staan altijd open voor dialoog. Dat vinden ze op het moment heel belangrijk, belangrijker dan een les afkrijgen b.v. van: 'Zit ge met een probleem, met die les, met de leerkracht, met de directie of gewoon algemeen' - ik zeg nu maar wat - met drugs of zo, 'Ja OK laten we het erover hebben'. En ik vind dat dat heel belangrijk is omdat je daar wel heel veel uit leert want dat is waarmee je verder moet in het leven (leerling 3).*

Studenten uit de lerarenopleiding en leraren stellen dat de meeste ouders heel sterk gericht zijn op kennis en rapportcijfers. Uiteraard hebben we een te beperkte groep ouders bevraagd om deze stelling te kunnen bevestigen of weerleggen. Bovendien wordt er in andere panelgesprekken gesuggereerd dat de verschillende bevolkingsgroepen verschillende verwachtingen zouden hebben t.a.v. het onderwijs en de leraren. Meer bepaald zou de (hogere) middenklasse (waartoe ook de door ons bevraagde ouders behoren) meer belang hechten aan de emancipatorische functie van het onderwijs terwijl andere bevolkingsgroepen ouders veeleer de allocatiefunctie zouden benadrukken.

Het is in elk geval opmerkelijk dat de bevraagde ouders meer van een leraar verwachten dan louter leerstofoverdracht. Naast vakdeskundigheid en het volgen van vernieuwingen op het vlak van methodiek en didactiek, is het voor hen belangrijk dat de leraar belangstelling heeft voor de mens in iedere leerling en rekening houdt met de persoonlijke situatie van de leerling.

> R: *"En ze worden dan ook begeleid. Er wordt niet alleen een puntenrapport, maar ook een sociaal rapport gemaakt van de kinderen: hoe functioneert uw kind in een groep enzovoort, wat ik heel belangrijk vind. Dus men bekijkt het kind niet als een prestatie-element alleen, maar ook het sociale, het emotionele element van een kind" (ouder S0 4).*

Ook in de gesprekken met andere onderwijsbetrokkenen valt op dat zeer weinig respondenten het leraarschap (nog) percipiëren vanuit een perspectief van "onderwijs geven". Slechts bij één leerkracht uit het secundair onderwijs komt duidelijk naar voor dat zij haar professionele identiteit ontleent aan haar vakdeskundigheid en als leraar sterk gericht is op leerstof en vakkennis.

> R: *"Ik vind nog altijd het belangrijkste in mijn werk het overbrengen van kennis in de ruimste betekenis van het woord (...) Maar de leerlingen moeten kunnen en niet meer kennen, daar word ik ongelukkig van. Bij mij moeten ze nog altijd kennen en dan zullen ze achteraf wel kunnen ook (...) Nu ik voel me echt niet geroepen als opvoeder" (lkr S0 4).*

Een ruime meerderheid van de respondenten meent evenwel dat zowel leraren in het basis als in het secundair onderwijs naast een lesgevende ook een uitdrukkelijke opvoedende taak hebben.

> R: *"Dat is iets dat je niet weg kunt doen hé, die opvoedende rol. Het zou toch erg zijn moest je 8 uren per dag zitten ergens ... Ik denk dat het wel verwacht mag worden dat leerkrachten daar aan voldoen hoor aan die opvoedende rol" (leerling 1).*

Ook (de meeste) leraren zelf beschouwen zich als medeopvoeders. Zij beschouwen expliciete aandacht voor waardeontwikkeling bij leerlingen als een essentieel onderdeel van hun professionele identiteit.

> R: *"Ik vind dat de school haar rol niet alleen naar de persoonlijke begeleiding toe groter geworden is, maar ik vind het ook enorm belangrijk dat de school gaat inzien dat het belangrijk is om rond democratische waarden te werken (...) Ik vind dat het onze taak is om de mensen te laten gewaarworden wat dat betekent, wat participeren is, wat betrokkenheid is, anders gaat onze maatschappij verloederen"(lkr SO 5).*

In verband met deze opvoedingstaak leggen de respondenten het accent op de totale persoonlijkheidsvorming van de leerlingen. Opvoeden heeft volgens hen in beide onderwijsniveaus betrekking op het begeleiden en vormen van jongeren tot maatschappelijk weerbare mensen.

> R: *"Hoe moet je dat omschrijven? Uw taak is eigenlijk van ... (...) We zijn daar een schakel in, van kinderen op te voeden tot ideale cultuurmensen zeker hé, met een aantal waarden en normen. Maar ik ben één van de vele schakels, die zeker niet alles in handen heeft. Voor mezelf is dat vooral de bijdrage tot de persoonlijkheidsontwikkeling, heel breed gezien, van kinderen" (lkr BaO 2).*

> R: *"Wij hebben het idee dat de leerkracht zoveel meer moeten doen dan alleen lesgeven, die moet mens zijn ten opzichte van de leerlingen, ten opzichte van de kinderen, dat verwachten we. (...) Wij verwachten dat die de leerlingen meetrekt en dat die waardering heeft voor de mens in de leerling" (dir S0 2).*

> R: *"Volgens mij is de leraar iemand die in eerste instantie vakbekwaam is, maar tezelfdertijd ook heel veel aandacht heeft voor de ontwikkeling tot mens van diegenen die aan hem zijn toevertrouwd. (...) Hij doet dat op basis van zijn vak, maar in eerste instantie moet hij via zijn vak die leerlingen die aan hem toevertrouwd zijn, meer mens doen worden in de maatschappij waarin ze leven en dat is een fenomenale opdracht" (inspectie 5).*

Hoewel zowat alle deelnemers aan de panelgesprekken menen dat leraren naast een lesgevende ook een uitdrukkelijke opvoedende taak hebben, zijn er duidelijk verschillende opvattingen over hoever die taak reikt.

Over het algemeen wordt de opvoeding op school als een verlengstuk beschouwd van de opvoeding in het gezin. In deze opvatting kan de pedagogische taak van de leraren niet los

gezien worden van deze van de ouders. Uit de gesprekken met ouders en (toekomstige) leraren blijkt dat zij elkaar als partners in de opvoeding beschouwen.

> R: *"(...) opvoeden met zijn drieën: kinderen, school en ouders. (...) Maar er moet ergens een complementariteit zijn. Het moet niet alle last bij de school zijn. De ouders moeten ook kunnen vertrouwen dat als hun kinderen naar een school gaan dat daar ergens bepaalde waarden meegedeeld worden toch, die belangrijk zijn voor de opvoeding. Dat is een deel van de, ik zou zeggen dialoog dat zou moeten plaatsvinden tussen ouders en school, maar die jammer genoeg niet altijd plaatsvindt" (ouder SO 2).*

Ook de andere onderwijsbetrokkenen stellen dat school en ouders elkaar waar nodig moeten aanvullen, precies omdat school en gezinssituatie van elkaar verschillen. Op school heb je bijvoorbeeld altijd te maken met een *groep* kinderen. Dat biedt volgens veel respondenten (vooral ouders en studenten lerarenopleiding) een potentieel aan mogelijkheden om aandacht te besteden aan sociale vorming. De school is volgens hen een geschikte plaats om het sociale gedrag van leerlingen te stimuleren.

Alle respondenten zijn dus van mening dat de eerste opvoedingsverantwoordelijkheid eigenlijk bij de ouders ligt en dat de opvoeding op school complementair zou moeten zijn aan deze in het gezin. In alle panelgesprekken komt evenwel naar voor dat de realiteit soms anders is. Er wordt gesteld dat bepaalde ouders een te groot deel van de opvoedingsopdracht overlaten aan de school (omdat ze zelf niet in de mogelijkheid zijn om deze taak op te nemen). De respondenten halen aan dat de gezinnen minder stabiel zijn, dat opvoeden complexer geworden is, dat er meer tweeverdieners zijn die opgeslorpt worden door professionele bezigheden, meer alleenstaande ouders e.d..

> R: *"Vroeger verwachtte men van de onderwijzer dat hij onderwijs gaf en dat was alles. Want thuis gebeurde de rest wel. Nu verwacht men van de school of van de onderwijsverstrekker dat hij heel wat meer doet dan dat want die thuis is er niet meer voor een aantal gevallen. (...) Dit is een situatie die maatschappelijk totaal veranderd is, dus het verwachtingspatroon ten aanzien van de school is veel groter" (inspectie 5).*

In de panelgesprekken komen twee verschillende manieren van omgaan met deze maatschappelijke realiteit naar voor.

Een eerste (beperkte) groep respondenten meent dat deze maatschappelijke situatie de pedagogische opdracht van de leraar omvangrijker maar ook belangrijker, waardevoller en noodzakelijker maakt. In bepaalde klassen, afhankelijke van het leerlingenpubliek, zouden informatieoverdracht en kennisontwikkeling op bepaalde momenten zelfs (noodgedwongen) op de tweede plaats komen. Opmerkelijk is dat zowel in de panels met studenten lerarenopleiding,

ouders, leraren, directeurs, leden van de inspectie als leden van de koepels er één of meer deelnemers deze opvatting toegedaan zijn.

> R: *"De leerstof is gewoon een onderdeel. Als ge ziet van wat er de dag van vandaag in de klas komt. Gelijk wij, eerste regentaat, ze vragen er oneindig veel in 1B. (...) je moet daar met veel meer andere dingen bezig zijn dan met die bijvoorbeeld wiskunde. (...) Je moet eigenlijk opvoeder zijn, in die klas voel ik mij meer opvoeder dan ... Ja die wiskunde is dan bijkomstig, dat zal dan daarna wel komen" (student LO 3).*

> R: *"Als een leerkracht kan je ook een vorm van voldoening krijgen als je kinderen met serieuze problemen kunt verder helpen, als je ouders een stuk kunt mobiliseren om een aantal dingen mee te realiseren. Dan denk ik dat we heel wat bereikt hebben. Dat staat een beetje los van het cognitieve maar ik denk dat het vaak essentiëlere dingen zijn om aan te werken. Ik ga ervan uit dat eens dat in orde is het cognitieve ook zal volgen. Je moet eerst aan die basis werken en dat lukt soms en dat is wel leuk"(lkr SO 8).*

Wat opvalt bij deze respondenten is hun sterk geloof in het belang van leraren voor de persoonlijkheidsontwikkeling van kinderen en jongeren.

> R: *"Men eist van de leerkrachten zeer veel, wij zijn voor veel leerlingen nog de enige houvast in de maatschappij, wat zeer belangrijk is" (dir SO 1).*

> R: *"Dat je hen waarden probeert mee te geven en ten tweede dat je ook, waar het scheefloopt in de familie, thuis dikwijls, dat je er toch ergens een klein beetje tegenwicht kunt aan geven zodoende dat ze toch ergens terug op hun poten vallen" (lkr SO 3).*

De meerderheid van de respondenten heeft evenwel een heel andere kijk op de toegenomen pedagogische opdracht van de leraar. Zij beschouwen deze veeleer als overbevraging.

> R: *"Als je heel het pakket van, ik noem het opvoedingsbehoeften zoals die de dag van vandaag geformuleerd worden naar het onderwijs toe, als je die begint op te lijsten, dan moet je je de vraag stellen: 'Hoort het er wel thuis?' Men zegt nogal gemakkelijk: 'Onderwijs wordt verondersteld dat op te nemen. Op basis van wat? (...) Nu wat stellen we dan vast, dat mensen onvoldoende assertief zijn op dat vlak met als gevolg dat ze het allemaal slikken en allemaal maar blijven doen en blijven opnemen. (...) Dat is een beetje het tekort en ik denk dat het in hun nadeel werkt ook, beroepshalve en dat er in die zin ook van geprofiteerd word." (vakbond 1).*

Deze groep respondenten plaatst kritische kanttekeningen bij de manier waarop (sommige) ouders hun kinderen opvoeden. Zij betreuren het dat momenteel de neiging bestaat om de opvoedingsverantwoordelijkheid af te schuiven op anderen, en dan met name op de school. Ouders moeten volgens hen meer verantwoordelijkheid nemen voor de opvoeding. Zo menen ze dat ouders te weinig eisen stellen aan hun kinderen en te weinig tijd besteden aan de opvoeding. Volgens deze respondenten wordt de school ten onrechte met problemen opgezadeld die voorkomen hadden kunnen worden als ouders meer tijd en energie zouden

investeren in de opvoeding. Het is voor hen niet de taak van de leraar om tekorten bij kinderen te compenseren die als gevolg van het ontbreken van duidelijkheid en structuur in het gezin zijn ontstaan.

R: *"Ook die verandering van de totale maatschappij. Eigenlijk de functie van het gezin en de waarden daarbinnen. En de verloedering als ik dat woord mag gebruiken, of toch het feit dat de mensen steeds minder tijd hebben om kinderen op te voeden. Dat dat dus allemaal zaken zijn die (...) in tegenstelling tot 20-30 jaar terug, behoren tot de opdrachten van de leerkracht terwijl dat dat eigenlijk niets te maken heeft met de deskundigheid waarvoor hij eigenlijk zou moeten staan"(vakbond 4).*

R: *"Eén van de grootste taken die erbij gekomen is, is de opvoedingsopdracht. Kinderen worden van thuis uit, er zijn natuurlijk uitzonderingen, maar ze worden veel minder verboden, veel minder geleerd om respect te hebben voor ouderen. (...) Dat moet allemaal aangeleerd worden door de school. En zo zijn er waarden en normen, er zijn zo heel veel dingen die je vroeger van thuis uit mee kreeg en nu moet de school dat oplossen" (dir BaO 3).*

Voor alle duidelijkheid willen we benadrukken dat in beide visies naar voor komt dat het lerarenberoep veeleisender wordt omdat de pedagogische opdracht van de leraar omvangrijker en complexer wordt. Het verschil tussen beide opvattingen zit hem in de mate waarin deze veranderde pedagogische opdracht als essentieel onderdeel van de professionaliteit van de leraar wordt beschouwd.

1.3. Knelpunten

Het is eveneens belangrijk te beklemtonen dat in alle panelgesprekken de deelnemers kritische bedenkingen uiten omtrent de mogelijkheden die leraren hebben om te voldoen aan de nieuwe en bijkomende verwachtingen die t.a.v. het onderwijs geuit worden.

Leerplan

Leerlingen, ouders en studenten lerarenopleiding benadrukken vooral de druk van het leerplan. Ze stellen dat de huidige leerplannen de leraar te weinig ruimte bieden om in te gaan op wat leerlingen bezig houdt.

R: *"Dat is wel een probleem vind ik, dat ze echt wel gebonden zijn aan hun les. Als dat al wat vrijer zou kunnen zijn, dan kunnen ze ook meer confrontaties aangaan met ons, meer over andere dingen praten, ons ook andere dingen bijbrengen en zitten we voor een stuk ook terug bij die opvoedende taak die meer naar voor komt" (leerling 1).*

R: *"Maar er is veel minder ruimte voor discussie, debat enzovoort ook in de school. (...) De druk van het leren en weet ik wat allemaal, is relatief groot dat er dus eigenlijk, en grote klassen laten dat ook niet toe, dat men eigenlijk een soort van debatcultuur kan houden, dat men eigenlijk mensen kan ook*

vormen tot het vormen van meningen en het zich uitdrukken en voor iets opkomen. Dat zijn allemaal dingen die ik geleerd heb op school, persoonlijk. Wat dat ik vind dat mijn kinderen dat dus niet meer leren op school" (ouder SO 4).

Grote klassengroepen

De grote klassengroepen vormen voor deze respondenten eveneens een belemmering om met leerlingen in dialoog te gaan en echt aandacht te hebben voor elke leerling als persoon. De leraren delen deze mening.

R: *"Ik denk elke leerkracht, elke persoon die kiest voor onderwijs, die kiest ook voor opvoeder. 't Is gewoon, ja, ik bedoel, die wil leerstof geven, maar die wilt ook gewoon met die leerlingen omgaan. Maar de dag van vandaag kan dat niet meer omdat de klassen te groot zijn" (student LO 3).*

Tekort aan ondersteuning

In de panelgesprekken worden ook verschillende elementen aangehaald die erop wijzen dat leraren zich onvoldoende ondersteund weten bij de kerntaken van hun beroep. Belangrijk is dat de meeste respondenten menen dat het dit gebrek aan ondersteuning en niet zozeer de verbreding van hun opdracht op zich is die leidt tot een gevoel van overbevraging bij leraren.

R: *"Ik vind wel dat men veel mag vragen aan leraren maar men moet een beetje rekening houden met het tempo van de leraar" (lerarenopleider 5)*

In de eerste plaats wordt een tekort aan ondersteuning zeer concreet ervaren door een afbouw van het ondersteunend personeel in het secundair onderwijs en het feit dat er ondanks jarenlange 'noodkreten' nog steeds (onvoldoende) omkadering is in het basisonderwijs. Directeurs van secundaire scholen hekelen verder de inperking van het lestijdenpakket. Zij hebben het gevoel dat met minder mensen méér gedaan moet worden.

Verder menen diverse onderwijsbetrokkenen dat scholen en leraren onvoldoende ondersteund worden bij de implementatie van de talrijke ingrijpende structurele en inhoudelijke onderwijsvernieuwingen die het laatste decennium doorgevoerd zijn. Zo stelt men in diverse panels dat leraren onvoldoende tijd krijgen om zich m.b.t. deze vernieuwingen (o.a. implementatie van nieuwe leerplannen en eindtermen, ICT....) te professionaliseren. Dit tempo van gedwongen veranderingen zou onzekerheid bij leraren teweegbrengen. Leraren hebben het gevoel geen greep meer te hebben op hun opdracht.

Daarnaast werden de scholen de laatste jaren verplicht een hele reeks nieuwe taken op te nemen (o.a. schoolwerkplan, inspraakorganen oprichten,...). Leraren en directeurs laten uitschijnen dat zij niet steeds het nut inzien van deze maatregelen. De voornaamste kritiek is dat deze nieuwe

taken tijd vergen die ten koste gaat van de relatie met de leerlingen. Leerkrachten krijgen immers meer administratieve verplichtingen en moeten zich meer richten op aspecten van het schoolbeleid die volgens hen niet altijd onmiddellijk verbonden zijn met hun dagelijkse klaspraktijk.

> R: *"De leerkracht zou moeten kunnen bezig zijn met opvoedende factoren en onderwijs en niet met alles ... Ik moet geen beleidsplan opstellen hé voor een school. (...) Het is niet aan een kleuterleider om dat te doen hoor, dat vind ik niet. Ik vind ook: wat gebeurt er met al die documenten op school? Nu spreek ik niet alleen voor mijn school want ik weet dat het op andere scholen juist hetzelfde is. Een schoolwerkplan, ik heb het nog nooit gebruikt en geen één van mijn collega's. Het is dat er uren en uren in gestoken is. Het beleidsplan? Wie gaat dat ooit lezen? (...) Eindtermen, jaarplannen, daar heb ik geen problemen mee. Maar al die rest, dat gaat ten koste van uw onderwijstaken en opvoedende taken" (lkr BaO 2).*

De leden van de inspectie zijn er zich van bewust dat dergelijke opvattingen leven bij leraren. Zij wijten dit aan het feit dat (de meeste) scholen nog moeten evolueren naar een echte participatieve schoolcultuur met duidelijke communicatie en duidelijke doelstellingen.

> R: *"Ik denk dat de scholen met dat nieuw gegeven nog moeten leren omgaan. Er is nu sprake van een pedagogisch project, er is sprake van u profileren, er is sprake van proactief omgaan met verwachtingen van ouders, van een participatieve schoolcultuur creëren. Maar de scholen moeten dat nog leren. De scholen komen ook van een cultuur dat iedereen in zijn klasje het kon waarmaken. (...) Dat is gewijzigd en we moeten met die ouderparticipatie leren omgaan en men moet een stuk die manier van werken in de school, moet men een stuk naar buiten laten komen. Maar de scholen zijn zo ver nog niet" (inspectie 6).*

In de panels wordt nog een ander aspect aangehaald dat verband houdt met gebrek aan ondersteuning. Zo komt in de gesprekken met directeurs, pedagogisch begeleiders, leden van de koepels, lerarenopleiders, leden van de inspectie en vakbonden vooral naar voor dat leerkrachten het gevoel hebben *alleen* te moeten instaan voor die omvangrijke pedagogische opdracht. Hoewel onderwijs slechts één van de maatschappelijke subsystemen is waarlangs de socialisatie van jongeren verloopt, wordt gesteld dat leraren het gevoel hebben onvoldoende te kunnen rekenen op de medewerking van de andere maatschappelijke subsystemen. Een pedagogisch begeleider formuleert dit als volgt:

> R: *"Dat is nu weer dikwijls het gevoel van de leerkracht daarin: 'Ik ben diegene die het alleen moet oplossen want op de thuissituatie kan ik heel dikwijls niet rekenen en op de maatschappelijke situatie kan ik niet rekenen want dat zijn juist diegenen die het allemaal in mijn bootje schuiven. En ik kan het niet alleen.' (...) Dat gevoel heeft heel veel te maken met de verwachtingen van de maatschappij naar die leerkracht toe. Waarom denkt hij dat hij dat allemaal moet oplossen? Omdat hij het gevoel krijgt dat de maatschappij dat van hem ook vraagt" (pedagogisch begeleider 2).*

De leden van de koepels vermoeden dat leraren zich bij wijlen machteloos voelen omdat hun impact op de levensstijl en waardeontwikkeling van jongeren gering is in vergelijking met deze van andere maatschappelijke subsystemen.

> R: *"Een stukje machteloosheid, misschien ook. Omdat je eigenlijk als leraar constant voor jezelf vindt dat je die opdracht hebt maar ze ook van de overheid krijgt om correcties aan te brengen op de maatschappij. Bijvoorbeeld, die eindtermen opvoeden tot burgerzin, (...) gezondheidseducatie (...) Je moet constant corrigerend optreden. Daar sta je wel achter maar economisch gezien zitten daar zo een gigantische kapitalen achter dat het gewoon belachelijk is. Want de invloed die jij als leraar hebt ... Terwijl je van buiten, je ziet de affiches zo hangen en ze luisteren naar reclame en zo. Dus je impact is mogelijk heel klein en je moet constant corrigeren op dingen die fout lopen, die jij niet gewenst hebt. En dan denk ik dat men zich kan afvragen: 'Ja, waar zit de verantwoordelijkheid van de ouders?'" (koepel 2).*

Vanuit deze vaststellingen menen de vakbondsleden dat er behoefte is aan een duidelijke afbakening (lees: inperking) van het takenpakket van de leraren. Volgens hen zijn de beroepsprofielen en functiebeschrijvingen een gemiste kans. Ze beschouwen deze instrumenten louter als een inventaris van wat leraren vandaag doen terwijl volgens hen veeleer nood is aan reflectie over hoe ver de maatschappelijke opdracht van de school reikt.

Ouders, lerarenopleiders, pedagogisch begeleiders en leden van de inspectie en de koepels benadrukken veeleer dat de school als gemeenschap en niet elke leraar afzonderlijk verantwoordelijkheid draagt inzake de toegenomen maatschappelijke verwachtingen t.a.v. het onderwijs. Zij stellen dat leraren vaak ten onrechte denken dat elke individuele leraar alles moet kunnen en doen. In dit verband wordt gepleit voor een duidelijke afbakening van de verantwoordelijkheden en taken binnen het schoolteam (b.v. via een expliciete, persoonlijke functiebeschrijving voor elke leerkracht). E2r wordt beklemtoond dat deze 'taakverdeling' in overleg dient te gebeuren. Verder wordt het belangrijk geacht dat leraren mogelijkheden hebben om specifieke deskundigheid op te bouwen m.b.t. een bepaald domein zodat zij daarin hun collega's kunnen ondersteunen.

2. Lerarenopleiding en -vorming

2.1. Initiële lerarenopleiding

Knelpunten

In de gesprekken met de verschillende onderwijsbetrokkenen wordt gezien de toenemende maatschappelijke verwachtingen t.a.v. de leraar, de 'kwaliteit' van de instroom in de lerarenopleiding problematisch genoemd. Men stelt dat het aandeel ASO-leerlingen in de

lerarenopleidingen aan de hogescholen almaar kleiner wordt en dat steeds minder licentiaten voor het lerarenberoep kiezen.

> R: *"Er wordt steeds meer verwacht van leerkrachten, steeds meer vaardigheden, steeds meer kennis, steeds meer inzichten in van alles en nog wat. En als je dan mensen hebt die uit een vooropleiding komen, waarmee ik niks zeg over die vooropleiding, maar waar men nooit een basis gehad heeft of nooit echt diepere inzichten heeft moeten verwerven. En men verwacht plots dat men dit op een ander niveau wel doet, dan denk ik, kom je in de problemen"(dir BaO 2).*

> R: *"Onze toekomstige onderwijzers, met alle respect voor de mensen die eraan beginnen want het zijn vaak heel gemotiveerde mensen, maar qua niveau gaat het er niet op vooruit. En je voelt dat dus ook en dat betekent dat die later ook op hun adem gaan moeten trappen om bij te blijven bij de veranderingen, die vele vernieuwen, eindtermen, nieuwe handleiding, en zo voort. Dus het wordt er allemaal niet gemakkelijker op" (lerarenopleider 4).*

Bovendien wordt opgemerkt dat de opleiding tot leraar vaak een tweede of zelfs derde studiekeuze is, hetgeen geacht wordt negatieve implicaties te hebben voor de motivatie van deze toekomstige leraren. Leerlingen menen ook dat de academische lerarenopleidingen een relatief groot aantal studenten tellen voor wie het lerarenberoep niet de eerste beroepskeuze is.

Opleiders en studenten uit de lerarenopleiding nuanceren één en ander. Allereerst beklemtonen ze dat een tweede keuze zeker geen minder bewuste of minder gemotiveerde keuze hoeft te zijn. De opleiders wijzen juist op het grote enthousiasme van de kandidaat kleuterleiders en onderwijzers. Verder stellen de lerarenopleiders dat zij hun kwaliteitsstandaarden hoog houden waardoor het 'niveau' van de afgestudeerden even hoog blijft. Een aantal studenten zou misschien zelfs onterecht afvallen omdat de lerarenopleidingen (nog) niet de geschikte aanpak hebben om studenten met een dergelijk profiel optimaal te begeleiden.

> R: *"Er is een groep bijgekomen, die vinden we in ons eerste jaar,die vallen er ook heel dikwijls ook af. Het zijn dikwijls studenten uit technische richtingen. Maar ik denk niet dat het niveau van de studenten die afstuderen dat dat gedaald is. Maar die groep weegt op dat eerste jaar en ik weet niet hoe dat we ermee moeten omgaan. Het zou wel eens kunnen dat je een publiek krijgt dat afvalt en dat eigenlijk niet de aanpak krijgt die het nodig heeft om toch goede leerkrachten te worden. (...) Ik denk dat de groep bijvoorbeeld, die sociaal zwakkere, dat je die nog niet ziet afstuderen, wel beginnen ze soms al, maar die vallen er ook het eerst af. Maar volgens mij zit daar een potentieel aan toch wel goede leerkrachten" (lerarenopleider 2).*

Een tweede belangrijke opmerking van de bevraagde onderwijsbetrokkenen (ouders, leraren, directeurs, pedagogisch begeleiders, koepels, vakbonden), is dat de initiële lerarenopleidingen

onvoldoende voorbereiden op de werkelijke onderwijspraktijk, met name op de veranderende pedagogische opdracht van de leraar.

> R: *"Als je het binnen een opleiding bekijkt, ik overdrijf niet als ik stel dat mensen voor 80% of 90% enkel nog geleerd wordt van les te geven binnen die opleiding. En als je dan in de praktijk bekijkt, dan kun je zeggen, naast het globaal pakket van lesopdracht heeft men op zijn minst nog eens zoveel andere taken erbij waarvoor mensen niet opgeleid zijn. (...) Heel het domein van de opvoedingsproblematiek, het begeleiden van jongeren, ik denk dat dat voor de leerkracht op dit moment, de dag van vandaag, ruim zo zwaar weegt als zijn lesopdracht zelf. En er wordt verondersteld dat die mensen dat zomaar niet alleen er bijnemen maar dat ze inderdaad ook deskundig en bevoegd in zijn. (...) Maar in hoeverre dat op dit moment bij een opleiding ten gronde is uitgebouwd, met elkaar leren samenwerken, leren overleggen. Ik bekijk dat heel reëel in zo'n opleiding. Dat is quasi nihil. Mensen worden daar niet voor opgeleid, mensen worden niet gevormd; het is een kwestie van zoeken, eens je in de praktijk staat, met vallen en opstaan" (vakbond 1).*

Zo zou er o.m. te weinig aandacht besteed worden aan communicatievaardigheden, de begeleiding van kinderen met socio-emotionele en/of leermoeilijkheden, inclusief onderwijs, het werken met anderstaligen, het beroepsonderwijs, ... Hierdoor zouden beginnende leraren zich ondeskundig voelen.

> R: *"Dus het idee dat ze hebben in die opleiding is nog altijd dat ze daar gaan komen voor een ideale klas. En dan plotseling komen die buiten en dan staan ze daar voor een klas met zes anderstalige nieuwkomers en dan zeggen ze: 'Maar die spreken geen Nederlands?' Tuurlijk niet het zijn anderstalige nieuwkomers. Maar dat je drie jaar op school zit in zo'n veranderende situatie en daar niets in meekrijgt, geen handvaten meekrijgt, geen methodieken meekrijgt. Hoe kan je je dan deskundig voelen? (...) Wat ik eis is dat ze deskundig zijn" (ouder BaO 4).*

Volgens de leden van de koepels zou de eerste echte confrontatie met het beroep voor veel beginnende leraren een heuse praktijkschok zijn waardoor een deel van hen al na enkele maanden uit het onderwijs stapt.

Voorstellen

Er worden verschillende suggesties gedaan om de lerarenopleiding beter te laten aansluiten bij het werkveld.

Studenten pleiten er voor om meer praktijkmensen in te schakelen in de opleiding. Ook menen ze dat een driejarige opleiding te kort is om voorbereid te zijn op de huidige lerarenopdracht.

Directeurs uit het basisonderwijs zien vooral heil in een uitgebreidere stageperiode in het laatste jaar van de opleiding. Deze stage zou volgens hen een echte onderdompeling in één school moeten zijn met alle consequenties die daaraan verbonden zijn (o.a. toezichten doen, agenda

invullen, personeelsvergaderingen, ...) i.p.v. een opeenstapeling van afzonderlijke lessen. Door deze stagevorm zou de stageschool meer verantwoordelijkheid kunnen opnemen bij de begeleiding van de aspirantleerkracht. Bovendien zouden dergelijke intensieve stages het acute lerarentekort voor een deel oplossen, alsook de organisatorische moeilijkheden waar scholen mee te kampen hebben indien leraren tijdens de schooluren nascholing willen volgen.

> *R: "Ik zou heel veel heil zien in een derde jaar dat, stagiairs dan, een paar weken aan een stuk op één school mogen volledig meedraaien. En dan kan je als school ook zeggen: 'Kijk wij stellen er ons verantwoordelijk voor.' Dat kan je dat doen, dan kan je ook kijken waar die persoon het best in past: meer bij de kleintjes meer bij de grotere. En kan je die coachen hé. (...) Daar zie ik mijn heil in om ook dan betere leerkrachten op te leiden. En dan kunnen wij ook meer verantwoordelijkheid nemen denk ik" (dir BaO 3).*

Een optie die hierbij aansluit en die verdedigd wordt door de studenten uit de lerarenopleiding is een betere aanvangsbegeleiding van beginnende leraren, bijvoorbeeld via een systeem van mentoring en coaching.

Een ander aandachtspunt betreffende de initiële lerarenopleiding is het onderscheid tussen de opleidingen aan de hogescholen en deze aan de universiteiten. Volgens enkele ouders is dit verschil in opleidingsduur en -niveau achterhaald. Alle onderwijsniveaus vereisen volgens hen een evenwaardige deskundigheid. Net als enkele leden van de inspectie betreuren ze ook dat de academische lerarenopleiding geen volwaardige universitaire opleiding is (zoals b.v. in de Angelsaksische landen) maar een 'aanhangsel' van een wetenschappelijke studie. In het panel met de ouders wordt - i.f.v. het optrekken van de maatschappelijke waardering voor het beroep - gepleit om alle lerarenopleidingen te integreren binnen de universiteiten.

> *R: "In een ideale situatie, we komen van zo'n scheeftrekking, ik zou al verschrikkelijk gelukkig zijn dat de leerkrachtenopleiding echt centraal binnen de universiteit zit en dat ze desnoods voor mijn part vier jaar wordt. Dat je dus heel veel praktijk hebt zodat het aggregaat wat meer gewicht krijgt aan de univ maar dat je echt met heel veel stage en heel veel nadenken ... (...) En dat je dan vanuit een zelfde soort diploma en met dezelfde soort ... En dan zal de waardering volgens mij wel optrekken hoor" (ouder BaO 4).*

2.2. Nascholing

Knelpunten

In verschillende panels wordt het belang van navorming voor leraren benadrukt. Niet alleen vakinhoudelijke nascholingen maar ook vorming rond communicatievaardigheden, leerlingenbegeleiding, e.d. zijn voor de panelleden noodzakelijk opdat leraren professioneel en deskundig zouden kunnen reageren op de veranderende eisen die aan hen gesteld worden en zich hierin ondersteund voelen.

De deelnemers aan de panelgesprekken zijn het er vrijwel over eens dat leraren veel te weinig nascholen. Hiervoor worden verschillende redenen gegeven. Bepaalde panelleden menen dat het nascholingsaanbod zeer uitgebreid maar tegelijk zeer fragmentarisch is. Het zou veeleer bestaan uit 'informatiesessies' terwijl leraren nood hebben aan intensieve opleidingen om zich te professionaliseren m.b.t. hun veranderende opdracht. De panelleden erkennen wel dat leraren door het werken in een team waar aandacht is voor overleg, samenwerking en het uitwisselen van ervaringen heel wat kunnen opsteken maar menen dat dit niet voldoende is.

> *R: "U mag dan ook niet vergeten, de druk die er is van de enorme veranderingen. Niet alleen van nieuwe zaken gelijk computer, maar ook nieuwe mogelijkheden van lesgeven, ook andere werkvormen, materiaal enzoverder. Oudere leerkrachten hebben het daar veel moeilijker mee. In het beste geval gaan ze naar een nascholing, sowieso, maar dat is een nascholing van een drietal uurtjes en dan staan ze er weer alleen voor. (...) Ik vind dat eigenlijk allemaal kostelijk, je moet het allemaal op uw eentje doen. Je hoort iets en dan moet je het opeens allemaal alleen gaan uitvoeren, wel met de hulp van uw collega's eventueel en uw vakraden maar heb op mijn school 1 leerkracht aardrijkskunde, dus zoveel aan zijn vakraden heeft die niet. Dus dan moet die dat dus alleen doen en alleen waarmaken. En ja, die hebben meer tijd nodig ook om een nascholing zich eigen te maken. En hoe meer collega's dat je hebt om u daarbij te helpen, hoe beter, maar je moet echt wel ondergedompeld worden in die nieuwe zaken" (dir SO 4).*

Verder wordt aangehaald dat scholen weliswaar over een nascholingsbudget beschikken maar dat onvoldoende tijd voorzien is. In verschillende panels wordt gewezen op de organisatorische problemen waarmee scholen kampen wanneer leraren tijdens de schooluren vorming willen volgen en vervangen moeten worden.

Leraren die zich engageren om een nascholing te volgen, zijn dan ook vaak genoodzaakt dit bovenop hun reguliere opdracht te doen.

> *R: "Er is dus een nieuwe visie; we zien dat de maatschappij aan het veranderen is. Maar wat stellen we vast, dat ons onderwijs niet mee geëvolueerd is. Het besluit is: 'We vullen dat aan na school en we moeten de mensen confronteren met nieuwe ideeën'. Ik zeg: 'Goed, we moeten dat doen, maar moet je dat altijd mensen dat laten doen in hun vrije tijd? Als je hen daar een aantal uren daarvoor geeft, kun je ze ook verplichten om dat te doen" (lkr SO 1).*

Bovendien blijkt uit gesprekken met leraren en pedagogisch begeleiders dat het nascholingsbudget niet altijd de garantie biedt dat de school de nascholing financiert. Niet alleen de overheid wordt hier met de vinger gewezen, de leden van de koepels en de pedagogische begeleidingsdiensten benadrukken ook de verantwoordelijkheid van de school(leider).

R: *"Je moet jezelf nascholen als leraar, dat wordt vanuit de overheid ook duidelijk. Er zijn ook meer problematieken die de klas induiken, waar je het gevoel hebt van: 'Ja, dit ken ik gewoon niet, dit kan ik niet hanteren'. Dus er wordt nageschoold en dan heb je de impuls van: 'Dit moet om professional te zijn'. En langs de andere kant, eventueel in de school de organisatorische tegenwerking van: 'Die leraar mag de school niet buiten want anders moet ik vervangen.' en wat weet ik allemaal. Of de school die het niet georganiseerd krijgt dat daar een visie, een beleid op ontwikkeld wordt. Maar dat hangt dan af van die individuele leraar die voor zichzelf beslist, die het eventueel zelf betaalt als de school hem niet wil terugbetalen. Dat zijn mogelijke punten, denk ik, waar onderwaarderingsgevoelens kunnen ontstaan en ik denk dat dat te maken heeft met hoe professioneel dat die school als organisatie met die dingen omgaat" (koepel 2).*

Heel wat directe onderwijsbetrokkenen stellen dan ook dat leraren onvoldoende kansen krijgen om zich te professionaliseren m.b.t. hun veranderende opdracht. In dit verband wordt frequent gerefereerd naar het bedrijfsleven waar veel meer kansen, geld en middelen voor opleiding zouden beschikbaar zijn.

R: *"Ik vind dat heel wat leerkrachten, de meerderheid van leerkrachten, de laatste jaren professioneel reageert op de steeds toenemende taken die ze toebedeeld krijgen. Want ze nemen die erbij en ze proberen die zo goed mogelijk te doen. Maar als ik nu dan hoor van: 'Ze moeten ook ICT er nog bij doen, met een heel thema dat moet geïntegreerd zijn in de lessen.', dan zeg ik: 'Geef die mensen eens een half jaar sabbat dat ze die ICT kunnen verwerken'. Als je in een bedrijf een nieuwe taak moet gaan doen, een nieuwe verantwoordelijke taak, dan word je een half jaar of een paar maanden op cursus gestuurd, betaald. Wanneer moeten leerkrachten op cursussen? Zaterdagvoormiddag, woensdagnamiddag, een paar bij ons moeten er dinsdagavond en maandagavond gaan. Dat vind ik geen waardering. En ik vind daarom niet dat men het recht heeft om de professionaliteit van leerkrachten in twijfel te trekken" (dir SO 5).*

Zeker voor intensieve opleidingen wordt van leraren verwacht dat zij hier heel veel persoonlijke tijd, energie en soms ook geld in investeren, vaak zonder dat hier enige erkenning tegenover staat. Verschillende panelleden beschouwen dit als een duidelijke blijk van onderwaardering van leraren.

R: *"Iemand die functioneert in het buitengewoon onderwijs moet bijvoorbeeld een vobocursus gevolgd hebben, moet dat doen op woensdag of zaterdag. Je moet daar enorm veel tijd in investeren eigenlijk. Wie heeft er daar profijt van? Het onderwijs. Maar uiteindelijk heeft die man of die vrouw die dat gevolgd heeft daar zwaar moeten op investeren en daar geld en daar tijd in investeren, maatschappelijk met veel te moeten laten gedurende 3 jaar bijvoorbeeld. Dat is eigenlijk puur idealisme, wat dan zeker nog niet gewaardeerd wordt, behalve binnen de sector buitengewoon onderwijs dan" (koepel 4).*

Het gebrek aan erkenning van de inspanningen die leraren doen om zich verder te professionaliseren, heeft volgens de leden van de inspectie en de koepels tot gevolg dat steeds minder leraren een intensieve opleiding volgen. Dergelijke opleidingen zijn echter juist fundamenteel voor leraren om te leren omgaan met bepaalde problematieken, zich hierin deskundig te voelen en aldus voldoening en waardering te vinden in hun beroep.

R: *"Ik praat vooral over het buitengewoon secundair onderwijs, dan heb je een aantal mensen die moeten lesgeven aan leerlingen met toch serieuze gedragsproblemen. Er zijn toch een aantal dingen die niet zo gemakkelijk op te vangen zijn. (...) Die oudere leraren hebben dus eigenlijk een beperkte opleiding om dat lesgeven dan zo genuanceerd te kunnen oppakken dat ze daar vreugde aan hebben. Zij botsen juist op grote problemen. In migrantenscholen, daar is dat ook in heel veel gevallen. Als die mensen bijvoorbeeld een doorgedreven opleiding NT2 hadden, zouden zij heel anders naar problematieken kunnen kijken die zij bij leerlingen vaststellen dan dat zij dat op dit ogenblik doen. Zij botsen tegen hun eigen, zij lopen tegen hun eigen frustratie op en daar wordt iemand anders dan een beetje het slachtoffer van hé" (koepel 3).*

Voorstellen

Ook hier worden enkele voorstellen voor verbetering geformuleerd. Ouders vinden dat leraren een deel van de schoolvakanties zouden moeten benutten om zich bij te scholen, eventueel mits extra vergoeding.

R: *"Als je nu naar dat systeem zou gaan van die bijlessen of die bijscholing, dan zouden ze dat kunnen in de vakanties inkaderen, dan zou die drie maand toch wat verminderd worden. En dan zouden ze iets meer te bieden hebben gewoon. Dat ze kunnen zeggen, 'Wij hebben geen drie maand vakantie want ik school mij ieder jaar bij en daar gaat veel energie in'" (ouder SO 3).*

Ook de directeurs uit het secundair onderwijs zien hierin een oplossing voor de organisatorische problemen i.v.m. vervangingen.

De studenten menen dat scholen over een lestijdenpakket voor nascholing zouden moeten beschikken zodat een leraar kan vervangen worden wanneer deze tijdens de schooluren nascholing volgt. Hierbij aansluitend stellen leraren uit het secundair onderwijs voor om elke leraar op jaarbasis twee lestijden per week toe te kennen die besteed moeten worden aan nascholing op een tijdstip naar keuze.

R: *"Ik vind dat die 20 uur die je hebt dat daar bijvoorbeeld op jaarbasis twee uur in de week moeten voorzien kunnen worden voor nascholing. Wanneer je ze moet volgen, is dat nu de zaterdag of de woensdagnamiddag. Maar je moet ze toegekend krijgen" (lkr SO 1).*

De suggestie van de leden van de koepels ligt in dezelfde lijn maar hier is de toekenning van de lestijden gekoppeld aan bepaalde voorwaarden. Enkel leraren die zich op een gedegen wijze professionaliseren m.b.t. een bepaalde thematiek en daar binnen de school verantwoordelijkheid voor opnemen, kunnen hiervoor enkele uren vrijgesteld worden.

> *R: "Ik neem terug dat voorbeeld van remedial teacher, iemand die die opleiding volgt maar die daarnaast een fulltime job probeert te realiseren. Da's natuurlijk leuk voor de school dat die mevrouw dat doet want ze kan ingezet worden in het terrein achteraf. Maar zij doet dat nu op vrijwillige basis. Als daar dan een tussenkomst kon zijn van: 'Je krijgt 5 lesuren of 6 of 7 vrij om dat te kunnen doen en jij kunt dat verantwoorden dat jij dat volgt en je haalt daar een diploma van'. Dan is dat goed besteed, dan is dat een winst. Zo zie ik dat ook naar migrantenscholen. Als mensen dan een opleiding NT2, maar een serieus gedegen opleiding, en ze kunnen voor de duur dat dat is of voor een jaar, minder werken maar toch dat ze hun loon kunnen behouden ... (...) Dan zou je misschien, vooral naar de studierichting in het secundair die nu wat negatief wordt bekeken, je zou die op die manier ook kunnen herwaarderen want mensen zouden merken dat daar extra vaardigheden en knowhow voor nodig is om daar die resultaten te halen die nodig zijn" (koepel 3).*

In verschillende panels wordt ook getwijfeld aan de effectiviteit van de nascholingen, met name aan de werkelijke impact op het professioneel handelen van de leraar alsook op doorstroming van de informatie naar de rest van het team. In dit verband wijzen ouders, directies en lerarenopleiders op het belang van vraaggestuurde en teamgerichte nascholing waarbij leraren onmiddellijk een 'return' hebben van de gevolgde opleiding. Het nascholingsbudget zou volgens de leden van de koepels evenwel niet groot genoeg zijn voor dergelijke nascholingen 'op-maat-van-de-school'. De leden van de inspectie menen dat door de verzuiling van het onderwijs de middelen voor nascholing niet efficiënt genoeg kunnen aangewend worden. Zij pleiten voor één centraal netoverschrijdend navormingsinstituut dat vraaggestuurd werkt.

Ook belangrijk voor de effectiviteit van de nascholing is dat in de school een aantal randvoorwaarden aanwezig zijn zodat leraren kansen krijgen om het geleerde te implementeren. Cruciaal hierbij is volgens de pedagogisch begeleiders dat leraren ruimte krijgen om te experimenteren en nadien te evalueren.

3. Beeldvorming over het lerarenberoep bij de bevraagde onderwijsbetrokkenen zelf

3.1. Maatschappelijk zinvol

Het leraarschap wordt in alle panelgesprekken als een belangrijk beroep gekenschetst. Daarbij wordt vooral benadrukt dat leraren via de opvoeding invloed uitoefenen op de toekomstige samenleving. Het beroep wordt dus duidelijk als maatschappelijk zinvol gepercipieerd.

> *R: "Eén van de dingen die mij stimuleert, is het feit van: wij zijn eigenlijk een noodzakelijke figuur in de opvoeding en ook in de ontwikkeling van dat kind" (student LO 1).*
>
> *R: "Ik vind dat een zeer belangrijk beroep. (...) Er is niemand die zo bezig is met onze toekomst als die leerkrachten" (ouder SO 3).*

Aansluitend bij het belang van het lerarenberoep voor de samenleving worden (de meeste) leraren door leerlingen, studenten lerarenopleiding, pedagogisch begeleiders, lerarenopleiders en leden van de koepels als idealisten getypeerd. Ook de leraren zelf geven aan dat hun beroepskeuze deels geïnspireerd werd door idealisme. Diverse van deze onderwijsbetrokkenen menen evenwel dat leraren in de loop van hun loopbaan een deel van dit idealisme dreigen kwijt te raken. Leraren uit het basisonderwijs wijten dit aan allerlei zogenaamde 'bijkomstigheden' die volgens hen ten koste gaan van hun klaspraktijk. Deze leraren erkennen wel het belang van initiatieven als schoolrijpheidstesten, leerlingvolgsysteem, samenwerking met CLB, zorgverbredingprojecten, e.d. maar stellen dat deze een (te) grote hoeveelheid administratieve taken met zich mee brengen. Hierdoor kunnen ze minder tijd besteden aan het uitwerken van nieuwe leeractiviteiten. (Toekomstige) leraren secundair onderwijs wijzen op de overladenheid van het leerplan die hun creativiteit zou fnuiken. De lerarenopleiders menen dat de oorzaak eerder ligt bij het feit dat leraren dreigen slaaf te worden van een handboek, wat dodelijk is voor de creativiteit.

Volgens pedagogisch begeleiders en leden van de koepels is vooral het schoolklimaat, met name de mate waarin op school ruimte is voor creativiteit en voor het experimenteren met vernieuwingen, cruciaal voor het in stand houden van het 'idealisme' bij leraren.

3.2. Persoonlijke voldoening

Opvallend is dat de meeste respondenten een positief beeld hebben van het leraarschap, zowel in het basis- als in het secundair onderwijs. De sociale contacten die het leraar-zijn met zich meebrengt (met leerlingen, collega's, ouders,...), vormt voor velen één van de aantrekkelijkste kanten van het beroep. De deelnemers aan de panelgesprekken zijn ervan overtuigd dat leraren

grote voldoening kunnen vinden in het besef dat ze een belangrijke inbreng hebben in de persoonlijkheidsontwikkeling van hun leerlingen.

> *R: "Ik denk dat het enorm veel voldoening geeft om leerlingen te zien doorgroeien van iemand die je zegt van: 'Daar verwacht ik dat en dat van.', dat die dat dan nadien ook gepresteerd heeft en behaald heeft. Ik denk dat dat heel veel voldoening geeft" (ouder SO 1).*

> *R: "Dat is zo iets boeiend, iemand iets kunnen leren. Iedereen spreekt altijd over diegene waarbij het niet gaat hé. Maar iedere leerkracht moet toch weten dat hij voor bepaalde mensen zo uniek geweest is dat hij voor die leerling totaal zijn leven veranderd heeft" (ouder BaO 4).*

Leraren bevestigen het belang van de doelmatigheidsbeleving. De belangrijkste uitdaging voor hen is hun leerlingen iets bij te brengen (kennis, vaardigheden, waarden,...). De meeste arbeidsvreugde halen ze uit goede prestaties van de leerlingen en de ontwikkelingen die ze vaststellen.

3.3. Vakantieregeling

Weinig verassend is dat de vakantieregeling voor leraren als bijzonder aantrekkelijk wordt beschouwd. Ook de leraren en studenten uit de lerarenopleiding zelf erkennen dit. Zij merken hierbij wel op dat in bepaalde andere sectoren de vakantieregeling haast even aantrekkelijk is. Bovendien vinden ze de vakanties noodzakelijk ter compensatie voor de hoge werkdruk tijdens het schooljaar.

> *R: "Uiteindelijk in die twee maanden moeten we toch ook weer inhalen wat we in het jaar laten liggen omwille van de tijdsdruk. Dat zijn maanden dat je rustig een aantal dingen op een rijtje kunt zetten en nieuwe dingen kan gaan voorbereiden" (lkr SO 3).*

Ouders menen dat de hoeveelheid vakantie er de oorzaak van is dat de publieke opinie over het algemeen weinig begrip heeft voor leraren die klagen over werkdruk of salaris.

> *R: "Ze eisen allemaal loonsverhoging of werkdrukvermindering maar wordt dat maatschappelijk eigenlijk aanvaard? Ik denk dat er toch een hele groep van mensen is die vinden van: 'Jamaar zeg, die hebben drie maanden op een jaar vakantie'" (ouder SO 1).*

Verder wordt in de panelgesprekken benadrukt dat leraren, vooral in het secundair onderwijs, over een relatief grote vrijheid beschikken om het niet-lesgebonden deel van hun werk zelf te plannen. Hierdoor zou het beroep gemakkelijk te combineren zijn met een gezinsleven.

> *R: "Ik heb de dinsdagnamiddag geen les, ben ik dan vrij? (...) Nee. Dat is mijn tijd die beschikbaar is om voor school te werken. Natuurlijk ik heb wel de namiddag niet voor school gewerkt, maar ik kan wel 's avonds een uur voor school moeten werken. Dat is een keuze die we hebben" (lkr SO 2).*

Omwille van deze twee voordelen (hoeveelheid vakantie en goede combinatie met een gezinsleven) wordt het lerarenberoep in verschillende panels een ideaal beroep voor vrouwen genoemd.

3.4. Loopbaanperspectieven

Het is duidelijk dat leraren over weinig loopbaanperspectieven beschikken.

> *R: "Ge zijt leerkracht en ge blijft leerkracht hé" (leerling 4).*

De onderwijsactoren verschillen van mening met betrekking tot de zogenaamde 'vlakke loopbaan' van de leraar.

Enerzijds zijn er leerlingen, ouders, leraren, pedagogisch begeleiders en leden van de koepels die stellen dat de meerderheid van de werknemers in Vlaanderen een dergelijke loopbaan heeft. Net zoals in tal van andere beroepen beschouwen ze die vlakke loopbaan als inherent aan het lerarenberoep. Het beroep bevat evenwel voldoende intrinsieke mogelijkheden tot afwisseling en persoonlijke ontplooiing zodat de vlakke loopbaan niet saai hoeft te zijn.

De redenering van deze panelleden is dat wie carrière wil maken niet voor het onderwijs moet kiezen. Volgens deze groep onderwijsbetrokkenen is de keuze voor het lerarenberoep veelal gemotiveerd vanuit de ambitie om te werken met jonge mensen. Leraren die 'doorgroeien' zouden evenwel het directe contact met de leerlingen voor een stuk moeten opgeven. Vanuit deze opvatting menen ze dat de overgrote meerderheid van de leraren niet geïnteresseerd is om promotie te maken. Beleidsmaatregelen om de vlakke loopbaan te doorbreken, zouden dan ook weinig effect sorteren inzake de herwaardering van de leraar. Volgens deze groep panelleden (leerlingen, ouders, koepels) zouden leraren eerder nood hebben aan mogelijkheden om zich regelmatig te herbronnen. In dit verband wordt gesuggereerd om hen de kans te geven tijdens hun loopbaan een sabbatperiode in te lassen waarin ze zich kunnen toeleggen op verdere professionalisering en met nieuwe ideeën en visies geconfronteerd worden.

Anderzijds zijn er panelleden (o.a. sommige leraren, leden van de koepels, de inspectie, de pedagogische begeleidingsdiensten, vakbonden) die het gebrek aan reliëf in de lerarenloopbaan percipiëren als een fundamenteel gebrek aan waardering voor het beroep. Zij voeren aan dat wellicht heel wat ambitieuze jonge mensen niet voor het lerarenberoep kiezen omwille van de beperkte loopbaanperspectieven. Bovendien wijzen ze erop dat promotie maken niet hoeft te impliceren dat leraren het contact met de leerlingen verliezen.

R: *"Als je iets wil worden in de maatschappij, kies dan toch a.u.b. niet voor die vlakke loopbaan in het onderwijs. Je zou er wel een oplossing kunnen voor vinden hoor. In die zin, je zou onderwijs veel aantrekkelijker kunnen maken als je dat vlakke systeem doorbreekt. Opnieuw moet ik naar de Angelsaksische wereld verwijzen waar dat dus eigenlijk niet bestaat en waar je binnen het onderwijs promotiekansen hebt. Je kan senior teacher worden in de Angelsaksische wereld, ook financieel heeft dat implicaties. Je kan head of department worden in het secundair onderwijs, in de Angelsaksische wereld. Dus dingen die we eigenlijk allemaal vrij eenvoudig zouden kunnen realiseren, het zou wel wat geld kosten, maar die misschien naar de waardering van de leraar toe, ook binnen het korps en naar buiten toe, wat meer zouden betekenen" (inspectie 5).*

Deze groep panelleden stelt trouwens dat (o.a. door de schaalvergroting) er zowel in basis- als secundaire scholen steeds meer taken zijn die zich op mesoniveau situeren. In dit verband worden allerlei coördinatietaken (o.a. inzake ICT, leerlingenbegeleiding, beleids-ondersteuning,...) genoemd. Men ziet hierin mogelijkheden voor 'oudere' leraren die het lesgev2en willen afbouwen. Heel wat mensen opperen ook het idee om ervaren leraren in te schakelen bij de aanvangsbegeleiding van beginnende leraren.

R1: *"Een interessante piste vind ik ook het werken met coaches. Wij worden allemaal wel geconfronteerd met mensen die stilaan burn-out geraken. Maar die natuurlijk wel een heleboel ervaring hebben, die misschien het werken met de kindjes wat beu zijn. Maar die uiteindelijk nog wel vol goede ideeën zitten. Als die kindjes er maar niet bij zijn. Dat zou misschien een interessante piste zijn om dus een aantal jongere mensen te begeleiden van binnenin de school"(dir BaO 4).*

(...)

R2: *"Dan houden we ook de knowhow binnen. En veel mensen zouden dat wel, denk ik, met veel plezier aanvaarden zo iets. Een overgang van het lesgeven naar begeleiden. En zich ook belangrijk voelen daarin" (dir BaO 5).*

De directeurs van secundaire scholen en de pedagogisch begeleiders pleiten in de eerste plaats voor het structureel voorzien van een middenkader (afhankelijk van de schoolgrootte) dat ondersteunend werkt naar leerkrachten en directie en dit zowel op administratief, beleidsmatig als pedagogisch vlak.

Leraren en vakbondsafgevaardigden zijn meer gewonnen voor systemen van functiedifferentiatie en taakdifferentiatie die leraren de mogelijkheid geven zelf hun loopbaan vorm te geven op basis van hun eigen wensen.

R: *"Eens een middenkader gecreëerd is, krijg je weeral de frustraties van: 'Wat is er buiten dat middenkader nu nog'? Ik geloof er dus ook niet in. Ik denk dat veeleer in de richting van een soort 'faciliteren van' binnen de job zelf. Dat ge zegt inderdaad: 'Ik heb binnen mijn loopbaan als onderwijsgevende ook een aantal mogelijkheden om tijdelijk ook een aantal andere opdrachten*

waar te nemen onder bepaalde omstandigheden'. (...) Dat mensen toch een zekere flexibiliteit ervaren op basis van eigen verwachtingen en van eigen wensen, dat ze die mogelijkheid ook krijgen. En op dat punt wordt er binnen het onderwijs ook zeer weinig creatief gedacht omdat we ook van de overheid niet mogen. Men geeft niet veel mogelijkheden om daarmee te spelen of daar mee om te gaan" (vakbond 1).

3.5. Persoonlijke groeimogelijkheden

Hoewel het lerarenberoep volgens de meeste respondenten niet over veel carrièremogelijkheden of mogelijkheden tot wetenschappelijke groei beschikt, vinden ze het een dynamisch en afwisselend beroep dat voldoende uitdagingen biedt. Opvallend is dat hierbij in alle panelgesprekken gerefereerd wordt naar de klaspraktijk en het directe contact met leerlingen. Gezien leraren op dit vlak een grote vrijheid en autonomie bezitten, hangt veel af van hoe de leraar zich opstelt en welke initiatieven hij neemt. Zo halen verschillende onderwijsbetrokkenen aan dat goede leraren de uitdaging aangaan om hun leerlingen steeds weer te boeien en dan vooral die leerlingen die moeilijker geïnteresseerd zijn. Dit vergt volgens hen een grote creativiteit. (Toekomstige) leraren wijzen er ook op dat de noodzaak tot differentiëren een grote uitdaging betekent.

Afwisseling en persoonlijke groei in het lerarenberoep is volgens de bevraagde onderwijsbetrokkenen vooral mogelijk door als leraar mee te evolueren met de onderwijskundige evoluties en veranderingen aan te brengen in het pedagogisch-didactisch proces (b.v. nieuwe didactische werkvormen en didactisch materiaal hanteren). Cruciaal hierbij zijn de mogelijkheden tot nascholing en een schoolklimaat waarin leraren ruimte krijgen om nieuwe initiatieven te nemen.

Volgens diverse deelnemers aan de gesprekken zijn er evenwel ook tal van leraren die de intrinsieke mogelijkheden tot afwisseling die het leraar-zijn biedt niet benutten maar veeleer streven naar routine. De meeste bevraagde onderwijsbetrokkenen storen zich aan het conservatisme van deze leraren.

R: *"Persoonlijk? Enorm afwisselend. Alle dagen leren en nieuwe ervaringen. (...) Maar er zijn, merkwaardig, een aantal collega's die niet liever hebben, die ernaar streven als regent van: 'Ik wil alleen maar tweedejaars van ASO hebben. Dan heb ik vijf parallelklassen en mijn uurrooster is vol.' Zo'n mensen bestaan er ook blijkbaar" (lerarenopleider 4).*

R: *"Vooral bij de oudere generatie van de leerkrachten denk ik dat het enthousiasme een beetje weg is. Van: 'Kijk ik geef hier al 20 jaar dezelfde vakken, dezelfde lessen en ja waarom zou ik er iets nieuws insteken, ik ga over zoveel jaar toch met pensioen'. Terwijl dat wij merken, bij jonge leerkrachten die pas afgestudeerd zijn of in de twintig, begin de dertig, dat die toch altijd proberen om interessante dingen bij hun les te betrekken, media, actualiteit" (leerling 3).*

Directeurs, leden van de koepels en de inspectie wijzen ook op de ontplooiingsmogelijkheden die intrinsiek aanwezig zijn in de beroepsomgeving van de leraar buiten de directe klascontext. Zij geven aan dat vanuit de interactie met collega's, directie, ouders, ... de professionele ontwikkeling van de leraar kan gestimuleerd worden op voorwaarde dat hij hier voor openstaat. In de panelgesprekken worden leraren evenwel nog in grote mate als individualisten gepercipieerd.

R: *"Je staat er (als leraar) niet alleen voor. Je moet maar leren om meer in team te werken maar zo flexibel zijn ze niet. Er zijn geen grotere individualisten dan leraars. (...) En ze zijn baas in hun eigen klas. En het blijft. Dat baas zijn, dat verliezen ze een beetje want er wordt hen gevraagd om samen te komen, vakken te overschrijden en dat is niet zo gemakkelijk. We komen uit een school waar het ik-gevoel primeert op het wij-gevoel met alle gevolgen van dien. (...) Ik zeg niet dat dat in iedere school zo is, maar je hebt zo'n scholen. De mensen van het onderwijs zijn niet te flexibel"(inspectie 2).*

Leden van de koepels en pedagogisch begeleiders benadrukken het belang van een emancipatorisch personeelsbeleid van de school om professionele groei bij leraren te creëren. Verder menen deze respondenten dat het huidige onderwijsbeleid de persoonlijke ontplooiingsmogelijkheden van leraren beperkt; leraren worden te veel als uitvoerder beschouwd.

R1: *"Anderzijds wordt de leraar van hogerhand beschouwd als de uitvoerder van allerhande richtlijnen, van leerplannen, eindtermen en dit en dat. En dat kan in veel gevallen voor conflicten zorgen" (koepel 1).*

(...)

R2: *"...dat de marge, de persoonlijke marge voor de leraar inderdaad zeer klein is, zo niet, niet meer bestaat. En als hij ze creëert, dan zal hij ze creëren in het directe contact met zijn leerlingengroep, waar dat er nog mogelijkerwijze in keuzes van methodieken en dit soort van dingen toch wel wat soepelheid aanwezig is. (...) Maar het is inderdaad, de richtlijnen, van waar ze ook komen, zijn van die orde dat inderdaad die grenzen zo sterk bepaald liggen en de speelruimte vrij klein geworden is" (koepel 4).*

3.6. Complexiteit

Het lerarenberoep wordt door zowat alle respondenten als veelomvattend en veeleisend gepercipieerd. Er wordt gewezen op de complexer wordende samenleving, de veranderende pedagogische en maatschappelijke opdrachten en het feit dat de leraar verantwoordelijkheden heeft op verschillende vlakken.

R: *"Het beroep van leerkrachten laat ook veel openingen voor tekortkomingen hé. Het evolueert zo, je moet zo mee evolueren. (...) Alles evolueert en gij moet mee en als je niet mee bent, dan kom je tekort en dan moet je weer verder" (student LO 3).*

Het belang van de initiële en de in-servicevorming van leraren wordt dan ook door de meeste bevraagde onderwijsbetrokkenen onderkend. Slechts bij één van de ouders leeft de idee dat 'iedereen kan lesgeven', de andere ouders benadrukken (net als de andere respondenten) zeer sterk het belang van de vakinhoudelijk en pedagogisch-didactische deskundigheid van leraren. Opvallend is dat vrij algemeen erkend wordt dat elk onderwijsniveau weliswaar zijn eigen specifieke deskundigheid vereist maar dat deze verschillende deskundigheden evenwaardig zijn.

3.7. Werkdruk

Als vervelende kanten van het leraarschap noemen de respondenten vooral de (secundaire) arbeidsvoorwaarden en de arbeidsomstandigheden en niet de meer beroepsinhoudelijke kanten. In alle panelgesprekken wordt onderkend dat het lerarenberoep emotioneel en fysiek belastend kan zijn en dat de werkdruk hoog is, tenminste voor die leraren die echt betrokken zijn op de leerlingen en de school. Vooral leerlingen en ouders benadrukken dat naast deze 'idealisten' er jammer genoeg ook leraren zijn die niet (meer) gemotiveerd zijn, zich niet inzetten voor de school en de leerlingen maar zich veeleer opstellen als een soort van 'lesmachine'.

Als oorzaken voor de hoge werkdruk wordt door de meeste respondenten gewezen op een gebrek aan administratieve en pedagogische omkadering. Deze resulteert o.m. in een te grote administratieve taakbelasting voor leraren, te grote klasgroepen, ... Leden van de koepels, vakbonden, directeurs en lerarenopleiders menen dat ook de veranderende maatschappelijke verwachtingen en de toenemende verantwoordingsplicht voor leraren de druk verhogen. Verder vermoeden zowel de vakbondsleden als de leerlingen dat veel (beginnende) leraren min of meer gedwongen worden om deel te nemen aan niet-lesgebonden schoolactiviteiten (b.v. leerlingenwerving, leerlingenactiviteiten buiten de schooluren, allerlei raden en werkgroepen) wat voor een hoge taakbelasting zorgt. (Toekomstige) leraren en enkele inspecteurs benadrukken dat leraren hun werk nooit echt kunnen afronden en daardoor een bijna constante druk ervaren.

Verschillende panelleden beklemtonen dat de werkdruk niet voor alle leraren gelijklopend is. Ze wijzen op de sterke samenhang met het leerlingenpubliek. Algemeen wordt aangenomen dat de mate van heterogeniteit van de klasgroep een sterke impact heeft op de taakbelasting voor de leraar. Vanuit die redenering wordt o.m. gesteld dat de werkdruk in het beroeps- en het buitengewoon onderwijs hoger is dan in het algemeen vormend onderwijs.

3.8. Salaris

Verschillende panelleden (zowel studenten, ouders, leraren, directeurs en vakbondsleden) koppelen de herwaardering van het lerarenberoep aan een financiële waardering.

> *R: "We zijn met jongeren bezig op weg naar hun volwassenheid. Nu wil ik hier geen grote theorieën verkopen maar we zijn toch een schakeltje in wat ze later toch als mens gaan worden of zijn en kunnen. Dan vind ik dat wij er goed mogen voor betaald worden" (lkr BaO 1).*

> *R: "Ouders verwachten veel meer van de leerkracht dan vroeger. Vroeger moest je de tafels van vermenigvuldiging kennen en we moesten inderdaad een goed rapport hebben. Maar nu verwachten ze meer engagement van de leerkracht en die stoppen daar veel uren in NA de uren. En die doen dat met heel veel plezier en persoonlijk vind ik wel dat ze daarvoor iets moeten terugkrijgen" (ouder BaO 5).*

Hierbij aansluitend stellen sommige leraren, directeurs, pedagogisch begeleiders en inspecteurs dat de lerarenlonen onvoldoende concurrentieel zijn met deze van gelijkwaardige functies in de privé-sector. Dit zou volgens deze respondenten een belangrijke oorzaak zijn van de verminderde aantrekkingskracht van het lerarenberoep bij (ambitieuze) jongeren. Vooral de extralegale voordelen die de privé-sector biedt (GSM, bedrijfswagen, maaltijdcheques, ...) zouden hierin een grote rol spelen.

> *R: "Neem eens iemand die 3 jaar na zijn humaniora gestudeerd heeft, regent, onderwijzer. Als die in de privé gaat solliciteren, zijn er zodanig veel extralegale voordelen - die daarom ook misschien wel een vergiftigd geschenk zijn maar die wel een zeer mooie spiegel zijn - gaande van GSM tot bedrijfswagen. (...) Als je als pas afgestudeerde in 3 of in 4 scholen gaat en je moet dus inderdaad 70/80 km per dag, wat je niet met het openbaar vervoer kunt doen, met uw wagen maken. Tel eens uit hoeveel loon dat je nog overhoudt" (dir SO 6).*

Enkele ouders betwijfelen evenwel de idee dat leraren onderbetaald zouden zijn.

> *R: "Dat is voor mij voor een deel een mythe, die mensen weten langs geen kanten wat iemand anders verdient. Ik denk dat ze nog nooit echt een mooi lijstje gezien hebben van welke lonen er nu allemaal in de omgang zijn" (ouder BaO 2).*

Daarnaast wijzen enkele panelleden (m.n. sommige leraren, ouders, directeurs en pedagogisch begeleiders) erop dat ook het lerarenberoep bepaalde voordelen biedt (zoals de vakanties, de

vaste benoeming en de pensioenregeling) die het lagere basissalaris en het gebrek aan extralegale voordelen compenseren.

> *R: "Er zijn mensen die heel veel verdienen, en die kunnen afkomen met: 'Ik heb een loon van zoveel'. OK, maar dan heb ik liever mijn vakanties in het onderwijs. Wat minder geld, maar tijd om mijn geld uit te geven dan heel veel geld te hebben en geen tijd" (lkr SO 8).*

> *R: "Men mag op een serieus niveau gaan verlonen en alle soorten extra legale voordelen voorzien maar dan moet je ook de discussie over vaste benoeming durven aangaan" (dir BaO 2).*

Hoewel de meeste onderwijsbetrokkenen het salaris beschouwen als een belangrijke indicator van maatschappelijke waardering, menen slechts een beperkt aantal panelleden (vooral leraren en vakbondsleden) dat een loonsverhoging de belangrijkste factor is inzake het (her)waarderen van leraren.

Het feit dat leraren een deel van het didactisch materiaal en infrastructuur (b.v. computer) zelf dienen te betalen, wordt daarentegen wel algemeen als een belangrijk knelpunt erkend. Hetzelfde geldt voor de overstapregeling vanuit de privé-sector naar het onderwijs. Dat slechts in specifieke gevallen de ervaring die deze leraren opdeden in de privé-sector wordt verrekend in het onderwijsloon, wordt als onbillijk ervaren.

Voor een aantal directeurs dient een financiële verbetering gekoppeld te worden aan de afschaffing van de vaste benoeming. Net als de leerlingen suggereren ze een beloningsysteem waarbij leraren de individuele keuze hebben tussen werkzekerheid in de vorm van een vaste benoeming of een hoger loon. Uit de gesprekken met leraren blijkt dat slechts een enkeling zich bereid toont de vaste benoeming op te geven in ruil voor een (forse) loonsverhoging.

Evaluatie van het huidige beloningsmodel van leraren

Het huidige beloningssysteem van leraren is in grote mate gebaseerd op bekwaamheidsbewijzen en anciënniteit. De meningen van de panelleden over dit model zijn verdeeld.

Enkele ouders, leraren basisonderwijs en leden van de onderwijskoepels vinden dat er een te grote discrepantie is tussen het loon van leraren basisonderwijs en leraren secundair onderwijs - groep 1 enerzijds en het loon van leraren secundair onderwijs - groep 2 anderzijds. Dit terwijl aangenomen wordt dat de pedagogische verantwoordelijkheid het grootst is in het basisonderwijs. Een aantal ouders meent dat gemotiveerde en competente jongeren die er bewust voor kiezen om met jonge kinderen te werken, hierdoor benadeeld worden. Andere respondenten merken op dat er op het vlak van vakdeskundigheid grotere eisen gesteld worden aan leraren in de derde graad van het secundair onderwijs. Deze onderwijsbetrokkenen gaan er

van uit dat licentiaten meer arbeidsmarktperspectieven hebben en dat dus een hoger loon noodzakelijk is om hen te motiveren om voor het onderwijs te kiezen.

Een deel van de onderwijsbetrokkenen vindt een beloningsmodel op basis van anciënniteit het beste en eerlijkste systeem. Het verschillend verlonen van leraren binnen één school zou volgens hen een zeer nadelig effect hebben op de teamwerking. Deze panelleden gaan er dus van uit dat er geen objectieve criteria bestaan voor eender welke vorm van differentiële verloning.

> *R1: "Da's het beste denk ik. En het eerlijkste ook, want waar moet je anders de grens gaan leggen?" (student LO 4).*
>
> *R2: "Wie is er een goede leerkracht en wie niet? Je kan evengoed zeggen: 'Een ervaren leerkracht, hoeft daarvoor niet speciaal een goeie leerkracht te zijn omdat die bijvoorbeeld geen vernieuwingen aanbrengt in zijn onderwijs of in zijn pedagogiek'. Maar hoe ga je anders uitmaken van ... En als je het allemaal gelijkstelt, ja dan zit je zeker met een vlakke loopbaan" (student LO 1).*

Andere panelleden beschouwen het wel als een knelpunt dat het huidige beloningsmodel geen rekening houdt met individuele verschillen tussen leraren. Ze wijzen hierbij vooral op het gebrek aan koppeling tussen loon en inspanningen, vooral m.b.t. de opdrachten die de leraar op zich neemt. Deze panelleden omschrijven het huidige beloningssysteem als onrechtvaardig en demotiverend voor hardwerkende leraren die veelal voortrekkers zijn van vernieuwingen op school.

> *R: "We weten allemaal: in een school zijn er goeie en minder goeie mensen en diegene die hard werken die krijgen geen verloning want die blijven op hetzelfde staan als diegene die niets doen, als ge de'r zo hebt. Je hebt altijd een paar trekkers, er zijn er een paar die meelopen en die hopelijk niet afhaken. Maar die mensen die zich extra inzetten - en gelukkig dat er zo'n mensen zijn - wel je kunt ze ook niet verlonen omdat ze iets meer doen, omdat ze zich extra inzetten, omdat ze eigenlijk, alles draaiende houden" (dir BaO 5).*

Volgens enkele directeurs van secundaire scholen zou een dergelijk rigide systeem waarbij inzet en competentie onafhankelijk zijn van beloning bovendien ambitieuze jongeren weerhouden om voor het lerarenberoep te kiezen.

Voorstellen

Opvallend is dat er weinig of geen voorstanders zijn voor een beloningsmodel waarbij het loon (gedeeltelijk) gerelateerd is aan de competenties van de leraar of aan de geleverde prestatie (de zogenaamde 'merit pay'). Er wordt algemeen aangenomen dat er geen betrouwbare en valide methoden zijn om de kwaliteit van de geleverde prestatie te meten.

> *R: "Het is heel moeilijk in te schatten of dat ge zegt een leerkracht presteert goed of niet goed. Waarmee heeft dat te maken, naar waar kijkt ge dan?" (dir BaO 1).*

Wel stellen een aantal leerlingen, ouders, leraren, directeurs en inspecteurs voor om het lerarenloon meer afhankelijk te maken van de opdrachten die de leraar op mesoniveau vervult; al dan niet gekoppeld aan extra gevolgde vorming. Het betreft dan taken die buiten de hoofdopdracht van de leraar vallen zoals bijvoorbeeld coördinatietaken, begeleiding van beginnende leraren, begeleiding van de leerlingenraad, organisatie van naschoolse activiteiten,...

> *R: "Zich verder professionaliseren op langere termijn, en ik heb het dan niet over efkens een nascholing gaan volgen onder de uren, (...) moest men hier ook eens serieuze waardering aan geven, ook financieel. Ook voor de mensen die bijvoorbeeld buiten hun klastaken extra taken op zich nemen op mesoniveau, op schoolniveau. Waarom niet een bepaald puntensysteem zoals dat in bepaalde Angelsaksische systemen, waarbij een leraar punten kan vergaren en daardoor ook financiële waardering krijgen, maar ook naar taken een stuk waardering kan krijgen"(inspecteur 3).*

Verschillende onderwijsbetrokkenen menen dat een dergelijk beloningssysteem de aantrekkelijkheid van het beroep zou verhogen. Anderzijds bestaat het gevaar dat leraren omwille van het financiële voordeel een bepaalde opdracht op zich nemen terwijl ze hiervoor niet intrinsiek gemotiveerd zijn. Dit zou volgens de panelleden zeer nadelig zijn voor de leerlingen, het schoolteam en de school als organisatie.

> *R: "Ik vind het systeem i.v.m. de lonen, dat als je bijvoorbeeld in de parochiale raad zit of zoiets, vind ik zeer verkeerd want dan krijg je mensen die het alleen doen voor de loonsverhoging en waar is dan het enthousiasme en waar is de inzet"?(leerling 3).*
>
> *R: "Als je begint met leerkrachten te zeggen van: 'OK doe je extra uren, dan zal je die betaald krijgen'. Ja, het spijt mij, ik heb niet graag dat mijn kinderen door mensen opgevoed wordt die voor elk uur dat ze extra presteren een financiële vergoeding moeten krijgen. Ik als ouder, ik ben nu vandaag van 's morgens tot 's avonds gratis bezig voor drie scholen"(ouder BaO 2).*

Om die reden wordt ook het voorstel om vooral leraren die extra lesuren geven meer te betalen afgewezen door enkele ouders en leraren.

> *R: "Het moet een beloningssysteem worden, aanvaardbaar voor iedereen. Het eerste wat ik hoorde was: 'Het zijn vooral zij die extra uren geven.' dacht ik: 'Niet mee akkoord, het zijn misschien juist die die het extra jobke hebben, die de lade opentrekken en het boekje aflezen. Die hebben het gemakkelijk.' Ik zeg het misschien een beetje cru maar ..." (Ik SO 5).*

In dit verband pleiten enkele leerlingen pedagogisch begeleiders, leden van de onderwijskoepels, lerarenopleiders eerder voor een model waarbij leraren die niet enkel bezig

zijn met hun lesopdracht in enge zin maar duidelijk inspanningen doen om te werken aan de kwaliteit van de hele school, op een immateriële manier te belonen, bijvoorbeeld via een gunstiger lesrooster of lesvrije uren. Volgens hen zouden leraren hier zelfs de voorkeur aan geven.

In deze beide voorgestelde vormen van differentiële verloning op basis van lerarenkenmerken vervult de schoolleider een cruciale rol. Vandaar dat sommige panelleden vrezen voor willekeur. Zij menen dat er geen objectieve criteria bestaan om leraren van één school verschillend te verlonen. Om deze reden wijzen een aantal directeurs de verantwoordelijkheid inzake differentieel verlonen resoluut af. Opvallend is dat andere directeurs juist vragende partij zijn voor differentiële verloning gebaseerd op de opdrachten die de leraar naast zijn basisopdracht opneemt.

> R: *"Maar het gaat ook over de inzet. Het zijn dikwijls altijd dezelfde mensen op wie je rekent. (...) En die levert dan ook dat extra werk en die kan je nooit eens extra belonen. (...) Ik bedoel niet de hoofdopdracht maar in de functiebeschrijving spreekt men ook van een bijopdracht ... Bijvoorbeeld, ik heb een leerkracht die vrijwillig volledig de computerklas in orde zet. Maar ik vind dat jammer dat ik die leerkracht ... Allee, ik waardeer en ik geef hem schouderklopjes en positieve feedback maar dat is ook alles, je kan die mensen niets speciaals aanbieden al is het maar een laptop of zo iets" (dir BaO 3).*

Wel stellen deze directeurs als voorwaarde dat deze extra taken (die buiten de hoofdopdracht vallen) vastgelegd worden in een expliciete functiebeschrijving. Bovendien willen zij de verantwoordelijkheid inzake deze vorm van differentiële verloning enkel opnemen indien zij de nodige tijd, middelen en vorming krijgen om hun rol adequaat te vervullen.

> R: *"Dan moeten ze ook zorgen dat de directies tijd en ruimte krijgen om dat soort dingen op te volgen en te begeleiden. Want nu verzuipen we allemaal in duizend en één praktische dingen en papierdingen die moeten gebeuren op school, dat je eigenlijk veel te weinig tijd hebt voor pedagogische taken en voor het begeleiden en evalueren van leerkrachten, hoe jammer dat het ook is. Dus als je tot een systeem komt waarin iedereen eigenlijk beoordeeld wordt, of dat je probeert iedereen te beoordelen op wat hij effectief doet of niet doet, dan moet je d'er ook iemand voor de middelen geven om dat te kunnen uitvoeren" (dir BaO 2).*

3.9. *Evaluatie van leraren*

Vooral ouders en leerlingen storen zich aan een gebrek aan evaluatiesystemen voor leraren. Ze argumenteren dat werknemers in de privésector veel meer worden gecontroleerd. Enkele ouders betreuren dat sommige leraren zich onvoldoende aanpassen aan de veranderende maatschappelijke verwachtingen.

> R: *"Waar ik me persoonlijk altijd aan erger, is dat men van mij eist in de privé dat ik kwaliteit lever. Ik word regelmatig geëvalueerd en als ik mijn job niet doe, sta ik morgen aan de deur want van loyaliteit kan je niet meer spreken en dat dat in het onderwijs niet zo is. En dat zou ik graag veranderd zien. Dat mensen na 20 jaar nog altijd dezelfde WO-lesjes geven van 'de tulp', over 'de Franken' of wat het ook mag zijn en dat ze niet op het matje worden geroepen en gezegd: 'Je moet je aanpassen aan de normen en de eisen (...) Ik vind dat de kwaliteit van het onderwijs zo enorm is gezakt en er wordt niemand ter verantwoording geroepen. En dat vind ik fout" (ouder BaO 5).*

Deze respondenten vragen dan ook dat criteria worden opgesteld aan de hand waarvan leraren periodiek geëvalueerd worden m.b.t. alle aspecten van hun job (o.a. didactisch handelen, didactisch materiaal, engagement, inzet). Een directeur wijst erop dat goede leraren zelf vragende partij zijn voor functionerings- en evaluatiegesprekken met de schoolleider. Wel wijzen ze erop dat dergelijke gesprekken een maat voor niets zijn indien niet voldoende middelen worden vrijgemaakt om leraren via nascholing de kans te geven om hun tekorten bij te sturen.

Verder is het voor de ouders en leerlingen essentieel dat schoolleiders daadwerkelijk ruimte krijgen om leraren die niet naar behoren functioneren te sanctioneren (b.v. financieel, ontslag na drie negatieve evaluaties). Dit betekent dat het systeem van de vaste benoeming in vraag wordt gesteld.

Belangrijk is dat ook een aantal directeurs en lerarenopleiders vragende partij zijn voor een herziening van de huidige regeling. Net als de ouders en de leerlingen vrezen zij dat een vaste benoeming een gevaar voor verminderde inzet inhoudt. Daarom vinden ze dat de vaste benoeming beter vervangen wordt door een contract van onbepaalde duur gekoppeld aan een evaluatie die gebaseerd is op een expliciete functiebeschrijving. Het belangrijkste argument hiervoor is dat slecht functionerende leraren die weigeren bij te sturen, een grote invloed hebben op het imago van 'de' leraar als beroepsgroep.

> R: *"Het beeld dat men van het onderwijs heeft bij ouders en de publieke opinie ... Als je 100 leerkrachten hebt, waarvan er 90 heel goed functioneren, 8 wat minder en 2 slecht, die 2 die slecht functioneren, ouders veralgemenen dat, die komen af van: 'Wat er op uw school gebeurt'! Dan kan je als directeur niet veel doen, alleen zeggen: 'Ja, maar die is vastbenoemd'. En dus, in de publieke opinie leidt de vaste benoeming tot 'het onderwijs is voor de profiteurs'. En dat is zo nefast voor de mensen die hun nikkel afdraaien (directeur SO 3).*

Voorts hekelen diverse panelleden dat leraren die geen goed werk leveren maar niet ontslagen kunnen worden, onrechtstreeks 'beloond' worden doordat ze minder of minder veeleisende taken toegewezen krijgen. Dit zou demotiverend werken voor geëngageerde leraren.

R: Ik denk dat het veel leraren een doorn in het oog is, hoe moet ik dat nu zeggen. Ze zoeken niet zozeer waardering voor wat ze zelf wel doen, maar ergeren zich wel dood aan het feit dat er met die ander, die niets doet, dat daar niets mee gebeurt; dat die gewoon blijft zitten waar die zit (lerarenopleider 5).

Deze respondenten verwachten dat een herziening van het systeem van de vaste benoeming een beter en moderner personeelsbeleid mogelijk maakt alsook de maatschappelijke waardering van het lerarenberoep ten goede zal komen. Ook zijn ze ervan overtuigd zijn dat de kwaliteit van het werk van 'goede 'leraren niet afhangt van het al dan niet benoemd zijn.

Wel merken enkele directeurs, leden van de inspectie en vakbondsleden op dat de vaste benoeming bijdraagt tot de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep en voor de meeste leraren goed werkt. In dit verband meent een directeur dat niet de vaste benoeming dient aangepakt te worden maar wel het disfunctioneren van bepaalde leraren. Meer concreet stelt deze directeur het algemene principe van de vaste benoeming voorop maar zou hij uitzonderingen maken voor leraren die bijvoorbeeld twee keer na elkaar een negatieve evaluatie krijgen. Ook de leerlingen zijn gewonnen voor een dergelijk systeem.

R: "Misschien is het beter een leerkracht niet direct die vaste benoeming te geven maar bijvoorbeeld dat te bekijken na een aantal jaren, dat je dan als leerkracht opnieuw geëvalueerd wordt of zo. Ik denk, en dat is hier al vaak gezegd, één maal dat ze die vaste benoeming hebben dan lijken ze niets meer te doen. Dan kan je dat beter over een aantal jaren zetten of zo. Ik weet niet hoe het systeem werkt, maar het zou toch kunnen, dan zijn ze misschien meer gemotiveerd of zo?" (leerling 2).

Niet helemaal onverwacht wijzen de vakbondsleden ook op de valkuilen van een evaluatiesysteem voor leraren. Ze vrezen voor willekeur van de directie; dit zou leiden tot vleierij en kruiperigheid wat de zelfstandigheid en autonomie van leraren in gevaar zou brengen. Opmerkelijk is dat een aantal directeurs aangeeft dat deze vrees niet helemaal onterecht is. Hoewel ze dus de bedenkingen van sommige leraren t.a.v. een evaluatie begrijpen, menen ze toch dat deze terughoudendheid een negatieve invloed heeft op hun maatschappelijke waardering.

R1: "Ik denk dat de vrees vooral is dat dit in sommige gevallen kan leiden tot willekeur. Daar moeten we ook eerlijk in zijn, er zullen een aantal directies dit misbruiken" (directeur SO).

R2: "Toch denk ik, dat dit soort terughoudendheid de waardering voor het onderwijs niet dient. Het is beter open kaart te spelen en te zeggen wat wij allemaal doen, hoe moeilijk dat we 't hebben dan dat allemaal af te houden van: 'Daar hebben we allemaal schrik van en doen we dus niet'. Ik denk dat dat averechts werkt. We geven mensen zo het recht te denken 'Hé, dat klopt daar allemaal niet, die willen daar niet aan meedoen'" (directeur SO).

3.10. Conclusie

Samenvattend kunnen we stellen dat de algemene teneur in de panelgesprekken is dat de aangename kanten van het lerarenberoep (contact met leerlingen, ruimte voor creativiteit en persoonlijke ontplooiing, ...) in voldoende mate opwegen tegen de onaangename kanten (vooral de hoge werkdruk), vooral als de vergelijking gemaakt wordt met andere beroepssectoren waar ook een hoge werkdruk heerst. Opvallend is dat enkele ouders, pedagogisch begeleiders en leden van de inspectie menen dat de leraren dit zelf onvoldoende inzien. Er wordt hen verweten te veel te klagen.

R: "Ik ben weggelopen uit het onderwijs omdat ik vond dat dat een bende klagers was. Er was altijd iets dat niet ging. 'En het was vroeger allemaal beter en de leerlingen waren intelligenter en er was meer discipline en en en ...'" (ouder BaO 4).

4. Perceptie van het imago van het lerarenberoep bij de publieke opinie

4.1. Knelpunten

De meeste respondenten stellen dat de beeldvorming van de publieke opinie over het lerarenberoep berust op een gebrek aan inzicht in wat dit beroep in de huidige samenleving inhoudt. Het lerarenberoep wordt volgens hen frequent benaderd vanuit een karikatuur, de clichés zouden wijdverspreid zijn.

R: "Het vak wordt benaderd vanuit een karikatuur. Ofwel ben je een luiaard die inderdaad niet werkt, ofwel ben je de man die voor de klas staat en geen vat meer heeft op die leerlingen die daar met toeters en met bellen zitten te dansen en te springen in de klas. Dergelijke vooroordelen bepalen het imago" (koepel 5).

R: "Soms bekruipt me het gevoel om niet te durven zeggen in gezelschap: 'Ik sta in het onderwijs.' (...) Ik durf dat bijna niet zeggen van: 'Ik ben de grote profiteur, ik ben de luiaard, of de sukkelaar, de tweede kanser'. Maar soms ben ik er ook fier op. Het is een wisselend gevoel soms" (lkr SO 3).

Zowel volgens (oud)leraren als andere onderwijsbetrokkenen geloven veel mensen dat leraren niet hard moeten werken. Het imago van de leraar zou sterk worden gekleurd door de als aangenaam gepercipieerde beroepskenmerken zoals de vastheid van betrekking, het aantal vakantiedagen en het aantal lesuren (dat vaak wordt vereenzelvigd met het aantal werkuren). De onzichtbaarheid van de gespendeerde tijd (vooral buiten de klascontext) en de bereikte resultaten zou mensen de indruk geven dat het lerarenberoep niet erg veeleisend is en dat leraren daardoor niet even hard werken als (andere) professionals.

R: *"Maar naar de maatschappij toe, niemand weet hoeveel of welk werk die mensen nog verrichten. (...) Er was de referentie gemaakt naar een manager, ja die verdient veel geld en daar wordt dat van aanvaard want iedereen kan zien welke resultaten die neerzet. (...) En iedereen weet dat een bedrijf runnen moeilijk is, dat er heel veel bedrijven failliet gaan. Nu, van leraren, niemand ziet wat die mensen bereiken" (ouder SO 1).*

Zeer terecht wijst een leraar erop dat de versoepeling van de aanwervingsvoorwaarden voor leraren bij de publieke opinie het idee versterkt dat het beroep weinig deskundigheid vereist.

R: *"Vertel maar eens aan je kennissen ... Ze weten allemaal dat je bijvoorbeeld Nederlands gestudeerd hebt, leg maar eens uit dat je wiskunde aan het geven bent. Dat bevordert natuurlijk het beeld niet over onderwijs'. Ja als je dat al kunt, als jij al wiskunde mag geven. Ja, dan kan iedereen dat doen'. Het nadeel daarvan is dat natuurlijk dat het beeld van het onderwijs nog een keer de dieperik in gaat'. Iedereen kan dat. Als jij wiskunde kunt geven en je hebt geen diploma ervoor, dan kan iedereen dat'" (lkr SO 7).*

Uitgaande van dit imago van het beroep vermoeden de respondenten dat heel wat mensen vinden dat leraren geen reden hebben tot klagen over hun arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Het - volgens diverse bevraagde onderwijsbetrokkenen - frequente klagen van leraren zou dan ook een negatieve invloed hebben op het imago van deze beroepsgroep.

R: *"Dat vind ik altijd erg, zo van: 'We moeten met vier op de speelplaats staan'. Dat is dan één keer om de zoveel weken of om de zoveel tijd dat ze moeten op die speelplaats staan en ze kunnen daar zo over klagen hé. En dan vind ik, dan creëren ze weer een negatief beeld van 'luiaards', ze creëren het zelf. En: 'Wij hebben die vakantie nodig'. En: 'Ge weet gij niet wat dat dat is'. Door altijd maar zo te zagen, dan denk je van: 'Mens toch'. (...) Ze lokken het zelf soms uit hé" (ouder SO 3).*

Verschillende respondenten wijzen erop dat niet enkel leraren geconfronteerd worden met stereotiepe opvattingen over hun beroep. Dergelijke ideeën leven ook over andere beroepen, niet in het minst bij leraren. Het unieke karakter van het lerarenberoep is echter dat iedereen als leerling en/of als ouder persoonlijke ervaringen heeft (gehad) met leraren. De aard van deze ervaringen bepalen volgens de bevraagde onderwijsbetrokkenen zeer sterk de eigen perceptie over het lerarenberoep. Verschillende respondenten menen bovendien dat negatieve ervaringen een sterkere invloed hebben op de perceptie dan positieve.

R: *"Beeldvorming van het onderwijs zal misschien ook ontstaan door je eigen ervaringen in het onderwijs, denk ik. En ik denk dat als je goede ervaringen in onderwijs hebt, dat je voornamelijk geneigd bent die aan jezelf toe te schrijven. En als je slechte ervaringen hebt, dat je dat toeschrijft aan die school"(koepel 2).*

R: *"Iedereen heeft wel ergens ooit een leraar of een lerares tegengekomen die niet goed was en dat blijf je veel langer onthouden dan al die goeie. Die goeie, dat vind je normaal, maar een slechte ervaring in uw kind-zijn, in uw jeugd, dat vergeef je eigenlijk die mensen nooit" (dir SO 2).*

R: *"Zoals inderdaad die leerkracht waarmee iedereen wel problemen gehad heeft in zijn schooltijd, dat beeld blijft beïnvloeden van hoe mensen een leerkracht zien" (vakbond 4).*

Verder stellen leraren, directeurs, pedagogisch begeleiders en inspecteurs dat precies omdat mensen zich bij de beeldvorming over het lerarenberoep deels baseren op hun eigen ervaringen, er sterk verouderde ideeën leven over het onderwijs.

R: *"Ge merkt dat als ge in het begin van het jaar een info - avond geeft, (...) zijn er heel veel ouders die verbaasd zijn en die zeggen: 'Ah gebeurt dat allemaal in het kleuteronderwijs?' Dus die weten niet goed wat het kleuteronderwijs inhoudt. Dat is misschien extreem gezegd, maar velen hebben nog het beeld van de vroegere bewaarschool, 'een beetje de kinderen bezighouden'. Terwijl het kleuteronderwijs toch wel de laatste jaren enorm geëvolueerd is en dat er toch wel degelijk het één en ander gebeurt. Daar zijn ze zich niet altijd bewust van" (lkr BaO 2).*

R: *"Ik denk dat ook belangrijk is dat de ouders die dus niet het onderwijs ingegaan zijn, terug refereren naar het onderwijssysteem van 25, 30 jaar terug en dat was heel anders. Toen werd er ex cathedra les gegeven en dergelijke meer, dat was een heel andere onderwijsstructuur. Die hebben die evolutie niet meegemaakt en die hebben nog altijd het idee over het onderwijs van toen zij op die schoolbanken zaten" (dir SO 3).*

R: *"Die gewijzigde opdracht, zowel voor de directeur als binnen het hele schoolgebeuren. Is het niet het hele probleem dat juist dat de media niet haalt? Wie weet dat de directeur een heel andere opdracht gekregen heeft, dat die in een heel andere situatie komt in zijn school, dat de school op een heel andere manier wordt gemaakt door de leraren die erin staan, zowel in het basisonderwijs als in het secundair als in het hoger onderwijs? Maar wie weet dat? De mensen die in het onderwijs zelf staan" (inspectie 6).*

Dit geldt voor mensen zonder kinderen in het basis- of het secundair onderwijs wellicht sterker dan voor ouders met kinderen in deze onderwijsniveaus. De bevraagde onderwijsbetrokkenen merken evenwel op dat het ook voor de huidige generatie ouders vrij onduidelijk is wat de opdracht van leraren precies omvat. Dit zou vooral gelden voor het secundair onderwijs omdat in dit onderwijsniveau de contacten tussen ouders en leraren minder frequent en minder intens zijn. Bovendien zijn de resultaten die leraren secundair onderwijs met hun leerlingen bereiken voor veel ouders minder zichtbaar dan de vorderingen van hun kinderen in het basisonderwijs.

R: *"Ik denk dat het nog meer is in het secundair, dat ze denken van: 'Die geeft daar zijn leerstof'. Ook al omdat ge eigenlijk uw eigen vak geeft hé. 'Da's den dienen van wiskunde en die geeft wiskunde en da's diene van Nederlands en die geeft Nederlands'. Maar wie geeft eigenlijk opvoeding? Ja, de groep samen maar dat zien die ouders niet in, denk ik. Da's ook*

moeilijker denk ik om in te zien. En ook een kleuter of zo, die brengt iets mee naar huis, vertelt iets terwijl een puber ..." (student LO 3).

Zoals hierboven gesteld, identificeren de meeste respondenten een onzichtbaarheid van de tijd en de energie die het lerarenberoep vereist als de meest waarschijnlijke oorzaak van het feit dat mensen (niet-leerkrachten) het lerarenberoep niet associëren met professioneel werk. Nochtans zijn er ook respondenten die wijzen op de verantwoordelijkheid van het onderwijs en de leraren zelf. Hierbij wordt vooral gezinspeeld op het conservatisme en het gebrek aan flexibiliteit in het onderwijs.

R: *"Er zijn wel milieus waar heel negatief gedaan wordt over het onderwijs. (...) In de ganse welzijnssector wordt er nogal wat kritiek gegeven op het onderwijs: 'Dat is niet aangepast en niet soepel en conservatief en met die inschrijvingen, weren van migranten en veel te vlug doorsturen naar bijzonder onderwijs" (ouder BaO 4).*

R: *"Mensen die op de universiteit zitten en die een richting studeren die tot onderwijs zou leiden (...) Welk beeld hebben die van het onderwijs? Een beeld dat allesbehalve professioneel en dynamisch is. (...) Neem het voorbeeld van ICT (...) We krijgen daar de vraag om ICT in het eerste jaar te integreren. (...) Bijna unaniem zeggen die leerkrachten (...) 'Ja maar die leerlingen die kennen er meer van dan wij. Wij gaan daar nogal afgaan als een gieter als ik in de les van Nederlands tekstverwerking integreer, die leerlingen kennen dat beter dan ik.' (...) Welk beeld van het onderwijs creëer je dan tegen dat die leerlingen hier afgestudeerd zijn? Kinderen die volledig zijn opgegroeid met ervaring in de geïnformatiseerde maatschappij en die leerkrachten gehad hebben die zeggen: 'Nou, bij mij geen computer in de klas want ze kunnen het beter dan ik'" (dir SO 3).*

R: *"Dat imago, waarom jongeren niet zomaar bereid zijn in het onderwijs te stappen. (...) Ik denk dat één factor de ervaring van jongeren met onderwijs is, wat jongeren tijdens hun schoolloopbaan meemaken in scholen. De school was het kennisinstituut bij uitstek , dat is het nu niet meer. Dus ik denk ook dat jongeren met andere verwachtingen in scholen zitten. Als daar niet aan tegemoet gekomen wordt, dan heb ik sowieso een gevoel van: 'Ja, het onderwijs, dat is het toch wel niet'" (pedagogisch begeleider 2).*

Rol van de media

Naast eigen ervaringen met leraren menen de bevraagde onderwijsbetrokkenen dat ook de media een grote impact hebben op de publieke opinie over het lerarenberoep. De macht van de media wordt als zeer groot ingeschat. Frappant is dat diverse respondenten aangeven dat de berichtgeving in de media de stereotiepe ideeën over leraren bevestigt. Hoewel er onderscheid gemaakt moet worden tussen de verschillende media, kan volgens de respondenten in het algemeen worden gesteld dat de media geen realistisch beeld geven van de huidige opdracht van de leraar.

R: *"Ergens komt een problematiek naar voor, er komt een schone slagzin, ze proberen één of twee getuigen te vinden die het kunnen beamen of tegenspreken, afhankelijk van wat ze willen horen en dan verdwijnt dat weer en dan stopt het. Maar een globaal beeld wordt niet gegeven. Nu, de vraag is, wordt een globaal beeld gevraagd? De manier waarop wij onze informatie consumeren, is gewoon: je pakt 2 of 3 titels op en het is gedaan, volgende onderwerp." (ouder SO 2)*

R: *"(De journalisten) beantwoorden aan hetgeen waarvan ze denken dat verwacht wordt dat ze schrijven hé. Namelijk over onderwijs schrijf je ... Of over de macht van leraren, schrijf je op een grappige en neerbuigende manier" (koepel 2).*

Zowat alle respondenten stellen dat de media bijna uitsluitend aandacht besteden aan het onderwijs in momenten van crisis (b.v. lerarenstakingen) of wanneer er ophefmakend nieuws te melden valt. Bovendien signaleren de respondenten een gebrek aan nuancering en evenwicht in de berichtgeving, het negatieve overheerst. Dit maakt het lerarenberoep er uiteraard niet aantrekkelijker op.

R: *"Het beeld dat de laatste 5 tot 10 jaar van het onderwijs geschapen is, dat is helemaal geen positief beeld, dat is helemaal niet iets waarvan je zegt: 'Ja, daar wil ik naar toe, daar wil ik iets gaan doen.' Dan denk ik bijvoorbeeld aan al die feitjes die dan in het nieuws komen. Ik denk aan een leerkracht die dan een mes in zijn rug gestoken wordt, dat komt in grote letters in kranten en uitgebreid in het nieuws. Daar komt 'lesgeven in het beroepsonderwijs', een hele reportage. (...) Die leerkracht die de slechtste ervaringen heeft in één van de moeilijkste scholen in het Antwerpse gaan ze voor de camera halen om eens te laten zien van wat het is om les te geven in het beroepsonderwijs! Wel ik verschiet daar niet van dat mensen dan zeggen: 'Dat wil ik niet.'" (pedagogisch begeleider 2)*

R: *"Als er eens een school met vlag en wimpel, ik weet niet wat, goed doet... Lees je het dan in de krant? Dan lees ik het niet. Als iemand een lerares heeft neergestoken dan lees je het ook. Maar al die keren dat het goed gaat en dat er resultaten zijn, dat lees je niet, dus op die manier krijgen buitenstaanders toch ook wel een beetje een verwrongen beeld." (koepel 3)*

R: *"Mij lijkt het eerste beeld: 'Het is toch wel zo gevaarlijk in het onderwijs. Je kan klappen krijgen, je kan messen naar je hoofd krijgen.' Dat is zo hetgeen dat we de laatste jaren zien en horen in de media, vooral sensatie. Eigenlijk schetst men de jongeren sowieso al bijzonder negatief terwijl mijn ervaring anders is. (...) Niet dat scholen wel een aantal keren positief in de krant verschijnen, maar dat staat los van het beeld denk ik in de media. Ik denk dat de mensen van de media dat trouwens goed bedoelen hé, van: 'Allez, we moeten dat echt laten zien hoe moeilijk dat is in het onderwijs en ocharme die mensen.' Maar bon, ze zijn ons daar weer aan het bestempelen." (lkr SO 5)*

4.2. Suggestie om het imago van het lerarenberoep te verbeteren

Volgens de bevraagde onderwijsbetrokkenen is meer en betere informatie over wat het lerarenberoep in de huidige samenleving inhoudt, het middel om het imago van leraren bij de bredere gemeenschap te verbeteren. Hiervoor worden verschillende suggesties gedaan.

De vakbondsleden menen dat de gemeenschap de tijd die leraren buiten de klascontext aan hun werk besteden, enkel zal erkennen indien deze zichtbaar wordt gemaakt. Dit kan b.v. door leraren te verplichten een minimum aantal uren op school te zijn om hun lesvoorbereidingen, verbetertaken e.d. te uit te voeren. Volgens diezelfde vakbondsleden is het echter onbetaalbaar om hiervoor de nodige infrastructuur te voorzien.

Om het (vaak verouderde) beeld van ouders over het onderwijs bij te stellen, pleiten de studenten uit de lerarenopleiding, de directeurs en de ouders zelf in de eerste plaats voor een sterkere betrokkenheid van de ouders bij de school.

Volgens leden van de inspectie moet de publieke opinie vooral bewuster gemaakt worden van de kwaliteit van het Vlaamse onderwijs.

> R: *"Waarom worden uit die OESO rapporten zo weinig goede zaken gehaald? (...) De voordelen van ons land is juist de kwaliteit van ons onderwijs. In vergelijking met Amerika, in vergelijking met Frankrijk, in vergelijking met Groot-Brittannië. Waarom komt dat niet naar buiten? Meedelen van kwaliteit is toch de beste vorm van publiciteit." (inspectie 7)*

De media worden geacht de grootste bijdrage te kunnen leveren tot positieve beeldvorming over leraren. Gezien de grote opiniërende invloed van de media achten de respondenten het mogelijk om via deze kanalen bij de bevolking een meer realistisch beeld te creëren van het onderwijs en de leraren. Daarvoor is het volgens hen vooral belangrijk om meer aandacht te besteden aan positieve berichtgeving over het onderwijs, het belang van leraren voor de samenleving te onderstrepen en hun professionaliteit te belichten.

> R: *"Misschien zou het interessanter zijn om inderdaad zo van die nieuwe projecten en die nieuwe dingen waar leerkrachten mee bezig zijn, om dat een keer in de aandacht te brengen in plaats van ja de stereotiepe dingen. Bijvoorbeeld het multicultureel onderwijs, Nederlands als tweede taal, zorgverbreding, inclusief onderwijs... Als wij daarover beginnen, weten de mensen bij God niet waarover dat het gaat." (student LO 1)*

> R: *"Misschien is het wel belangrijk dat er in de media wat meer geduid wordt wat er gebeurt in het onderwijs en wat er aan positiefs gebeurt in het onderwijs. (...) Programma's over kleine dingen, gewoon meedelen van de goede zaken die er allemaal gebeuren. Maar dat is geen spectaculair nieuws hé." (inspectie 1)*

Sommige directeurs en leraren zien in dat zij ook zelf inspanningen moeten doen om de bredere samenleving te informeren over wat in hun school gebeurt.

> R: *"Ik denk als je meegaat in de stroming van de PR verzorgen, zien dat je in de kranten of op tv komt. Dan is die erkenning vanzelfsprekend. En dan is dat een beetje een sneeuwbaleffect. Je moet daar ook een stukje op de moderne tijdsgeest inspelen en daarin meegaan, anders haal je het gewoon niet denk ik."(lkr SO 5)*

5. Waardering van leraren

Uit de gesprekken met leraren en andere onderwijsbetrokkenen kunnen we afleiden dat het voor leraren in de eerste plaats belangrijk is om te ervaren dat hun werk geapprecieerd wordt door leerlingen, ouders en collega's. In die directe contacten met leerlingen, ouders en collega's wordt de waardering of het gebrek eraan zeer concreet beleefd.

Toch blijkt uit de gesprekken dat het belang van waardering vanuit de overheid en de bredere samenleving zeker ook niet mag onderschat worden.

5.1. Waardering door leerlingen

De panelleden zijn het erover eens dat leraren heel veel waardering kunnen vinden in de relatie met hun leerlingen. Dit zou vooral gelden voor het basisonderwijs omdat de 'zorgfunctie' van de leraar in dit onderwijsniveau groter is wat de band tussen leerkracht en kinderen versterkt.

> R: *Dan hoor ik van leerkrachten die met jongere kinderen werken vaak, dat ondanks alle gebrek aan waardering die zij ervaren van de school, van inspectie, van de overheid, van ouders, die zeggen dan: 'Maar die kindjes die zijn dankbaar.', waaruit ze compensatie halen. En dat hoor ik nauwelijks nog van de mensen van het secundair, misschien heb ik daar ongelijk in, maar toch hoor ik het veel minder en ik heb evenveel contact met mensen uit het secundair als uit het basisonderwijs. Naarmate ze met oudere leerlingen werken, hoor ik veel minder vaak zeggen dat dat een belangrijke bron van waardering is." (pedagogisch begeleider 4)*

In het secundair onderwijs zou het zich gewaardeerd voelen meer samenhangen met de doelmatigheidsbeleving van de leraar. De resultaten (in de ruimste betekenis van het woord) van leerlingen, in het bijzonder deze uit het BSO en het BuSO, zouden een belangrijke bron van voldoening vormen.

De leerlingen vinden dat leraren in grote mate zelf in de hand hebben of ze gerespecteerd en gewaardeerd worden door hun leerlingen. Ook in andere panels wordt gesteld dat een leraar die blijk geeft van oprechte bekommernis om en inzet voor de leerlingen, van hen zeer veel appreciatie kan krijgen.

R *"Ik zie juist dat leraren die meer doen dan hun vak, dat zij het meest gewaardeerd worden." (lerarenopleider 5)*

R: *"Als je iets echt goed voorbereidt, (....) dat je leerlingen, dat je voelt dat ze geboeid zijn, dat je ze echt meekrijgt (...). Dat waarderen ze echt."(lkr SO 4)*

Leerlingen en lerarenopleiders wijzen er ook op dat het voor leraren essentieel is om aansluiting te vinden met de jongerencultuur

R: *"Hoe belangrijk het is om die jongerencultuur te kennen, anders krijg je geen toegang tot die gasten. Dan gaat dat niet. Dan lukt dat niet. Dan zit je daar met al je kennis en wetenschap, maar als je ze niet bereikt, heeft het geen zin."(lerarenopleider 6)*

Knelpunten

Hoewel in de panels algemeen erkend wordt dat leraren zeer veel waardering kunnen vinden in het contact met hun leerlingen, merken diverse panelleden (zowel ouders, leerkrachten, pedagogisch begeleiders en vakbondsleden) op dat de relatie leerkracht-leerlingen de jongste jaren fel gewijzigd is en dat niet alle leraren zich hier goed bij voelen. Meer bepaald zouden sommige leraren de toegenomen mondigheid van jongeren percipiëren als een gebrek aan respect.

R: *"Ik merk bij heel veel jonge mensen bij ons die binnenkomen (...) die toch wel langs de ene kant het nodige respect afdwingen maar langs de andere kant best wel kunnen verdragen dat er al eens een leerling inderdaad uitschiet wanneer hij reageert en dat soort van dingen en dat ergens weet te kaderen en daar niet direct problemen rond maakt i.v.m. waardering en respect. Ik zie dat wel bij ons. Bij mensen die, 20 jaar of meer dienst hebben, die hebben daar veel last mee."(pedagogisch begeleider 2)*

R: *Je hebt heel veel mensen die ermee kunnen werken, die er eigenlijk minder problemen mee hebben, die een andere mentaliteit zien. Maar de iets oudere leerkrachten, of van de oudere stempel, of met een andere visie, die hebben er wel heel wat problemen mee; die raken heel snel gedemotiveerd want die zeggen: 'Die kinderen, daar kunnen we niets meer mee aanvangen.' (lkr SO 3)*

5.2. *Waardering door ouders*

In verschillende panels (studenten lerarenopleiding, leraren, lerarenopleiders) wordt benadrukt dat een grote groep ouders wel degelijk waardering heeft voor leraren die een positieve bijdrage leveren tot de ontwikkeling van hun kinderen.

R: *"Ouders appreciëren ook als ge zegt: 'Kijk ik ga met uw kind dat en dat een beetje bijwerken.' Ze merken dat je met de kinderen het beste voor hebt. Ik merk gelukkig veel appreciatie nog." (lkr BaO 1)*

Dit blijkt ook uit de gesprekken met de ouders zelf. Zij uiten veel waardering voor gemotiveerde en enthousiaste leraren die leerlingen positief benaderen en openstaan voor de bekommernissen van ouders. Ook een schoolteam dat daadwerkelijke als *team* functioneert, wordt door ouders van groot belang geacht.

R: *"Als ik zie welke creativiteit die mensen aan de dag leggen en hoe die [met leerlingen] omgaan dat kan niet anders of ge stelt daar waardering tegenover." (ouder BaO 6)*

R: *Nu zitten [de kinderen] op een andere school en daar is de waardering enorm groot. Iedereen helpt, de ouders ook en dat stimuleert elkaar, de directie ook en alle voorstellen worden besproken en er worden oplossingen gezocht en niemand heeft uren, de ouders niet maar de leerkrachten ook niet. En op die school is de waardering enorm groot." (ouder BaO 1)*

Diverse studenten, directeurs, lerarenopleiders, pedagogisch begeleiders en leden van de koepels en de inspectie menen dat er inzake de waardering van leraren door ouders onderscheid dient gemaakt te worden tussen het basis en het secundair onderwijs. De waardering zou het grootst zijn voor leraren die met jongere kinderen (kleuters of kinderen in de eerste jaren van de lagere school) werken.

R: *"Ik denk ook dat een kleuteronderwijzer eerder gewaardeerd wordt omdat ouders gemakkelijker die link leggen. Ze hebben zelf 1 of 2 kleuters rondlopen, ze weten dat die soms druk kunnen zijn met zijn twee. Ze zien dan de kleuterleidster met 25 kleuters of meer en dan wordt wel onmiddellijk de link gelegd: 'Ja dat zal wel een zware opgave zijn'. Terwijl, hoe ouder de leerlingen worden hoe meer de ouders dan zeggen: 'Ja die zullen wel braaf op hun stoeltje zitten.'" (dir BaO 4)*

Hiervoor worden twee redenen aangegeven. Enerzijds zijn de resultaten die leraren met kinderen in d2eze leeftijdscategorie bereiken voor ouders het meest zichtbaar.

R: *"Bij ons is dat nu een dankbare job want je leert de kinderen lezen. Of je leert ze spreken in de kleuterklas, luisteren... Wij leren ze ook rekenen en schrijven. Maar in het secundair, als ze de hoofdsteden niet kennen: 'Amai'. Maar de wereld gaat niet vergaan. Behalve als ze moeten zakken van ASO naar TSO... Maar dan zien [ouders] niet... Dan is 't uw fout en dan zien ze niet van: die heeft daar al dat werk in gestoken om die leerling mee te krijgen. Ze heeft nieuwe werkvormen uitgeprobeerd en nieuwe handleidingen, dat zien ze allemaal niet."(student LO 1)*

Anderzijds is de bereikbaarheid van leraren in het basisonderwijs veel groter en zijn de contacten tussen leraren en ouders veel frequenter dan in het secundair onderwijs (waar de communicatie ouders-leerkrachten vaak beperkt is tot de oudercontacten). Ouders kunnen zich dus beter een beeld vormen van wat de leraar in het basisonderwijs 'doet'. Dit is volgens de deelnemers aan de panelgesprekken een zeer belangrijke voorwaarde om waardering te krijgen. Door die frequentere contacten tussen ouders en leraren in het basisonderwijs zijn er bovendien

meer gelegenheden voor ouders om hun appreciatie voor de leraren van hun kinderen te uiten. Zowel leraren als directeurs uit het basisonderwijs stellen dat dit geregeld gebeurt terwijl hun collega's uit het secundair onderwijs positieve feedback van ouders uitzonderlijk noemen.

> R: *"Je krijgt waardering en appreciatie maar van de mensen die ook geïnteresseerd zijn. Aan de hand van een oudercontact of losse babbel na de les, krijgen die mensen een zicht op waarmee je bezig bent, op wat je met die kinderen doet, op welke manier je dat doet en waarom je dat zo doet en dan ontstaat er inderdaad een vorm van waardering en van appreciatie. Ze zeggen je dat wel en op het einde van het jaar krijg je een cadeautje of een kaartje met een toffe tekst op. Dat wordt meer een meer een trend de laatste jaren. Maar ik vind alleen van de mensen die dan echt weten waarmee je bezig bent, daarvan krijg je inderdaad appreciatie en waardering." (lkr BaO 2)*

Knelpunten

De algemenen teneur in de gesprekken is dus dat de meeste ouders (nog steeds) een grote waardering hebben voor de meeste leraren, zeker voor gemotiveerde leraren die zich duidelijk inzetten voor hun leerlingen.

Toch wordt in nagenoeg alle panels ook kritiek geuit op de wijze waarop ouders zich opstellen t.a.v. de school en de leraren. Sommige ouders zouden een groot deel van hun opvoedende taak doorschuiven naar de school of weinig geïnteresseerd zijn in wat op school gebeurt.

> R: *"Dat zijn mensen die weinig interesse hebben in wat hun kind op school doet en zo zijn er. Ouders die blijkbaar zelfs niet weten of hun kind naar een katholieke school, een gemeenschapsschool of een gemeenteschool gaat. Dus die doen hun kinderen gewoon naar school en dan hier zie zeg: 'Trek er uw plan mee.' Daarvan krijgt je ook niet echt waardering. Op een oudercontact komen die dan ne keer omdat ze niet anders durven misschien, het is dan meestal zeer snel afgelopen want van hun kant is er weinig interesse, ze hebben weinig vragen en dan voelt ge heel weinig appreciatie of waardering." (lkr BaO 2)*

Verder zouden – ondanks de grote persoonlijke waardering voor kleuterleiders - heel wat ouders het belang van dit onderwijsniveau onvoldoende inzien. Kleuterleiders voelen dit aan als een gebrek aan waardering voor hun deskundigheid en professionaliteit.

> R: *"Wat er in de klas gebeurt op pedagogisch gebied... Ik denk dat er nog veel ouders over de kleuterschool denken in de trant van de bewaarschool. Maar die moeten constant een strijd voeren. [Kleuters] blijven nogal gemakkelijk thuis of [ouders] komen om drie uur hun kind afhalen, terwijl er nog een pedagogisch activiteit is. Maar dan denken ze: 'Ja in de kleuterschool, het steek zo nauw niet, het is niet belangrijk waarschijnlijk.' (dir BaO 4)*

> R: *"Sommige ouders willen gewoon niet inzien dat wij iets voor hun kind kunnen doen, naar volgend jaar toe, naar hun ontwikkeling toe, naar hun persoonlijkheid toe.' (lkr BaO 3)*

Maar er wordt vooral gewezen op de kritische houding die (sommige) ouders aannemen t.a.v. de school en de leraren. Verschillende panelleden (o.a. sommige ouders, pedagogisch begeleiders, leraren en lerarenopleiders) beschouwen de toegenomen mondigheid als een positieve evolutie. Zij erkennen dat de kritische houding van ouders voortkomt uit bekommernis om het eigen kind en dus in wezen niet bedoeld is als een aanval op de leraar.

> R: *"Ik heb het gevoel dat het dubbel zit. Langs de ene kant verwacht men als men zelf kinderen heeft, heel veel van die leerkracht (...) Dus de leerkracht wordt in die zin eigenlijk belangrijk geacht omdat men de eigen kinderen heel belangrijk vindt. Er mag niets mislopen. (...) Ze willen zelf vooral geen fouten maken en vooral zelf weten wat te doen om een kind zo goed mogelijk te helpen. (...) Langs de andere kant heeft men ook heel snel kritiek wanneer iets niet goed is met hun kind. Ouders zijn heel dikwijls goed geïnformeerd of toch heb je zo'n groep en dan moet je als leerkracht heel sterk staan. Dus het zit volgens mij wel dubbel."(lerarenopleider 2)*

Maar dat neemt niet weg dat leraren kritiek van ouders, vooral deze op hun pedagogisch didactisch handelen, dikwijls percipiëren als een gebrek aan waardering voor hun expertise als professional.

> R: *"Vroeger was dat de leraar in de klas en was hij expert. Maar nu staat de deur open en nu hebben ouders gemakkelijker het gevoel dat ze er ook alles van afweten en veel mogen eisen ook."(lerarenopleider 5)*

> R: *"Ik vind dat [leerkrachten] er vaak naar verwijzen dat ze zich niet zo gewaardeerd voelen door de ouders, in die zin dat ze vaak onderhevig zijn - en dan denk ik vooral aan leerkrachten in het basisonderwijs - aan kritiek van ouders, die het vaak beter pretenderen te weten dan zij zelf. Ze hebben soms het gevoel 'wij zijn toch professionals'. Iedereen is natuurlijk met opvoeding bezig als je zelf kinderen hebt, maar er is een verschil: 'Wij doen het professioneel, wij hebben er een opleiding voor genoten en wij zijn daar dagelijks professioneel mee bezig en toch om het even wie stapt hier maar de school binnen en zegt: ja maar dat doe je verkeerd en met mijne kleine moet dit enz.' Op dat vlak ervaren ze dat wel." (pedagogisch begeleider 4)*

In dit verband merken de vakbondsleden op dat ouders al te vaak mondigheid verwarren met deskundigheid.

> R: *"De onderwijskracht als specialist, als vakman of vakvrouw, als deskundige met andere woorden, is niet als dusdanig erkend want iedereen heeft zijn mening over hoe men het eigenlijk zou moeten doen. Ik heb zo het gevoelen dat in de maatschappij zoals het vandaag evolueert men graag spreekt over de mondigheid van de burger (...) en dat de mondigheid eigenlijk verward wordt met deskundigheid, dat iedereen zijn mening over alles mag zeggen. En dat dus in het onderwijs mensen die deskundig zijn door niet-deskundigen soms de les worden gelezen als buitenstaanders" (vakbond 2)*

Ook de manier waarop sommige ouders hun kinderen toelaten (of zelfs stimuleren) om het schoolreglement te overtreden wordt door diverse panelleden beschouwd als een gebrek aan respect en waardering voor leraren.

> R: *"Dan stel je vast dat ouders zich steeds meer gaan opstellen tegen leerkrachten. Gisteren zegt een collega tegen mij, hij is klastitularis, hij bekijkt de agenda's, agenda is niet in orde. Zegt: 'Kijk, je komt zaterdag je agenda in orde brengen tenzij het tegen zaterdag in orde is, anders kom je hier, strafregime, zaterdag.' De leerling komt de dag nadien terug, de moeder tekent: 'Mijn dochter komt op zaterdag niet naar school en ik weiger vanaf nu de agenda's nog te tekenen.' En dat is de realiteit. Dus en bloc stellen mensen zich, ouders, de goegemeente, op tegen de leerkrachten en wat we aan het doen zijn, dat opvoeden, dat begeleiden." (lkr SO 6)*

Tenslotte wordt in de panelgesprekken de toenemende juridisering van het onderwijs gehekeld.

> R: *"En de ouders laten hun kinderen gewoon doen tot zoon of dochter een B of een C attest krijgt en dan roept de ouderlijke plicht en stappen ze naar een advocaat. Nog eens een keer verantwoording."(inspectie 4)*

Voor de volledigheid dient nogmaals opgemerkt te worden dat niet alle bevraagde onderwijsbetrokkenen een dergelijke visie hebben op de relatie ouders-leraren. Enkele leraren hebben duidelijk andere opvattingen.

> R: *"Ouders, daar denk ik, ook daar moet je tijd in steken, ook daar heb je visie nodig, je moet de drempel laag maken. Ouders vinden het absoluut niet evident om eens naar de school te komen, om dingen te bespreken, om vragen te stellen en dies meer. Misschien is het eigen aan het publiek, we hebben een beroeps-technische school. Ik vermoed van niet. Ik denk dat het in alle scholen te constateren valt. En op het moment dat die mensen voelen dat ze welkom zijn, denk ik dat je ook daar heel wat kunt bereiken."(lkr SO 8)*

Trouwens, ook de ouders maken kritische bedenkingen t.a.v. de leraren. Zij beweren dat leraren, vooral in het secundair onderwijs, te weinig openstaan voor wat ouders bekommert. Zo zouden leraren weinig belangstelling tonen voor het werk van het oudercomité en – vooral in het secundair onderwijs maar ook in sommige basisscholen – weinig aanspreekbaar zijn voor ouders. Het contact is veelal beperkt tot de klassieke ouderavonden die in de eerste plaats bedoeld zouden zijn voor ouders van leerlingen met moeilijkheden. Frappant is de opmerking van een ouder dat leraren blijkbaar zo gewoon zijn om negatieve kritiek te krijgen van ouders dat ze al van bij het eerste contact een defensieve houding aannemen.

> R: *"Iets dat mij erg opvalt dat is, als de eerstejaars beginnen in het college heb je de eerste maand een oudercontact, dan gaan de leerkrachten en de leden van het oudercomité in de klas spreken. Het valt mij altijd op hoe zenuwachtig de leerkrachten zijn om voor de ouders te gaan staan. Iemand die jaren voor een klas staat, die gewoon is in het publiek te spreken. En dan zie ik dat de leden van het oudercomité, meer op hun gemak zijn om voor zo een klas te gaan spreken en die zijn meestal niet gewoon om in het publiek te spreken. Je voelt dat die leerkrachten echt zenuwachtig zijn en als je dan vraagt: 'Waarom zijn jullie zenuwachtig?' Ze weten ook niet goed, ze weten blijkbaar niet hoe ze zich moeten houden tegenover... Ze zijn zo gewoon van op negatieve zaken aangesproken te worden dat ze al in een defensieve houding in een lokaal binnengaan. Er zijn nog geen [rapporten] geweest de eerste maand.. Maar ze zijn al zo in een defensieve houding naar de ouders toe, dat valt mij wel op." (ouder SO 2)*

Ouders pleiten dan ook voor een betere communicatie tussen ouders en leraren waarbij ouders meer betrokken worden bij het schoolgebeuren.

> R: *"Ik denk dat er duidelijk ook ruimte moet gemaakt worden voor een andere verhouding, leerkrachten-ouders. Wij doen dat in de methodeklassen door oudervergadering per klas te organiseren waarbij de ouders over de school, over het klasgebeuren kunnen discuteren en meepraten. En dat geeft een heel ander gevoel en een heel andere betrokkenheid." (ouder SO 4)*

Door een meer open communicatie tussen leraren en ouders en meer contactmogelijkheden, zou er voor ouders (in het secundair onderwijs) meer gelegenheid zijn om leraren positieve feedback te geven.

> R: *"Dat is dus één van de elementen van de waardering, dat is heel essentieel, dat leerkrachten positieve feedback krijgen van ouders. Dat drijft hen echt veel meer. Dat merk je dus ook, aan die leerkrachten die dus in dit soort van klassen zitten waar dat wel gebeurt. En de anderen die daar niet inzitten die hebben alleen maar het gevoel van die getrokken messen, dat is het oudercontact." (ouder SO 4)*

5.3. Waardering door collega's en directie

Vooral de leden van de inspectie en van de koepels benadrukken het belang van de schoolcontext voor de mate waarin leraren zich gewaardeerd voelen. Zij menen dat leraren zich meer gewaardeerd voelen naarmate ze meer inspraak hebben in het schoolgebeuren en zich geapprecieerd en ondersteund weten door hun collega's.

> R: *"Ik zou het eerst meer intern willen zien, dat stukje waardering. Mijn ervaring is, en ik denk bij mijn collega's uit het basisonderwijs ook, daar waar scholen goed functioneren, waar leraren zich goed in hun vel voelen, dat heel vaak dat te maken heeft met de interne waardering. De waardering voor een stukje professionaliteit dat ze opbrengen van collega's en in heel belangrijke mate, nu heb ik het over de basisschool, vanuit de directie." (inspectie 3)*

Een duidelijk knelpunt hierbij is dat directeurs (van basisscholen) erover klagen dat ze wegens een te grote administratieve taakbelasting te weinig tijd hebben voor pedagogische taken en voor het begeleiden en evalueren van leerkrachten.

Verder stellen ouders, directeurs, pedagogisch begeleiders, leraren en lerarenopleiders dat vernieuwingen in een school, werkgroepen, projecten e.d. initiatieven,... veelal door een beperkte groep voortrekkers worden gedragen. In bepaalde scholen wordt deze groep ondersteund door de rest van het team maar soms ook helemaal niet. De voortrekkers lopen dan zelfs het risico aangesproken te worden op zaken die fout gaan terwijl de rest van het team geen verantwoordelijkheid opneemt.

Leerlingen en lerarenopleiders menen dat in bepaalde (secundaire) scholen er een groot verschil is in werkomstandigheden tussen beginnende en ervaren leraren. Beginnende leraren zouden vaak de minder aangename opdrachten moeten opnemen.

> *R: "Er wordt eigenlijk met de jongeren, ik denk dat directies van scholen er dikwijls voor verantwoordelijk zijn, eigenlijk nogal wordt gejongleerd. De oudere leraren krijgen de goede klassen, gemakkelijke klassen en de jongere, binnenkomende leraren, krijgen al die vervelende leeftijdsgroepen, minder gemotiveerde leerlingen, grote klassen." (lerarenopleider 1)*

5.4. Waardering door de overheid

Opvallend is dat enkele leraren, studenten uit de lerarenopleiding en directeurs menen dat de overheid op verschillende vlakken blijk geeft van een gebrek aan vertrouwen in de professionaliteit van de leraar.

Dit blijkt volgens hen vooral uit de hoeveelheid administratie, normen en controle die vanuit de Vlaamse onderwijsoverheid wordt opgelegd.

> *R: "Er moet constant van alles verantwoording afgelegd worden. Die vertrouwensrelatie van kijk: 'Dat is de specialist, wij vertrouwen onze kinderen daar aan toe.' Dat is weg." (dir BaO 3)*

Hierbij wordt frequent verwezen naar de uitbreiding van het aantal verplichte overlegorganen (o.a. LOC, participatieraad, schoolraad,...) en naar de procedure op basis waarvan de projecten zorgverbreding en onderwijsvoorrangsbeleid worden toegekend en beoordeeld.

> *R "Dat is ook een beetje een frustratie, vanuit de overheid krijg je altijd de indruk dat zij ons wantrouwen. (...) Je krijgt X aantal extra uren maar bewijs maar eens dat je er iets mee doet en dan komt er ineens zo'n externe inspectie eventjes binnenloeren, die komt dan meestal maar voor de papierenrommel. (...) Ik denk dat het veel gezonder zou zijn moest men vertrekken vanuit een vertrouwensrelatie van: 'Ja jullie zullen het wel goed doen .' En zo eens af en toe een steekproef is misschien wel nodig maar... Mensen voelen dat heel sterk." (dir BaO 4)*

Diverse panelleden menen ook dat de er een gebrek is aan continuïteit in het beleid van de onderwijsoverheid die leidt tot onzekerheid bij leraren.

> *R: Met als gevolg denk ik dat de doelmatigheidsbeleving bij leerkrachten toch een heel penibel punt aan het worden is, in de zin van: 'Hetgeen we nu doen, is dat wel goed? Hetgeen dat we doen en de manier waarop dat we het doen, is dat inderdaad ook goed?' (vakbond 1)*

Voorstellen voor vernieuwingen zouden door leraren soms worden gepercipieerd als een afwijzing van hetgeen ze voorheen deden.

> *R: Die beschuldigende vinger die uitgestoken wordt naar onderwijs door het beleid zelf. Bijvoorbeeld, er is vastgesteld, statistisch bewijsbaar, dat het percentage van leerlingen die vanuit het regulier onderwijs doorgesluisd worden naar het buitengewoon onderwijs stijgt. (...) Maar in eerste uitspraken daaromtrent, ook vanuit het beleid, duidelijk merkbaar in beleidsinitiatieven, tot en met het nieuwe, geïntegreerde gelijke kansenbeleid van Vanderpoorten, zeggen eigenlijk naar het gewoon onderwijs: 'Jullie zijn daarvan de fout.' Het wordt natuurlijk niet in dit soort van termen geformuleerd, maar uiteindelijk, de perceptie van de leraar van het basisonderwijs is: 'Wij krijgen de schuld en wij moeten daar een oplossing voor gaan vinden.' (...) Zo wordt het gepercipieerd. Dat is natuurlijk niet bemoedigend om zich verder te engageren." (koepel 4)*

Dit gevoel van onzekerheid zou nog worden versterkt doordat er vanuit de overheid te weinig aandacht is voor positieve communicatie over het onderwijs en de leraar.

Opvallend is dat zowel de leden van de inspectie als de pedagogische begeleidingsdiensten ook de hand in eigen boezem steken en erkennen dat zij te sterk focussen op tekorten. Leraren zouden nood hebben aan meer positieve feedback. In dit verband wordt opgemerkt dat de manier waarop de inspectie sinds het decreet van 1991 scholen (en niet langer leerkrachten) "doorlicht" voorbij gaat aan de behoefte van leraren aan feedback over hun individueel professioneel handelen.

> *R1: "Dat hangt voor mij samen met: 'Ik wil dat echt heel goed doen. Maar wat moet ik daar nu overal voor kunnen en wie bevestigt mij hier dat ik mijn vak professioneel op een meesterlijke manier doe?' Ik denk dat daar ook een heel groot kern van de zaak zit." (inspectie 3)*

> *R2: "Ik vind dit een heel belangrijk element en ik vrees dat we een beetje op de verkeerde weg zijn. Want we leggen steeds meer de nadruk op management en op allerlei systeemcontrole en begeleiding. Terwijl volgens mij de leraar, de onderwijzer op dit moment snakt naar dat stukje waardering, ook van de overheid, voor datgene hij in de klas doet. De vraag die je graag hoort, de principevraag van: 'Doe ik het nu goed of doe ik het nu niet goed." (inspectie 5)*

Ook merken enkele ouders en leden van de onderwijskoepels op dat talrijke recente onderwijshervormingen voornamelijk vanuit rationele overwegingen zijn opgezet en in die zin voorbij gaan aan de noden van de leraren. Volgens deze panelleden moeten leraren meer betrokken worden bij onderwijsvernieuwingen, als is het enkel door naar hen te luisteren. De

idee is dat leraren dan meer open zullen staan voor vernieuwingen en voor samenwerking met andere maatschappelijke organisaties. Ouders vinden ook dat er meer zou moeten gewerkt worden met proefprojecten in plaats van een vernieuwing meteen in het hele onderwijsveld te implementeren.

> R: *"De leerkrachten betrekken bij... Niet op basis van het vakbondensysteem, maar door het beleid gewoon anders te organiseren. En dan het andere is dat men niet altijd alles moet opleggen hé van bovenuit. Laat de mensen ook eens, als je iets nieuws hebt, nieuwe ideeën, laat het eerst uittesten in een aantal dingen en wacht eerst eens de evaluatie af van hoe het eigenlijk gaat gebeuren. In plaats van te zeggen: 'Morgen VSO, overmorgen doen we het zo en dan weer nog eens iets anders, dan gaan we eens eindtermen maken en dan gaan we eens dat doen. En dan gaan we de leerkrachten dat opleggen.' Maar, altijd maar nieuwe plannen die dus compleet, van topdown, het moet eerder bottum-up zijn." (ouder SO 4)*

Volgens de pedagogisch begeleiders en de directeurs is een ander belangrijk knelpunt inzake de waardering van leraren dat de bijzondere competentie die bepaalde leraren verworven hebben niet altijd erkend wordt door de overheid. Zo worden lestijden toegekend in het kader van onderwijsprojecten als onderwijsvoorrangsbeleid, zorgverbreding, onthaal anderstalige nieuwkomers e.d. 'nepstatuten' genoemd omdat leraren er niet in kunnen benoemd worden. Met als gevolg dat scholen weinig continuïteit kunnen realiseren in de begeleiding van kinderen die specifieke zorg behoeven.

> R: *"Ik geef nu maar een voorbeeld: meer en meer krijgen we vluchtelingenkinderen op school, er zijn mensen die daar al een paar jaar mee aan het werken zijn die daar dus deskundiger in zijn dan anderen maar ze kunnen daar nooit in benoemd worden enz. Als ze hun loopbaan in het onderwijs veilig willen stellen, dan moeten ze die post en die specifieke deskundigheid laten vallen om in een reguliere klas les te gaan geven om hun carrière daar veilig te stellen. Die mensen die bijna extra inspanningen doen (...) worden daar niet in erkend." (pedagogisch begeleider 4)*

Daarnaast zouden er in het lestijdenpakket te weinig uren voorzien zijn voor leraren die specifieke verantwoordelijkheden opnemen op mesoniveau (b.v. projecten opzetten, werkgroepen leiden,...). Ook dit wordt gepercipieerd als een gebrek aan erkenning van hun inspanningen om deze taken goed uit te voeren.

> R: *"Binnen de school waar ik werk ben ik ook nog graadcoördinator, ik ben ook mee verantwoordelijk voor de leerlingenbegeleiding binnen onze school, sta mee aan de grond van een werkgroep rond drugsbegeleiding en preventie en dat soort dingen. En dan merk ik tot vandaag dat ik nog altijd - en ik niet alleen want er zijn nog bij ons op school een aantal mensen die dat soort van dingen doen - dat wij binnen ons lesuurpakket daar één lesuur voor vrijgesteld worden. Daar heb ik problemen mee (...) dat is altijd een beperkte groep van mensen die dat soort van trekkerswerk en ander werk doet en er bestaat geen mogelijkheid om die mensen daar op één of andere manier het mogelijk te maken dat ze hun werk zeer goed doen. Nu doen wij dat met dat ene uurtje dat wij daarvoor hebben gekregen.(...) Dat geeft bij mij het gevoel van:'Ik steek daar heel veel tijd en energie in, heel veel navormingen steek ik erin en wat krijg ik ervoor terug? Veel werk. En daar houdt het op.'" (pedagogische begeleider 2)*

5.5. *Waardering door de bredere samenleving*

In diverse panelgesprekken wordt benadrukt dat de maatschappelijke functie van het onderwijs sterk veranderd is en als gevolg daarvan ook de status van leraren.

> R: *"De status van het onderwijs als dusdanig is gedaald omdat... Onderwijs in onze tijd hé, was vrijwel de enige bron van kennis. Maar dat is natuurlijk al lang niet meer zo. Ik bedoel, de media, internet, TV, daar leren ze veel meer van, inhoudelijk, dan in het onderwijs. (...) Naar het algemeen imago van: het onderwijs is iets belangrijk in onze maatschappij, dus als ge dan zegt:'Ik word onderwijzer', dan zijt ge ook belangrijk. Neen, onderwijs is gewoon minder belangrijk." (pedagogisch begeleider 4)*

Waar vroeger status vooral ontleend werd aan kennis zou, nu de kenniswereld en de toegankelijkheid tot kennis veel groter geworden is, de status van een beroep vooral bepaald worden door materiële en financiële condities. De panelleden zijn het er dan ook over eens dat leraren een (veel) lagere maatschappelijke status hebben dan mensen in het bedrijfsleven met een gelijkwaardig diploma.

> R: *"Als ik mijn kinderen bekijk dan dromen ze van in een bedrijf werken, een bedrijfswagen krijgen en een GSM die betaald wordt door het bedrijf en al die dingen meer die men vanzelfsprekend vindt in onze maatschappij. In het onderwijs is dit niet het geval, daar moet je niet naartoe gaan om een job te doen die hoge status geniet in de maatschappij want daar krijg je die dingen allemaal niet."(inspectie 2)*

In verschillende panels worden factoren aangehaald die geïnterpreteerd worden als signalen van een verminderde maatschappelijke waardering voor het lerarenberoep.

In de eerste plaats wordt het actuele lerarentekort genoemd, alsook het feit dat de lerarenopleiding – in het bijzonder deze voor secundair onderwijs groep 1 - steeds vaker een tweede of zelfs derde keuze is. Aansluitend hierbij merken heel wat panelleden op dat het aandeel ASO-leerlingen in de lerarenopleidingen aan de hogescholen almaar kleiner wordt en dat steeds minder licentiaten voor het lerarenberoep kiezen. Opvallend is dat dit gegeven voor een aantal directeurs, leden van de koepels en de vakbonden zowel een symptoom als een verklaring is voor een dalende maatschappelijke waardering voor het lerarenberoep.

R: *Je ziet dat het niveau van die leerkracht ook gezakt is. Het onderwijs wordt tegenwoordig een tweede of een derde keuze. De kleuterjuffrouw of de kleuterheer wordt meer en meer gerekruteerd uit het secundair beroepsonderwijs, de regenten, het is duidelijk een tweede of derde keuze, de licentiaten voelen zich minder geroepen voor het onderwijs. Ja, dan krijg je ook een daling van het niveau dat zich aandient voor het onderwijs en dan is ook de vraag: 'Verdienen die dan nog even veel vertrouwen als 40 jaar geleden waar de elitestudenten nadien voor de klas kwamen te staan?' Dus dan zit je ook in die vicieuze cirkel." (koepel 5)*

Directeurs waarschuwen dat de versoepeling van de aanwervingsvoorwaarden als gevolg van het acute lerarentekort op langere termijn nefaste gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van het onderwijs en aldus voor de maatschappelijke waardering van leraren.

R: *"Maar ik denk dat we nu toch ook de gevolgen binnen een paar jaar gaan dragen waar een tekort aan leerkrachten momenteel is. Ik zit dus eigenlijk al van vorig schooljaar met een tekort aan personeel. Wat nemen wij dan aan? Kleuterleiders en regenten. Maar onderwijzers zijn er niet. (...) Maar binnen een paar jaar zitten die mensen vast bij u hé. Maar op den duur krijg je geen reëel beeld meer van niveau in de school. Nu voelen we dat niet en nu zijn we blij dat die mensen d' er zijn. (...) Dat kan toch ook niet blijven zo. Want op een bepaald moment zit je aan een grens en krijg je niet het onderwijs dat er moet naar voor komen. En nu tolereren we veel, we verleggen ons grenzen want de school moet draaien en ze draait. Maar als je natuurlijk binnenin kijkt, zeg je: 'Daar zou het misschien iets beter kunnen of dat zou kunnen...' Maar men aanvaardt het noodgedwongen."(dir BaO 5)*

Ook de vervrouwelijking van het lerarenberoep kan volgens de panelleden zowel oorzaak als gevolg zijn van een afname van de maatschappelijke waardering voor leraren. In enkele panels wordt de vergelijking gemaakt met artsen.

In verschillende panels worden dus elementen genoemde die zouden wijzen op een afgenomen maatschappelijke waardering voor leraren. Er worden evenwel ook tegenindicaties gegeven. Vooral de ouders menen dat – ondanks de eerder genoemde signalen van verminderde waardering - de samenleving in het algemeen een positieve kijk heeft op leraren. Daarnaast benadrukken heel wat onderwijsbetrokkenen de invloed die leraren zelf hebben op de maatschappelijke waardering voor hun beroepsgroep. Zo zouden leraren die hun opdracht louter percipiëren vanuit een perspectief van "onderwijs geven" op weinig waardering kunnen rekenen.

R: *"Leraren die hun les komen geven, die hun ding komen doen bij wijze van spreken, die zich ook niets aantrekken van het feit of dat ze nu gewaardeerd worden of niet, die krijgen eigenlijk wel naderhand vanuit appreciatie van de buitenwacht wel lik op stuk van: 'Dat trekt op niets.' Daar zal ook onderwaardering extern wel toegeschreven worden aan de wijze waarop dat die leraar functioneert."(koepel 4)*

Voor de ouders en studenten is het belangrijk dat leraren zelfwaardering en beroepsfierheid uitstralen. Verschillende panelleden menen dat zij hierin tekortschieten. Vooral ouders ergeren zich aan de mate waarin leraren klagen over hun beroep.

R: *"Is er eigenlijk onderzoek gebeurd bijvoorbeeld in kranten en media, wie op dit moment negatief spreekt over het onderwijs? Ik heb het laatste anderhalf jaar nog geen enkel artikel gelezen waar een andere bevolkingsgroep dan de leerkrachten aan het klagen waren [over het onderwijs]. Ik kan me dus echt geen enkele voorstellen. Niet van het beleid want daar worden ze opgehemeld als de redders van onze toekomstige generatie, de partijen zijn zeer voorzichtig als ze er iets tegen zeggen, de vakbonden zijn nog voorzichtiger, de ouders door de band ook. (...) Zou dat niet het belangrijkste zijn, zolang dat leerkrachten als groep denken dat ze te slecht betaald zijn, er zo van overtuigd zijn dat ze een rotjob zouden hebben. Hoe kan een ander dan waardering hebben?"(ouder BaO 4)*

Sterker nog, bepaalde ouders menen dat gemotiveerde leraren geen nood hebben aan 'herwaardering'.

R: *"Ik ben nochtans ook in mijn eigen schoolervaring en die van mijn kinderen ook, prachtige leerkrachten tegengekomen die een ongelooflijke inzet hebben. En het eigenaardige is dat die mensen die er echt voor gaan ook nooit spreken over herwaardering. Blijkbaar halen die uit hoe ze zijn genoeg waardering. Dat is iets dubbelzinnig. Ik denk als je zelf niet meer gelooft in je job, als je altijd maar het gevoel hebt dat er problemen zijn, dat je alleen in je klas een oplossing moet vinden, dan heb ik het daar moeilijk mee." (ouder BaO 4)*

Directeurs en leden van de inspectie zien in dat het geklaag van leraren een negatieve invloed heeft op hun maatschappelijke waardering. Zij betreuren dat de grote groep gemotiveerde leraren die hun werk graag en goed doen, in vergelijking met de 'klagers', weinig aan bod komen in de media en weinig invloed hebben op de publieke opinie. Daarom vinden de inspectieleden dat bij de vorming van leraren meer aandacht zou moeten besteed worden communicatievaardigheden. Volgens hen ligt daarin de sleutel tot (meer) waardering. Om maatschappelijk gewaardeerd te worden voor het werk dat je doet, is het immers belangrijk dat de bredere samenleving weet wat dit werk omvat (cf. 4.1).

R: *"Zou men in de opleiding ook niet een beetje meer aandacht moeten hebben voor communicatie? Hoe men communiceert met alle onderwijsparticipanten. Hoe men communiceert met de ouders, hoe men communiceert met collega's, hoe men met leerlingen communiceert. Er wordt eigenlijk in onze opleiding heel weinig aandacht aan besteed en het is eigenlijk heel belangrijk. Hoe kun je waardering krijgen? Door goede communicatie. Door aan de mensen uit te leggen wat je doet. Dit doen we heel snel, euh, heel slecht. We communiceren heel slecht." (inspectie 5)*

BIJLAGE 2. VERGELIJKING VAN TWEE- EN DRIEDIMENSIONALE STEEKPROEFKRUISTABELLEN MET DE CORRESPONDERENDE VERDELINGEN IN DE POPULATIE

Tabel B.2.1. Verdeling naar diplomaniveau, geslacht en leeftijd (in %)

Diploma	Sexe	Leeftijd	Steekproef (N = 882)	Populatie
Geen/lager	Man	18-24 jaar	0.34	0.19
Geen/lager	Man	25-34 jaar	0.23	0.86
Geen/lager	Man	35-44 jaar	0.57	1.47
Geen/lager	Man	45-54 jaar	0.91	2.13
Geen/lager	Man	55-64 jaar	2.15	3.13
Geen/lager	Man	65-70 jaar	1.13	2.48
Geen/lager	Vrouw	25-34 jaar	0.23	0.77
Geen/lager	Vrouw	35-44 jaar	1.25	1.69
Geen/lager	Vrouw	45-54 jaar	1.47	2.70
Geen/lager	Vrouw	55-64 jaar	3.17	3.70
Geen/lager	Vrouw	65-70 jaar	3.17	3.42
Lager SO	Man	18-24 jaar	0.45	0.76
Lager SO	Man	25-34 jaar	1.25	2.09
Lager SO	Man	35-44 jaar	2.04	3.06
Lager SO	Man	45-54 jaar	2.72	2.59
Lager SO	Man	55-64 jaar	2.04	1.95
Lager SO	Man	65-70 jaar	1.13	0.75
Lager SO	Vrouw	18-24 jaar	0.45	0.44
Lager SO	Vrouw	25-34 jaar	0.79	1.52
Lager SO	Vrouw	35-44 jaar	3.06	2.50
Lager SO	Vrouw	45-54 jaar	2.83	2.36
Lager SO	Vrouw	55-64 jaar	2.27	2.01
Lager SO	Vrouw	65-70 jaar	1.59	0.77
Hoger SO	Man	18-24 jaar	2.38	3.00
Hoger SO	Man	25-34 jaar	3.97	4.91
Hoger SO	Man	35-44 jaar	4.31	4.11
Hoger SO	Man	45-54 jaar	3.74	3.19
Hoger SO	Man	55-64 jaar	2.15	1.76
Hoger SO	Man	65-70 jaar	0.91	0.72

Diploma	Sexe	Leeftijd	Steekproef (N=882)	Populatie
Hoger SO	Vrouw	18-24 jaar	1.47	2.86
Hoger SO	Vrouw	25-34 jaar	4.87	4.52
Hoger SO	Vrouw	35-44 jaar	4.54	4.09
Hoger SO	Vrouw	45-54 jaar	3.97	2.81
Hoger SO	Vrouw	55-64 jaar	1.93	1.63
Hoger SO	Vrouw	65-70 jaar	1.13	0.48
HO (~~univ~~)	Man	18-24 jaar	0.57	0.49
HO (~~univ~~)	Man	25-34 jaar	2.72	2.34
HO (~~univ~~)	Man	35-44 jaar	3.06	2.02
HO (~~univ~~)	Man	45-54 jaar	2.27	1.39
HO (~~univ~~)	Man	55-64 jaar	0.91	0.66
HO (~~univ~~)	Man	65-70 jaar	0.11	0.19
HO (~~univ~~)	Vrouw	18-24 jaar	0.91	0.80
HO (~~univ~~)	Vrouw	25-34 jaar	3.41	3.11
HO (~~univ~~)	Vrouw	35-44 jaar	4.76	2.49
HO (~~univ~~)	Vrouw	45-54 jaar	2.04	1.59
HO (~~univ~~)	Vrouw	55-64 jaar	0.91	0.73
HO (~~univ~~)	Vrouw	65-70 jaar	0.23	0.20
HO (univ)	Man	25-34 jaar	0.91	1.22
HO (univ)	Man	35-44 jaar	1.93	1.22
HO (univ)	Man	45-54 jaar	0.68	0.81
HO (univ)	Man	55-64 jaar	0.79	0.45
HO (univ)	Man	65-70 jaar	0.34	0.14
HO (univ)	Vrouw	18-24 jaar	0.11	0.20
HO (univ)	Vrouw	25-34 jaar	1.02	1.09
HO (univ)	Vrouw	35-44 jaar	0.91	0.69
HO (univ)	Vrouw	45-54 jaar	0.57	0.28
HO (univ)	Vrouw	55-64 jaar	0.23	0.10

BIJLAGE 3. WAARDERING

Tabel B.3.1. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor kleuterleidsters en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering kleuterleidster	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Leeftijd	5	1.15	3.45	0.0043	0.018	- 24 j. < 45-54 jaar
Vroegere schoolbeleving	2	2.60	7.83	0.0004	0.017	hoog > laag
Kinderen of niet	1	1.69	5.04	0.0250	0.005	ja > nee
Tevredenheid leraren van kinderen	2	7.89	26.61	<.0001	0.078	hoog en midden > laag
Professionele betrok-kenheid bij onderwijs	2	1.75	5.23	0.0055	0.011	werkt nu in onderwijs > vroeger in onderwijs gewerkt
Interesse voor onderwijs	2	1.22	3.63	0.0269	0.008	veel > weinig

Tabel B.3.2. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor onderwijzers en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering onderwijzer	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Beroepssituatie	2	1.99	6.86	0.0011	0.015	beroepsactieven < anderen
Vroegere schoolbeleving	2	2.32	7.99	0.0004	0.017	hoog > laag
Tevredenheid leraren van kinderen	2	5.79	22.92	<.0001	0.068	hoog > midden > laag

Tabel B.3.3. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor de leraar secundair onderwijs en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering leraar secundair onderwijs	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Diploma	4	1.049	2.98	0.0185	0.01	geen of LO > hoger SO
Beroepssituatie	2	1.260	3.57	0.0286	0.001	student < niet-actief
Vroegere schoolbele-ving	2	4.299	12.38	<0.0001	0.026	laag en midden < hoog
Tevredenheid over leraren eigen kinderen	2	15.607	26.58	<0.0001	0.08	laag < midden en hoog

Tabel B.3.4. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor de leraar ASO en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering leraar ASO	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Leeftijd	5	1.864	3.59	0.0032	0.019	-24 < 45-54,55-64, 65+
Beroepssituatie	2	2.396	4.57	0.0106	0.001	actief < niet-actief
Eigen schoolbeleving	2	7.325	14.29	< 0.0001	0.03	laag < midden < hoog
Tevredenheid over leraren eigen kinderen	2	5.786	12.50	< 0.0001	0.039	laag < midden en hoog
Eigen professionele betrokkenheid bij onderwijs	2	2.007	3.83	0.0220	0.008	laag en midden < hoog
Professionele betrokkenheid van significante anderen bij onderwijs	2	2.388	4.57	0.0106	0.01	zwak < sterk
Interesse voor onderwijs	2	3.653	6.93	0.001	0.015	laag < hoog
Utilitair individualisme	2	2.499	4.78	0.0086	0.01	laag > hoog

Tabel B.3.5. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor leraren BSO en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering leraren BSO	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Geslacht	1	3.260	4.92	0.0267	0.0053	man < vrouw
Diploma	4	3.492	5.29	0.0003	0.0249	geen en LO < HSO en HO
beroepsprestige	2	4.203	6.77	0.0012	0.0161	laag < hoog
vroegere schoolbeleving	2	5.856	8.96	0.0001	0.0190	goed > slecht
kinderen of niet	1	3.840	5.81	0.0162	0.0062	ja > nee
tevredenheid leraren van kinderen	2	4.830	7.94	0.0004	0.0251	hoog > laag
professionele betrokkenheid	2	3.323	5.04	0.0066	0.0108	nu > nooit
betrokkenheid anderen	2	8.013	12.35	< 0.0001	0.0260	hoog > laag en matig
lid van raad / vrijwilliger	1	15.959	24.63	< 0.0001	0.0268	ja > nee
Utilitarisme	2	3.897	5.92	0.0028	0.0126	sterk < niet
interesse voor onderwijs	2	5.253	8.00	0.0004	0.0171	hoog > laag en matig

Tabel B.3.6. Variantie-analyse van de relatie tussen waardering voor leraren TSO en enkele onafhankelijke variabelen

Waardering leraren BSO	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Geslacht	1	7.862	15.11	0.0001	0.0161	man < vrouw
vroegere schoolbeleving	2	7.146	13.93	< 0.0001	0.029	hoog > laag en midden
kinderen of niet	1	7.442	14.29	0.0002	0.0152	ja > nee
tevredenheid leraren van kinderen	2	4.182	10.13	< 0.0001	0.0318	hoog en matig > laag
professionele betrokkenheid	2	2.662	5.08	0;0064	0.0109	nu > nooit
betrokkenheid anderen	2	3.431	6.57	0.0015	0.0140	hoog > laag
lid van raad / vrijwilliger	1	7.114	13.65	0.0002	0.0151	wel ooit > nooit
Utilitarisme	2	3.016	5.77	0.0032	0.0123	sterk < niet
interesse voor onderwijs	2	4.441	8.51	0.0002	0.0182	hoog > laag

Tabel B.3.7. Variantie-analyse van de waardering voor leraren in het KSO

Waardering KSO-leraar	Df	MS	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Leeftijd	5	1.92	2.99	0.011	0.02	45-54j > 55-64j
Sekse	1	10.28	16.14	< 0.0001	0.02	vrouwen > mannen
Schoolbeleving	2	4.47	7.01	0.001	0.02	hoog > laag
tevredenheid leraren kinderen	2	6.99	12.06	<0.0001	0.04	hoog en midden > laag
professionele betrokkenheid	2	2.69	4.19	0.0155	0.01	werken in onderwijs > nooit gewerkt in onderwijs
betrokkenheid omgeving	2	2.39	3.70	0.0251	0.009	wel s.a. in onderwijs en dikwijls praten over werk > geen s.a. in onderwijs
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	7.97	12.66	0.0004	0.02	wel ooit > nooit
utilitaristische ingesteldheid	2	3.001	4.67	0.0097	0.012	laag > hoog
Interesse in onderwijs	2	3.77	5.86	0.014	0.003	hoog > laag

s.a. = significante anderen

Tabel B.3.8. Variantie-analyse van de waardering voor leraren in het buitengewoon secundair onderwijs

Waardering BuSO-leraar	Df	MS	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
schoolbeleving	2	3.09	8.38	0.0003	0.02	hoog > laag en midden
betrokkenheid omgeving	2	1.65	4.42	0.0124	0.01	s.a. in onderwijs en dikwijls praten over werk > s.a. in onderwijs en zelden of soms praten over werk
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	4.75	12.86	0.0004	0.02	wel ooit > nooit
interesse in onderwijs	2	2.09	5.66	0.0036	0.01	hoog > laag

s.a.. = significante anderen

PERCEPTIE VAN DE EVOLUTIE IN WAARDERING VOOR LERAREN

Tabel B.3.9. Variantie-analyse van de relatie tussen de perceptie van de evolutie in de maatschappelijke waardering voor leraren en de betrokkenheid van significante anderen bij het onderwijs

Perceptie evolutie in waardering leraren	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
betrokkenheid omgeving	2	5.87	7	0.0010	0.014	geen s.a. in onderwijs > s.a. in onderwijs en zelden of soms praten over werk

KNELPUNTEN MET BETREKKING TOT WAARDERING

Tabel B.3.10. Variantie-analyse van de relatie tussen de ontevredenheid over het functioneren van leraren en enkele onafhankelijke variabelen

Ontevredenheid over het functioneren van leraren	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Leeftijd	5	1.82	4.90	0.0002	0.02	6 > 5, 4, 3, 2 en 1
Diploma	4	5.60	16.06	< 0.0001	0.07	1 > 2, 3, 4 en 5 2 en 3 > 4 en 5
beroepssituatie	2	4.22	11.44	< 0.0001	0.02	niet-actief > actief en studenten
beroepsprestige	2	6.68	18.58	< 0.0001	0.04	laag > midden en hoog
Vroegere schoolbeleving	2	4.78	12.93	< 0.0001	0.03	laag > hoog
tevredenheid leraren van kinderen	2	2.65	7.00	0.0010	0.02	laag > hoog
professionele betrokkenheid	2	3.85	10.38	< 0.0001	0.02	nooit in onderwijs gewerkt > werkt in onderwijs
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	3.01	7.89	0.0051	0.01	nooit > wel ooit
betrokkenheid omgeving	2	10.32	28.82	< 0.0001	0.06	geen s.a. in onderwijs en s.a. in onderwijs maar zelden praten over werk > s.a. in onderwijs en soms praten over werk
interesse voor onderwijs	2	5.25	14.22	< 0.0001	0.03	weinig > matig en veel
utilitaristische ingesteldheid	2	3.66	9.85	< 0.0001	0.02	hoog > midden en laag

leeftijd: 1 = jonger dan 25
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

Tabel B.3.11. Variantie-analyse van de relatie tussen de mate waarin het lerarenberoep als minimalistisch wordt ingevuld en enkele onafhankelijke variabelen

Minimalistische invulling lerarenberoep	**Df**	**Ms**	**F**	**p**	**R^2**	**Significante groepsverschillen**
Leeftijd	5	5.68	6.90	< 0.0001	0.03	6 > 4, 3, 2 en 1 5 > 1
diploma	4	5.46	6.69	< 0.0001	0.03	1 > 2, 3, 4 en 5
beroepssituatie	2	3.90	4.62	0.0101	0.01	niet-actief en actief > studenten
beroepsprestige	2	4.54	5.47	0.0044	0.01	laag en midden > hoog
kinderen of niet	1	4.68	5.54	0.0188	0.01	ja > nee
professionele betrokkenheid	2	13.22	16.08	< 0.0001	0.03	nooit in onderwijs gewerkt > werkt in onderwijs
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	15.08	18.01	< 0.0001	0.02	nooit > wel ooit
betrokkenheid omgeving	2	9.21	11.08	< 0.0001	0.02	geen s.a. in onderwijs en s.a. in onderwijs maar zelden praten over werk > s.a. in onderwijs en soms praten over werk
interesse voor onderwijs	2	12.56	15.23	< 0.0001	0.03	weinig > matig en veel
utilitaristische ingesteldheid	2	26.37	33.14	< 0.0001	0.06	hoog > midden > laag

leeftijd: 1 = jonger dan 25
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

BIJLAGE 4. STATUS VAN HET LERARENBEROEP

Tabel B.4.1. Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking kleuterleidster en agent enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking kleuterleidster-agent	**Df**	**Ms**	**F**	**p**	**R^2**	**Significante groepsverschillen**
Leeftijd	5	10.76	2.30	0.0433	0.012	55-64 j. > 65+
Sekse	1	162.57	35.72	<.0001	0.036	vrouwen > mannen
Kinderen of niet	1	39.46	8.43	0.0038	0.009	ja > nee
tevredenheid leraren van kinderen	2	17.09	3.65	0.0264	0.011	midden > laag
betrokkenheid bij onderwijs signif. Anderen	2	32.65	7.01	0.0010	0.014	sterk > midden en zwak
lid van raad op school	1	28.95	6.24	0.0127	0.006	lid > geen lid
utilitarisme	2	18.26	3.90	0.0207	0.008	laag > hoog
interesse voor onderwijs	2	19.22	4.12	0.0165	0.008	hoog > laag

Tabel B.4.2. Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking kleuterleidster en loketbediende enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking kleuterleidster-loketbediende	**Df**	**Ms**	**F**	**p**	**R^2**	**Significante groepsverschillen**
tevredenheid leraren van kinderen	2	27.37	5.62	0.0038	0.017	midden > hoog
lid van raad op school	1	23.22	4.59	0.0325	0.005	lid van raad > geen lid
utilitarisme	2	55.36	10.93	<.0001	0.022	laag en midden > hoog
interesse voor onderwijs	2	29.48	5.79	0.0032	0.012	hoog > laag midden >laag

Tabel B.4.3. Variantie-analyse van de relatie van vergelijking tussen onderwijzer en secretaresse enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking onderwijzer – secretaresse	Df	MS	F	p	R^2	Significante groepsverschillen[1]
leeftijd	5	23.14	4.07	0.0012	0.02	24-34j > 35-64j
diploma	4	53.79	9.52	< 0.0001	0.04	5 > 1, 2 en3 4 > 1 en 3
beroepssituatie	2	26.47	4.63	0.0099	0.01	beroepsactieven en studenten > andere
beroepsprestige	2	19.89	3.41	0.0335	0.008	hoog > laag
utilitaristische ingesteldheid	2	78.70	13.98	< 0.0001	0.03	laag en midden > hoog

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet- universitair hoger onderwijs
5 = universitair hoger onderwijs

Tabel B.4.4. Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking beroepsstatuut leraar secundair onderwijs en boekhouder enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking leraar secundair onderwijs en boekhouder	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
utilitair individualisme	2	44.947	6.42	0.0018	0.033	laag en midden < hoog

Tabel B.4.5. Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking beroepsstatuut leraar secundair onderwijs en sociaal assistent enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking leraar secundair onderwijs en sociaal assistent	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
utilitair individualisme	2	35.137	3.50	0.0313	0.019	laag > hoog

[1] > betekent meer waardering voor onderwijzer dan voor secretaresse.

Tabel B.4.6. Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking regent en sociaal assistent enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

Vergelijking regent - sociaal assistent	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
Leeftijd	5	18.485	3.21	0.0072	0.0268	19-24 < 45-54
Geslacht	1	104.50	18.33	< 0.0001	0.0303	vrouw < man
kinderen of niet	1	38.275	6.58	0.0105	0.0111	ja > nee

Tabel B.4.7 Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking regent en boekhouder enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

vergelijking regent – boekhouder	Df	Ms	F	p	R^2	significante groepsverschillen
kinderen of niet	1	26.368	5.07	0.0247	0.0085	nee < ja
interesse voor onderwijs	2	36.798	7.15	0.0009	0.0239	laag < midden en hoog

Tabel B.4.8 Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking licentiaat en zaakvoerder van een bank enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

vergelijking licentiaat zaakvoerder	Df	Ms	F	p	R^2	significante groepsverschillen
beroepssituatie	2	10.663	2.90	0.0559	0.0098	actief < student
beroepsprestige	2	16.561	4.60	0.0104	0.0174	hoog > laag
utilitarisme	2	15.794	4.31	0.0139	0.0144	sterk > niet
interesse voor onderwijs	2	29.294	8.09	0.0003	0.0269	laag < midden

Tabel B.4.9 Variantie-analyse van de relatie tussen vergelijking waardering licentiaat en apotheker enerzijds en enkele onafhankelijke variabelen anderzijds

vergelijking licentiaat en apotheker	Df	Ms	F	p	R^2	significante groepsverschillen
leeftijd	5	16.777	5.04	0.0002	0.04	-24 < 55-64, 65+ 25-34, 35-44, 45-54 < 55-64
diploma	4	11.231	3.58	0.0068	0.037	lager SO en hoger SO < univ
beroepssituatie	2	23.359	6.91	0.0011	0.023	actief en student < niet-actief
professionele betrokkenheid van significante anderen bij onderwijs	2	13.240	3.89	0.0210	0.013	laag < midden
interesse voor onderwijs	2	16.561	4.93	0.0076	0.02	laag < midden

BIJLAGE 5. EVALUATIE VAN HET LOON VAN BEGINNENDE LERAREN

Tabel B.5.1. Variantie-analyse van de relatie tussen het oordeel over het loon van beginnende leraren en enkele onafhankelijke variabelen

Oordeel loon beginnende leraren	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
leeftijd	5	0.80	3.93	0.0016	0.02	-25 en 25-34 > 45-54
kinderen of niet	1	1.83	8.98	0.0028	0.01	nee > ja
tevredenheid over leraren van kinderen	2	0.85	4.49	0.0116	0.01	hoog > midden
betrokkenheid omgeving	2	3.23	16.24	< 0.0001	0.03	geen s.a. in onderwijs > s.a. in onderwijs en soms praten over werk
interesse voor onderwijs	2	2.92	14.62	< 0.0001	0.03	weinig > matig > veel
utilitaristische ingesteldheid	2	2.16	10.75	< 0.0001	0.02	midden en hoog > laag

Tabel B.5.2. Variantie-analyse van de relatie tussen het oordeel over het loon van beginnende onderwijzers, regenen en licentiaten en enkele onafhankelijke variabelen

Oordeel loon	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
beginnend onderwijzer						
beroepssituatie	2	1.07	3.70	0.0250	0.01	actief > niet-actief
beginnend regent						
diploma	4	1.34	4.58	0.0012	0.03	1, 3, 4 en 5 > 2
beginnend licentiaat						
beroepssituatie	2	1.38	4.19	0.0156	0.01	actief > niet-actief

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

BIJLAGE 6. AANTREKKELIJKHEID VAN HET LERARENBEROEP

Tabel B.6.1. Variantie-analyse van de relatie tussen het oordeel over de aantrekkelijkheid van de arbeidsvoorwaarden voor leraren en enkele onafhankelijke variabelen

Aantrekkelijkheid lerarenberoep	**Df**	**Ms**	**F**	**p**	**R^2**	**Significante groepsverschillen**
leeftijd	5	0.46	4.01	0.0013	0.02	6 > 1 en 2 5 > 1
diploma	4	0.91	8.05	< 0.0001	0.04	1 > 2, 3, 4 en 5
beroepssituatie	2	1.11	9.78	< 0.0001	0.02	niet-actief > actief > studenten
beroepsprestige	2	1.01	8.94	0.0001	0.02	laag > midden en hoog
kinderen of niet	1	1.04	9.04	0.0027	0.01	ja > nee
in onderwijs werken	2	0.46	4.03	0.0180	0.01	nooit in onderwijs gewerkt > werkt in onderwijs
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	0.66	5.72	0.0169	0.01	nooit > wel ooit
betrokkenheid omgeving	2	1.34	11.82	< 0.0001	0.02	geen s.a. in onderwijs en s.a. in onderwijs maar zelden praten over werk > s.a. in onderwijs en soms praten over werk
interesse voor onderwijs	2	1.84	16.50	< 0.0001	0.03	laag > midden en hoog
utilitaristische ingesteldheid	2	1.65	14.67	< 0.0001	0.03	hoog > midden en laag

leeftijd: 1 = jonger dan 25
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

BIJLAGE 7. BREDERE PEDAGOGISCHE OPDRACHT VOOR LERAREN

Tabel B.7.1. Variantie-analyse van de relatie tussen het belang van een bredere pedagogische opdracht voor de leraar in het kleuteronderwijs en enkele onafhankelijke variabelen

Belang pedagogische opdracht leraar K.O.	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
leeftijd	5	14.83	5.17	0.0001	0.03	1 en 2 > 4 en 5
diploma	4	16.90	5.91	0.0001	0.03	4 > 1 en 2 3 > 2
beroepssituatie	2	13.92	4.84	0.0081	0.01	studenten > actief en niet actief
kinderen of niet	1	88.77	31.59	< 0.0001	0.03	nee > ja
utilitaristische ingesteldheid	2	15.47	5.39	0.0047	0.01	laag > hoog
betrokkenheid omgeving	2	12.04	4.14	0.0162	0.01	s.a. in onderwijs en soms praten over werk > geen s.a. in onderwijs

leeftijd: 1 = jonger dan 25
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

Tabel B.7.2. Variantie-analyse van de relatie tussen het belang van een bredere pedagogische opdracht voor de leraar in het lager onderwijs en enkele onafhankelijke variabelen

Belang pedagogische opdracht leraar L.O.	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
sekse	1	13.29	4.36	0.0316	0.005	vrouwen > mannen
diploma	4	9.62	3.35	0.0098	0.02	5 en 4 > 3
kinderen of niet	1	14.61	5.10	0.0242	0.005	geen kinderen > kinderen
professionele betrokkenheid	2	13.63	4.77	0.0087	0.01	werkt in onderwijs > nooit in onderwijs gewerkt
betrokkenheid school (raad of vrijwilliger)	1	12.51	4.35	0.0373	0.005	wel ooit > nooit
betrokkenheid omgeving	2	11.04	3.83	0.0220	0.01	s.a. in onderwijs en soms praten over werk > geen s.a. in onderwijs
utilitaristische ingesteldheid	2	29.19	10.33	< 0.0001	0.02	laag > midden en hoog

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair hoger onderwijs

Tabel B.7.3. Variantie-analyse van de relatie tussen het belang van een bredere pedagogische opdracht voor de leraar in het secundair onderwijs en de beroepssituatie

Belang pedagogische opdracht leraar S.O.	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
beroepssituatie	2	19.96	7.22	0.0008	0.015	studenten > actief en niet-actief

BIJLAGE 8. EVALUATIE VAN DE BERICHTGEVING OVER DE LERAAR IN DE MEDIA

Tabel B.8.1. Variantie-analyse van de relatie tussen de mate waarin het beeld van de leraar in de media als positief wordt gepercipieerd en enkele onafhankelijke variabelen

Perceptie beeld v/d leraar in de media	Df	Ms	F	p	R^2	Significante groepsverschillen
leeftijd	5	4.60	9.63	< 0.0001	0.05	6 en 5 > 3, 2 en 1 4 > 2 en 1
diploma	4	6.07	12.57	< 0.0001	0.06	1 > 3, 4 en 5 2 en 3 > 4
beroepsprestige	2	3.95	8.10	0.0003	0.02	laag en midden > hoog
kinderen of niet	1	10.34	21.16	< 0.0001	0.02	ja > nee
utilitaristische ingesteldheid	2	1.93	3.89	0.0208	0.01	hoog > midden

leeftijd: 1 = jonger dan 25
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

diploma: 1 = geen of lager onderwijs
2 = lager secundair onderwijs
3 = hoger secundair onderwijs
4 = niet-universitair hoger onderwijs
5 = universitair onderwijs

Tabel B.8.2. Variantie-analyse van de relatie tussen het oordeel over de kwantiteit van de berichtgeving over het lerarenberoep in kranten en op tv en enkele onafhankelijke variabelen

Kranten en TV zouden wat meer aandacht moeten besteden aan het beroep van leraar	**Df**	**Ms**	**F**	**p**	**R^2**	**Significante groepsverschillen**
leeftijd	5	9.31	7.86	< 0.0001	0.04	6 en 5 > 1 6 > 3 en 2 4 > 2 en 1
beroepssituatie	2	16.17	13.50	< 0.0001	0.03	niet-actief > actief
kinderen of niet	1	6.02	4.93	0.0267	0.01	ja > nee
utilitaristische ingesteldheid	2	4.50	3.69	0.0253	0.01	laag > midden

leeftijd: 1 = jonger dan 25 jaar
2 = 25 – 34 jaar
3 = 35 – 44 jaar
4 = 45 – 54 jaar
5 = 55 – 64 jaar
6 = 65 jaar en ouder

BIJLAGE 9. VRAGENLIJST

UNIVERSITEIT GENT

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL · SCIENTIA VINCERE TENEBRAS

1425

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

VRAGENLIJST

2

Maatschappelijke Waardering

Van De LERAAR

NIS-nummer

Reeks

Nummer

Nummer interviewer

Naam interviewer

Contactadres: Departement Sociologie, E. Van Evenstraat 2B, 3000 Leuven, tel. 016/323182

Noteer de datum:

..... / ..... / 2001

Noteer het beginuur:

..... uur ..... min.

Onderstaande inleiding dient om de respondent duidelijk te maken wat van hem/haar gewenst wordt en waarom. Lees ze spontaan voor.

Dit onderzoek wil nagaan hoe inwoners van Vlaanderen denken over het beroep van leraar. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de Universiteiten van Leuven, Gent, Antwerpen en Brussel, in opdracht van de Vlaamse overheid.

U bent zoals 1000 andere personen op een toevallige wijze gekozen uit het bevolkingsregister. Om te kunnen nagaan hoe opvattingen over onderwijs en leraren verschillen tussen bevolkingsgroepen, worden ook enkele vragen gesteld over uw leeftijd, nationaliteit, opleiding en beroep. Het is voor ons zeer belangrijk dat u probeert die vragen zo juist mogelijk te beantwoorden.

Andere vragen gaan over uw persoonlijke opvattingen over een aantal zaken die te maken hebben met onderwijs, opvoeding en het beroep van leraar. Bij deze vragen is er geen juist of fout antwoord, ze gaan over wat u persoonlijk denkt. Ook al heeft u misschien weinig met onderwijs te maken, toch is het voor ons van belang dat we uw mening over die zaken kennen.

Neem dus rustig de tijd om na te denken. Als een vraag niet duidelijk is, zegt u het dus maar, dan lees ik ze nog eens voor. Om het u wat makkelijker te maken, gebruiken we regelmatig antwoordkaartjes. Het spreekt vanzelf dat uw antwoorden strikt vertrouwelijk zijn. De gegevens worden anoniem bewaard. De antwoorden van alle 1000 geënquêteerden worden samengevoegd en in tabellen verwerkt zodat achteraf niemand, buiten uzelf, kan weten wat u hebt geantwoord.

Gelieve te controleren of u wel degelijk de bedoelde respondent gaat interviewen en niet iemand anders die op hetzelfde moment aanwezig is.

Eventuele huisgenoten die aanwezig zijn mogen in geen geval helpen antwoorden. Maak dit ook duidelijk aan de respondent.

C H E C K L I S T

Zeker ter sprake brengen VOOR het interview begint

* Aanspreking (Bent u mevrouw/mijnheer ...?)

* Onderzoek van 4 Vlaamse Universiteiten, in opdracht van de Vlaamse Overheid.

* U heeft normaal enkele dagen geleden een brief ontvangen.

* Het onderzoek wil nagaan hoe mensen denken over het beroep van leraar.

* U bent op toevallige wijze gekozen door middel van een steekproef uit de bevolking van het Vlaamse gewest.

* Sommige vragen gaan over uw feitelijke situatie.

* De meeste vragen gaan echter over uw eigen, persoonlijke opvattingen.

* De gegevens zijn vertrouwelijk en worden anoniem bewaard. Het onderzoek heeft een wetenschappelijke bedoeling.

- We maken af en toe gebruik van antwoordkaarten.

*Leg het bundeltje **antwoordkaarten** voor de respondent.*

Allereerst willen wij u vragen om even terug te denken aan uw eigen schooltijd, meer bepaald aan de tijd dat u naar de lagere school ging. Ging u toen graag naar school? U kan antwoordkaartje 0gebruiken om te antwoorden. Leest u de antwoorden maar rustig door. Als u dat makkelijker vindt, mag u gewoon het cijfer noemen.

helemaal niet graag	1
niet graag	2
noch graag, noch niet graag	3
graag	4
zeer graag	5
weet niet	99

Aan hoeveel leraren van de lagere school hebt u goede herinneringen? U kan kaart 0gebruiken om te antwoorden.

aan (bijna) geen enkele leraar	1
aan minder dan de helft van de leraren	2
aan meer dan de helft van de leraren	3
aan (bijna) alle leraren	4
weet niet	99

Bent u naar de middelbare school geweest?

*Indien nodig, maak respondent duidelijk dat middelbaar onderwijs = **secundair** onderwijs.*

ja	1
neen	2
	→V0

Ging u graag naar de middelbare school? U kan kaart 0gebruiken.

helemaal niet graag	1
niet graag	2
noch graag, noch niet graag	3
graag	4
zeer graag	5
weet niet	99

Aan hoeveel leraren van de middelbare school hebt u goede herinneringen? U mag kaart 0 gebruiken om te antwoorden.

aan (bijna) geen enkele leraar	1
aan minder dan de helft van de leraren	2
aan meer dan de helft van de leraren	3
aan (bijna) alle leraren	4
weet niet	99

Heeft u kinderen?

Zowel eigen kinderen als kinderen van de partner.

ja	1
neen	2
	→V0

Onthoud dit antwoord, u heeft het nog enkele keren nodig.

Bent u in het algemeen tevreden over de leraren die uw kinderen *hebben/hadden* in het kleuteronderwijs? U kan kaart 0gebruiken om te antwoorden.

over (bijna) geen enkele leraar	1
over minder dan de helft van de leraren	2
over meer dan de helft van de leraren	3
over (bijna) alle leraren	4
niet van toepassing: mijn kinderen zijn te jong voor het kleuteronderwijs	5
	→V0
weet niet	99

Bent u in het algemeen tevreden over de leraren die uw kinderen *hebben/hadden* in het lager onderwijs? U mag kaart 0gebruiken.

over (bijna) geen enkele leraar	1
over minder dan de helft van de leraren	2
over meer dan de helft van de leraren	3
over (bijna) alle leraren	4
niet van toepassing: mijn kinderen zijn te jong voor het lager onderwijs	5
	→V0
weet niet	99

Bent u in het algemeen tevreden over de leraren die uw kinderen *hebben/hadden* in het middelbaar onderwijs? U kan kaart 0gebruiken.

over (bijna) geen enkele leraar	1
over minder dan de helft van de leraren	2
over meer dan de helft van de leraren	3
over (bijna) alle leraren	4
niet van toepassing: mijn kinderen zijn te jong voor het middelbaar onderwijs	5
weet niet	99

Met de volgende reeks vragen willen wij nagaan in welke mate u betrokken bent bij het onderwijs.

Werkt u in het onderwijs of heeft u ooit in het onderwijs gewerkt?

nooit	1
	→V0
vroeger	2
nu	3

Welke functie *oefent/oefende* u uit? U kan kaart 0gebruiken.

Indien meerdere functies, neem de huidige functie of de laatst uitgeoefende.

leraar	1
directeur	2
opvoedend hulppersoneel	3
administratief personeel	4
arbeider	5
andere functie	6

In welk onderwijsniveau *werkt/werkte* u?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

Meerdere antwoorden mogelijk.

kleuteronderwijs	1
lager onderwijs	2
secundair onderwijs	3
hogeschool	4
universiteit	5

Bent u getrouwd, woont u samen met iemand of heeft u een vaste partner?

ja	1	
neen	2	→V0

Indien respondent getrouwd is: gebruik voor volgende vragen 'man' / 'vrouw' i.p.v. 'partner'.

Werkt uw partner in het onderwijs of heeft uw partner ooit in het onderwijs gewerkt?

nooit	1	→V0
vroeger	2	
nu	3	

Welke functie *oefent/oefende* uw partner uit? U kan kaart 0gebruiken.

Indien meerdere functies, neem de huidige functie of de laatst uitgeoefende.

leraar	1
directeur	2
opvoedend hulppersoneel	3
administratief personeel	4
arbeider	5
andere functie	6
weet niet	99

In welk onderwijsniveau *werkt/werkte* uw partner?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

Meerdere antwoorden mogelijk.

kleuteronderwijs	1
lager onderwijs	2
secundair onderwijs	3
hogeschool	4
universiteit	5
weet niet	99

Praat u met uw partner over dat werk?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

zelden	1	
soms	2	
dikwijls	3	

Indien respondent geen kinderen heeft → V0

Werkt er één of meerdere van uw kinderen in het onderwijs?

ja	1	
neen	2	→V0

Praat u met hen over hun werk in het onderwijs?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

zelden	1	
soms	2	
dikwijls	3	

Heeft u andere naaste familieleden (ouders, broers, zussen) die in het onderwijs werken of gewerkt hebben?

ja	1	
neen	2	→V0

Praat u met hen over hun werk in het onderwijs?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

zelden	1	
soms	2	
dikwijls	3	

Heeft u goede vrienden die in het onderwijs werken?

ja	1	
neen	2	→V0

Praat u met hen over hun werk in het onderwijs?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

zelden	1	
soms	2	
dikwijls	3	

Vraag 0 is enkel voor wie kinderen heeft.

Bent u zelf actief in het oudercomité van een school of bent u dat vroeger geweest?

nooit	1
vroeger	2
nu	3

Bent u lid van een participatieraad, schoolraad of een andere raad van een school? Of bent u dit vroeger geweest?

nooit	1
vroeger	2
nu	3

Bent u vrijwilliger in een school of bent u dit vroeger geweest?

nooit	1	→V0
vroeger	2	
nu	3	

Wat *doet/deed* u als vrijwilliger in de school?

Noteer het antwoord zo volledig mogelijk.

.....

.....

.....

Gebruikt u voor de volgende vraag kaart 0maar om te antwoorden.

		nooit	zelden	soms	dikwijls	altijd
1	Hoe vaak leest u artikels over onderwijs in kranten of weekbladen?	1	2	3	4	5
2	Hoe vaak volgt u uitzendingen op radio of televisie die over onderwijs gaan?	1	2	3	4	5
3	Als u onder vrienden of kennissen bent, gebeurt het dan dat u praat over de problemen die zich vandaag in het onderwijs voordoen?	1	2	3	4	5

Kunt u zeggen wie momenteel de Vlaamse minister van Onderwijs is?

Geen tips geven!

Noteer het antwoord zoals de respondent het zegt, ook al weet u dat het fout is.

naam:	1
weet niet	99

Ik lees u enkele uitspraken voor. Kunt u mij telkens zeggen in welke mate u het eens of niet eens bent met deze uitspraken? U kunt kaart 0gebruiken om te antwoorden.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	Ik heb een goed zicht op wat het beroep van leraar inhoudt.	1	2	3	4	5	99
2	Ik vind dat leerlingen te weinig respect hebben voor hun leraren.	1	2	3	4	5	99
3	Ik vind dat de maatschappij te veel verwacht van de leraar.	1	2	3	4	5	99
4	Ik vind dat ouders zich te veel moeien met wat in de klas en op school gebeurt.	1	2	3	4	5	99
5	Ik zou mijn dochter nooit aanraden leraar te worden.	1	2	3	4	5	99
6	Volgens mij hebben de media (tv, radio, tijdschriften, internet,…) een grotere invloed op de jeugd dan het onderwijs.	1	2	3	4	5	99
7	Ik vind dat leraren meer aandacht moeten besteden aan kinderen die problemen hebben met leren.	1	2	3	4	5	99

Nu volgen een reeks vragen die peilen naar de waardering voor het beroep van leraar.

Heeft u in het algemeen waardering voor de wijze waarop kleuterleidsters momenteel hun werk doen? U mag kaart 0gebruiken.

voor geen enkele kleuterleidster	1
voor een minderheid van de kleuterleidsters	2
voor de meeste kleuterleidsters	3
voor alle kleuterleidsters	4
weet niet	99

We willen u nu vragen het beroep van kleuterleidster te vergelijken met twee andere beroepen: eerst met een wijkagent en vervolgens met een loketbediende in een bank.

*Zeg **"we vergelijken de kleuterleidster eerst met een wijkagent"** en stel de 5 vragen.*

*Zeg dan **"nu vergelijken we de kleuterleidster met een loketbediende in een bank"** en stel de 5 vragen*

NOTEER DE KEUZE VAN DE RESPONDENT ALS VOLGT

kruisje (x) in kolom 2 als leraar hoger wordt ingeschat

kruisje (x) in kolom 4 als ander beroep hoger wordt ingeschat

kruisjes (x) in kolom 2 én kolom 4 als respondent beide beroepen even hoog inschat

de letters WN in kolom 2 als respondent het echt niet weet (WN=weet niet)

kleuterleidster		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		wijkagent
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
kleuterleidster		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		loketbediende in een bank
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		

Heeft u in het algemeen waardering voor de wijze waarop onderwijzers momenteel hun werk doen? U mag kaart 0gebruiken.

*Maak indien nodig duidelijk dat we leraren in het **lager onderwijs** bedoelen.*

voor geen enkele onderwijzer	1
voor een minderheid van de onderwijzers	2
voor de meeste onderwijzers	3
voor alle onderwijzers	4
weet niet	99

We willen u nu vragen het beroep van onderwijzer te vergelijken met twee andere beroepen: eerst met een hoofdverpleger en dan met een secretaresse.

Zelfde instructies als V0!

onderwijzer		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		hoofdverple(e)g(st)er
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
onderwijzer		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		secretaresse
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		

Heeft u in het algemeen waardering voor de wijze waarop leraren in het middelbaar onderwijs momenteel hun werk doen? U mag kaart 0gebruiken.

voor geen enkele leraar in het middelbaar onderwijs	1
voor een minderheid van de leraren in het middelbaar onderwijs	2
voor de meeste leraren in het middelbaar onderwijs	3
voor alle leraren in het middelbaar onderwijs	4
weet niet	99

Hoeveel waardering heeft u - algemeen gesproken - voor leraren in het algemeen vormend secundair onderwijs? U mag kaart 0gebruiken.

*Maak indien nodig duidelijk dat we de **humaniora** bedoelen.*

zeer weinig waardering	1
weinig waardering	2
noch weinig, noch veel waardering	3
veel waardering	4
zeer veel waardering	5
weet niet	99

Hoeveel waardering heeft u - algemeen gesproken - voor leraren in het beroepssecundair onderwijs? U mag kaart 0gebruiken.

*Maak indien nodig duidelijk dat we de **beroepsscholen** bedoelen.*

zeer weinig waardering	1
weinig waardering	2
noch weinig, noch veel waardering	3
veel waardering	4
zeer veel waardering	5
weet niet	99

Hoeveel waardering heeft u - algemeen gesproken - voor leraren in het technisch secundair onderwijs? U kan kaart 0gebruiken.

*Maak indien nodig duidelijk dat we de **technische** scholen bedoelen.*

zeer weinig waardering	1
weinig waardering	2
noch weinig, noch veel waardering	3
veel waardering	4
zeer veel waardering	5
weet niet	99

Hoeveel waardering heeft u - algemeen gesproken - voor leraren in het kunstsecundair onderwijs? U mag kaart 0gebruiken.

Als respondent deze onderwijsvorm niet kent, omcirkel 'weet niet'.

zeer weinig waardering	1
weinig waardering	2
noch weinig, noch veel waardering	3
veel waardering	4
zeer veel waardering	5
weet niet	99

Kent u het buitengewoon onderwijs? Dit onderwijs wordt ook wel het bijzonder onderwijs genoemd.

ja	1	
neen	2	→V0

Hoeveel waardering heeft u - algemeen gesproken - voor leraren in het buitengewoon onderwijs? U mag kaart 0gebruiken.

zeer weinig waardering	1
weinig waardering	2
noch weinig, noch veel waardering	3
veel waardering	4
zeer veel waardering	5
weet niet	99

In het middelbaar onderwijs werken regenten en licentiaten. Weet u ongeveer wat het onderscheid tussen beiden inhoudt?

ja	1
neen	2

Onthoud dit antwoord, u heeft het nog enkele keren nodig.

We willen u nu vragen het beroep van leraar in het middelbaar onderwijs te vergelijken met enkele andere beroepen.

Zelfde instructies als V0en V0!

respondent KENT onderscheid regent-licentiaat

regent		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		boekhouder in een bedrijf
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
regent		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		sociaal assistent
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
licentiaat		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		zelfstandige apotheker
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
licentiaat		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		zaakvoerder van een bankfiliaal
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		

		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
respondent KENT onderscheid regent-licentiaat NIET				
leraar middelbaar onderwijs		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		boekhouder in een bedrijf
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		
leraar middelbaar onderwijs		*welk beroep heeft het hoogste loon?*		sociaal assistent
		voor welk beroep is de meeste kennis vereist?		
		welk beroep heeft de meeste verantwoordelijkheid?		
		welk beroep is maatschappelijk het nuttigst?		
		welk beroep geniet het meeste aanzien in de samenleving?		

We hebben het tot nu toe gehad over uw eigen waardering voor leraren. De volgende 3 vragen gaan over de maatschappelijke waardering, over hoe u denkt dat de meeste andere mensen tegen leraren aankijken.

Is de waardering die mensen hebben voor kleuterleidsters volgens u veranderd in vergelijking met vroeger? U kan kaart 0gebruiken om te antwoorden.

nu veel minder waardering	1
nu een beetje minder waardering	2
waardering is ongeveer gelijk gebleven	3
nu een beetje meer waardering	4
nu veel meer waardering	5
weet niet	99

Is de waardering die mensen hebben voor onderwijzers volgens u veranderd in vergelijking met vroeger? U kan kaart 0gebruiken.

nu veel minder waardering	1
nu een beetje minder waardering	2
waardering is ongeveer gelijk gebleven	3
nu een beetje meer waardering	4
nu veel meer waardering	5
weet niet	99

Is de waardering die mensen hebben voor leraren in het middelbaar onderwijs volgens u veranderd in vergelijking met vroeger? U kan kaart 0gebruiken.

nu veel minder waardering	1
nu een beetje minder waardering	2
waardering is ongeveer gelijk gebleven	3
nu een beetje meer waardering	4
nu veel meer waardering	5
weet niet	99

Vanaf nu hebben het weer over uw eigen opvattingen.

Een beginnend kleuterleidster, die niet vast benoemd is, voltijds werkt en geen kinderen ten laste heeft, verdient netto ongeveer 46.000 frank per maand. Vindt u dit te weinig, voldoende of te veel?

te weinig	1
voldoende	2
te veel	3
weet niet	99

Een beginnend onderwijzer, die in dezelfde situatie verkeert als de kleuterleidster, verdient eveneens ongeveer 46.000 frank netto per maand. Vindt u dit te weinig, voldoende of te veel?

te weinig	1
voldoende	2
te veel	3
weet niet	99

Stel deze vraag alleen als respondent onderscheid tussen regent en licentiaat kent (indien niet → V0).

Het loon van een beginnend regent bedraagt eveneens ongeveer 46.000 frank per maand. Vindt u dit te weinig, voldoende of te veel?

te weinig	1
voldoende	2
te veel	3
weet niet	99

Stel deze vraag alleen als respondent onderscheid tussen regent en licentiaat kent (indien niet → V0).

Een beginnende licentiaat, die niet vast benoemd is, voltijds werkt en geen kinderen ten laste heeft, verdient in het middelbaar onderwijs netto ongeveer 54.000 frank per maand. Vindt u dit te weinig, voldoende of te veel?

te weinig	1
voldoende	2
te veel	3
weet niet	99

Ik lees u weer enkele uitspraken voor. Kunt u mij telkens zeggen in welke mate u het eens of oneens bent met deze uitspraken? U kunt kaart 0gebruiken om te antwoorden.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	Ik vind dat leraren te veel eisen van hun leerlingen.	1	2	3	4	5	99
2	Het beroep van leraar is volgens mij de laatste twintig jaar sterk veranderd.	1	2	3	4	5	99
3	Ik vind dat je als leraar het respect van ouders moet verdienen.	1	2	3	4	5	99
		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
4	Volgens mij is het te moeilijk om een leraar die zijn werk niet goed doet te ontslaan.	1	2	3	4	5	99
5	Ik vind dat leraren in het middelbaar onderwijs in de eerste plaats vakspecialisten moeten zijn (b.v. wiskunde, biologie, Frans, Nederlands)	1	2	3	4	5	99
6	Volgens mij werken de meeste leraren in het lager onderwijs minder dan 38 uur per week.	1	2	3	4	5	99
7	Ik vind dat leraren meer aandacht moeten besteden aan kinderen die het thuis moeilijk hebben.	1	2	3	4	5	99

Overhandig formulier A.

Wilt u nu dit blad bekijken. Daarop staan een aantal taken van kleuterleidsters. Wilt u hieruit de drie taken kiezen die u persoonlijk het belangrijkst vindt? U kan het nummer van deze taken omcirkelen.

Omcirkel hieronder de nummers van de drie gekozen taken.

kinderen voorbereiden op het eerste leerjaar	1
kinderen leren omgaan met andere kinderen	2
kinderen zelfredzaamheid bijbrengen	3
meewerken aan de bredere opvoeding van kinderen	4
ervoor zorgen dat kinderen zich verstandelijk ontwikkelen	5
kinderen leren taken aan te pakken en af te werken	6

Kan u nu deze drie taken rangschikken volgens belangrijkheid? Welk is voor u de belangrijkste taak van kleuterleidsters? En welke komt voor u op de tweede plaats?

Gebruik de nummers uit de vorige vraag.

eerste keuze: .....

tweede keuze: .....

derde keuze: .....

Overhandig formulier B.

U mag nu hetzelfde doen voor leraren in het lager onderwijs. Kies de drie taken die u persoonlijk het belangrijkste vindt. U kan het nummer van deze taken omcirkelen.

Omcirkel hieronder de nummers van de drie gekozen taken.

meewerken aan de bredere opvoeding van kinderen	1
kinderen leren hoe ze moeten studeren	2
kinderen leren respect en waardering te hebben voor anderen	3
kinderen kennis bijbrengen	4
kinderen leren een eigen mening te vormen	5
kinderen voorbereiden op het middelbaar onderwijs	6

Kan u nu deze drie taken rangschikken volgens belangrijkheid? Welk is voor u de belangrijkste taak van leraren in het lager onderwijs? En welke komt voor u op de tweede plaats?

Gebruik de nummers uit de vorige vraag.

eerste keuze: .....

tweede keuze: .....

derde keuze: .....

Overhandig formulier C.

En ten slotte geef ik u een blad met taken voor leraren in het middelbaar onderwijs. Welke zijn voor u hun drie belangrijkste taken?

Omcirkel hieronder de nummers van de drie gekozen taken.

jongeren voorbereiden op verdere studies of op het beroepsleven	1
jongeren leren respect en waardering te hebben voor anderen	2
jongeren leren een eigen mening te vormen	3
jongeren leren hoe ze moeten studeren	4
meewerken aan de bredere opvoeding van jongeren	5
jongeren een vak bijbrengen	6

Kan u nu deze drie taken rangschikken volgens belangrijkheid? Welk is voor u de belangrijkste taak van leraren in het middelbaar onderwijs? En welke komt voor u op de tweede plaats?

Gebruik de nummers uit de vorige vraag.

eerste keuze: .....

tweede keuze: .....

derde keuze: .....

Met volgende vragen willen we nagaan hoe groot volgens u de invloed van leraren is. U kan kaart 0 gebruiken om te antwoorden.

	zeer weinig	weinig	noch noch	veel	zeer veel	weet niet
1 Hoeveel invloed hebben leraren volgens u op het zelfvertrouwen van leerlingen?	1	2	3	4	5	99
2 Hoeveel invloed hebben leraren volgens u op de verstandelijke ontwikkeling van leerlingen?	1	2	3	4	5	99
3 Hoeveel invloed hebben leraren volgens u op het karakter van leerlingen?	1	2	3	4	5	99
4 Hoeveel invloed hebben leraren volgens u op de latere beroepsloopbaan van leerlingen?	1	2	3	4	5	99

Ik lees u weer enkele uitspraken voor. Kunt u mij telkens zeggen in welke mate u het eens of oneens bent met deze uitspraken? U kunt kaart 0gebruiken om te antwoorden.

	helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1 Ik vind dat leraren te weinig worden gecontroleerd.	1	2	3	4	5	99
2 Ik vind dat leraren meer rekening moeten houden met wat ouders verwachten.	1	2	3	4	5	99
3 Ik vind dat je als leraar het respect van leerlingen moet verdienen.	1	2	3	4	5	99
4 Volgens mij werken de meeste leraren in het middelbaar onderwijs minder dan 38 uur per week.	1	2	3	4	5	99
5 Lesgeven leer je volgens mij vooral al doende.	1	2	3	4	5	99
6 Ik vind dat leraren te veel belast worden met allerlei opdrachten die eigenlijk niet tot hun takenpakket behoren (voor- en naschoolse opvang, toezicht houden, enz.).	1	2	3	4	5	99
7 Ik vind dat het de taak is van de leraar om in te spelen op wat in de maatschappij aan opvoeding ontbreekt.	1	2	3	4	5	99

In welke mate kan u zich terugvinden in volgende uitspraken? Gebruikt u maar kaart 0 om te antwoorden.

	helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1 Na enkele jaren vervalt een leraar in routine.	1	2	3	4	5	99
2 Een leraar moet hard werken.	1	2	3	4	5	99
3 Het lerarenberoep biedt veel voldoening en arbeidsvreugde.	1	2	3	4	5	99
4 Het lerarenberoep is veeleisend.	1	2	3	4	5	99
5 Een leraar heeft veel vrije tijd.	1	2	3	4	5	99
6 Het lerarenberoep is uitdagend.	1	2	3	4	5	99
7 Een leraar heeft een luxe job.	1	2	3	4	5	99
8 Een leraar heeft nog veel werk buiten de lesuren.	1	2	3	4	5	99
9 Een leraar heeft veel vrijheid om zijn lessen zelf in te vullen.	1	2	3	4	5	99
10 Het lerarenberoep is stresserend.	1	2	3	4	5	99
11 Als leraar heb je veel mogelijkheden om creatief te zijn.	1	2	3	4	5	99
12 Als leraar heb je veel sociale contacten.	1	2	3	4	5	99

We sommen nu een aantal jobkenmerken op. Kan u voor elk kenmerk zeggen of het beroep van leraar volgens u aantrekkelijk is? Gebruikt u maar kaart 0om te antwoorden.

	niet aantrekkelijk	aantrekkelijk	zeer aantrekkelijk	weet niet
1 Het salaris	1	2	3	99
2 De vakantieregeling	1	2	3	99
3 De kansen op een vaste benoeming	1	2	3	99

	niet aantrekkelijk	aantrekkelijk	zeer aantrekkelijk	weet niet
4 De pensioenregeling	1	2	3	99
5 Het aantal werkuren per week	1	2	3	99
6 De promotiemogelijkheden	1	2	3	99
7 De combineerbaarheid van het beroep met een familiaal leven	1	2	3	99
8 De mogelijkheden tot bijscholing	1	2	3	99
9 De mogelijkheden om de eigen arbeidstijd in te delen.	1	2	3	99
10 De waardering door de samenleving	1	2	3	99

Zoals elk beroep heeft het lerarenberoep zowel aangename als onaangename kanten. Welke denkt u dat het grootst zijn: de aangename kanten, de onaangename kanten, of denkt u dat ze even groot zijn?

de aangename kanten zijn groter	1
de onaangename kanten zijn groter	2
even groot	3
weet niet	99

Waar ligt volgens u de werkdruk - algemeen gesproken - het hoogst: in het onderwijs of in het bedrijfsleven? Of denkt u dat er weinig verschil is?

werkdruk hoger in het onderwijs	1
werkdruk hoger in het bedrijfsleven	2
weinig verschil	3
weet niet	99

Waar ligt volgens u de werkdruk - algemeen gesproken - het hoogst: in het onderwijs of in de ambtenarij? Of denkt u dat er weinig verschil is?

werkdruk hoger in het onderwijs	1
werkdruk hoger in de ambtenarij	2
weinig verschil	3
weet niet	99

We willen graag weten hoe de huidige leraren bij u in het algemeen overkomen. Wilt u aangeven in welke mate u het eens bent met volgende uitspraken? U kan kaart 0gebruiken.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	De meeste leraren zijn enthousiast.	1	2	3	4	5	99
2	De meeste leraren zijn idealistisch.	1	2	3	4	5	99
3	De meeste leraren zijn creatief.	1	2	3	4	5	99
4	De meeste leraren zijn conservatief.	1	2	3	4	5	99
5	De meeste leraren zijn individualisten.	1	2	3	4	5	99
6	De meeste leraren zijn gefrustreerd.	1	2	3	4	5	99
7	De meeste leraren houden van hun beroep.	1	2	3	4	5	99
8	De meeste leraren zijn tevreden.	1	2	3	4	5	99

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
9	De meeste leraren zetten zich sterk in voor de school.	1	2	3	4	5	99
10	De meeste leraren kennen hun vak goed.	1	2	3	4	5	99
11	De meeste leraren hebben aandacht voor leerlingen met moeilijkheden.	1	2	3	4	5	99

Waar haalt u de meest bruikbare informatie over wat het beroep van leraar inhoudt?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

Slechts één antwoord mogelijk.

uit eigen ervaringen	1
van familie, kennissen en vrienden	2
uit de media	3
weet niet	99

Ik lees u weer enkele uitspraken voor. Kunt u mij telkens zeggen in welke mate u het eens of niet eens bent met deze uitspraken? U mag kaart 0gebruiken.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	Volgens mij beperkt het werk van een leraar zich hoofdzakelijk tot lesgeven.	1	2	3	4	5	99
2	Ik vind dat leraren te weinig weten van wat jongeren bezighoudt.	1	2	3	4	5	99
3	Ik zou mijn zoon nooit aanraden leraar te worden.	1	2	3	4	5	99
4	Wie een hoog loon heeft, krijgt veel waardering.	1	2	3	4	5	99
5	Om echt te weten wat het is om vandaag leraar te zijn, volstaat het om de berichten in de media te volgen.	1	2	3	4	5	99
6	Ik vind dat leraren zich te weinig bekommeren om wat leerlingen na schooltijd doen.	1	2	3	4	5	99
7	Volgens mij wordt de opvoedende taak van de leraar groter omdat ouders geen tijd meer hebben voor hun kinderen.	1	2	3	4	5	99

We vragen u nu even te denken aan alle media waarmee u regelmatig in contact komt, dus de kranten en tijdschriften die u leest, de radio- en tv-programma's waarnaar u kijkt enz. Wat we willen weten is hoe de leraar er wordt voorgesteld. We leggen u een aantal uitspraken voor, u mag antwoorden met kaartje 0.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	In de media komt de leraar over als bekwaam.	1	2	3	4	5	99
2	In de media komt de leraar over als gemotiveerd.	1	2	3	4	5	99
3	In de media komt de leraar over als tevreden.	1	2	3	4	5	99
4	In de media komt de leraar over als een harde werker.	1	2	3	4	5	99

Ook de volgende vraag handelt over de media, maar nu beperken we ons tot de kranten en de televisie. U kan kaartje 0gebruiken.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	De kranten en tv zouden wat meer aandacht moeten besteden aan het beroep van leraar.	1	2	3	4	5	99
2	De kranten en de tv verspreiden verkeerde informatie over leraren.	1	2	3	4	5	99
3	De mening van de leraren komt voldoende aan bod in de kranten en op tv.	1	2	3	4	5	99
4	De kranten en de tv zouden vaker moeten berichten over scholen waar alles goed verloopt.	1	2	3	4	5	99
5	Als je de kranten en de tv moet geloven, zijn er weinig leraren die hun werk graag doen.	1	2	3	4	5	99
6	Tv- en krantenjournalisten doen hun best om de meningen van leraren correct weer te geven.	1	2	3	4	5	99

Ik lees u weer enkele uitspraken voor. Kunt u mij telkens zeggen in welke mate u het eens of niet eens bent met deze uitspraken? U kunt kaart 0gebruiken om te antwoorden.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	Ik vind dat leraren in hun onderwijs te weinig aansluiten bij wat in de samenleving gebeurt.	1	2	3	4	5	99
2	Volgens mij moeten leerlingen voor al hun leraren respect hebben.	1	2	3	4	5	99
3	Volgens mij kunnen school en ouders mekaar het best aanvullen in de opvoeding van kinderen.	1	2	3	4	5	99
4	Volgens mij werken de meeste kleuterleidsters minder dan 38 uur per week.	1	2	3	4	5	99
5	Ik vind dat de opvoedende taak van de leraar groter wordt omdat de samenleving ingewikkelder wordt.	1	2	3	4	5	99
6	Ik vind dat leraren in het algemeen voldoen aan de maatschappelijke verwachtingen.	1	2	3	4	5	99

De volgende vragen peilen naar een aantal waarden, hoofdzakelijk in de economische sfeer.

Ik lees u enkele uitspraken voor die men wel eens hoort. Met behulp van kaartje 0 mag u aangeven in welke mate u het met deze uitspraken eens bent.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	De laagste en de hoogste inkomens liggen te ver uit elkaar.	1	2	3	4	5	99
2	Competitie stimuleert mensen om hard te werken en nieuwe ideeën te ontwikkelen.	1	2	3	4	5	99
3	Hard werken wordt uiteindelijk altijd beloond.	1	2	3	4	5	99

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
4	Rijk kan je alleen worden ten koste van anderen.	1	2	3	4	5	99
5	De overheid zou de industrie en de handel meer moeten controleren.	1	2	3	4	5	99
6	Individuele inspanningen zouden meer beloond moeten worden.	1	2	3	4	5	99
7	Als werkloze moet je het recht hebben om een job die je niet ligt te weigeren.	1	2	3	4	5	99
8	Competitie tussen mensen is nadelig.	1	2	3	4	5	99

We sommen nu enkele instellingen op, de vraag is telkens of u in deze instelling helemaal geen, niet zo veel, redelijk veel of heel veel vertrouwen heeft. Neemt u kaartje 0 maar om te antwoorden.

		helemaal geen	niet zo veel	redelijk veel	heel veel	weet niet
1	Hoeveel vertrouwen heeft u in het Vlaamse onderwijs?	1	2	3	4	99
2	Hoeveel vertrouwen heeft u in de Vlaamse overheid?	1	2	3	4	99
3	Hoeveel vertrouwen heeft u in de Vlaamse pers?	1	2	3	4	99
4	Hoeveel vertrouwen heeft u in de grote bedrijven?	1	2	3	4	99
5	Hoeveel vertrouwen heeft u in de vakbonden?	1	2	3	4	99

Ik lees u nu weer enkele uitspraken voor die men wel eens hoort. Met behulp van kaartje 0 mag u aangeven in welke mate u het met deze uitspraken eens bent.

		helemaal oneens	eerder oneens	noch noch	eerder eens	helemaal eens	weet niet
1	Men voelt zich pas echt gelukkig als men regelmatig iets voor anderen kan doen zonder van hen iets terug te verwachten.	1	2	3	4	5	99
2	Wat telt in het leven zijn geld en macht, de rest zijn praatjes.	1	2	3	4	5	99
3	Het nastreven van persoonlijk succes is belangrijker dan te zorgen voor een goede verstandhouding met anderen.	1	2	3	4	5	99
4	Men moet steeds zijn eigenbelang nastreven en zich niet te veel van anderen aantrekken.	1	2	3	4	5	99
5	De mensheid, onze naasten, solidariteit ...' wat een onzin allemaal, iedereen moet eerst voor zichzelf zorgen en zijn belangen verdedigen.	1	2	3	4	5	99
6	Een mens kan zich maar gelukkig voelen als zijn medemens ook gelukkig is.	1	2	3	4	5	99
7	Ik voel me pas echt goed als ik me kan inzetten voor een gemeenschappelijk doel.	1	2	3	4	5	99

Indien geen kinderen → V0

We zouden u nu enkele vragen willen stellen over uw kinderen.

Hoeveel kinderen heeft u?

aantal ...

---

*Stel de volgende vragen voor **alle** kinderen, inwonend of niet.*

Begin met het jongste kind en werk alle vragen uit de eerste kolom af; ga dan pas naar een volgend kind.

*Bij meer dan 8 kinderen: stel de vragen voor de **8 jongste** kinderen.*

Plaats telkens het juiste cijfer in de juiste kolom.

***AFDELINGEN** SECUNDAIR ONDERWIJS*

ASO = algemeen (vormend) secundair onderwijs (humaniora)

TSO = technisch secundair onderwijs

KSO = kunstsecundair onderwijs

BSO = beroepssecundair onderwijs

BuSO = buitengewoon secundair onderwijs (ook wel bijzonder onderwijs genoemd)

	kind 1	kind 2	kind 3	kind 4	kind 5	kind 6	kind 7	kind 8
geslacht? zoon 1 dochter 2								
leeftijd (in jaren)? *vanaf 2,5 jaar → V0* *jonger dan 2,5 jaar → volgend kind of V0*								
schoolgaand? ja 1 neen 2 *ja → V0* *neen → V0*								
in welk onderwijsniveau? u mag kaart 08 gebruiken kleuteronderwijs 1 lager onderwijs 2 buitengewoon lager onderwijs 3 secundair onderwijs 4 hogeschool 1 cyclus (3 jaar) 5 hogeschool 2 cycli (4 of 5 jaar) 6 universiteit 7 andere 8 weet niet 99								

indien 4 → V0 *anders → V0*								
in welke afdeling? u mag kaart 0gebruiken ASO 1 KSO 2 TSO 3 BSO 4 BuSO 5 eerste graad SO 6 weet niet 99 *→ V0*								
hoogst behaalde diploma? u mag kaart 0gebruiken geen 1 lager onderwijs 2 lager secundair – beroeps (A4) 3 lager secundair – technisch (A3) 4 lager secundair – algemeen vormend 5 hoger secundair - beroeps (A3) 6 hoger secundair - technisch (A2) 7 hoger secundair – algemeen vormend 8 niet-universitair hoger (A1) 9 universitair 10 weet niet 99 *indien 9 → V0* *anders → V0*								

was dit een opleiding van … *Lees voor.* 3 jaar of minder 1 4 jaar of meer 2								
gaat/ging hij/zij graag naar school? *Lees voor.* helemaal niet graag 1 niet graag 2 noch graag, noch niet graag 3 graag 4 zeer graag 5 weet niet 99								
verloopt/verliep het - algemeen gesproken - vlot op school? ja 1 neen 2 weet niet 99								

Om te besluiten zouden we nog wat over uw achtergrond willen weten, met name uw leeftijd, nationaliteit, beroep en diplomaniveau.

Wanneer bent u geboren?

				1	9		

Dag Maand Jaar

Noteer of de respondent een man of een vrouw is.

man	1
vrouw	2

Welke nationaliteit heeft u?

***Op dit moment**, dit is niet noodzakelijk de nationaliteit bij de geboorte.*

Belg	1
andere, specificeer	2

Neemt u kaartje 0. Kan u zeggen welke omschrijving het best past bij uw huidige situatie?

beroepsactief	1	→V0
werkzoekend	2	→V0
volledig arbeidsongeschikt	3	→V0
(alleen) huismoeder/huisvader	4	→V0
op (brug)pensioen	5	→V0
student(e)	6	→V0

Werkt u voltijds of deeltijds?

voltijds	1
deeltijds	2

Neemt u kaartje 0. Kan u zeggen welke term uw beroepssituatie het best omschrijft?

Meerdere antwoorden mogelijk.

landbouwer	1
arbeider	2
bediende	3
zelfstandige	4
ambtenaar	5
vrij beroep	6

Ga naar V0

Heeft u vroeger ooit een beroep uitgeoefend?

ja	1	→V0
neen	2	→V0

Wat is de naam van uw beroep?

Indien meerdere beroepen, neem het beroep dat de respondent zelf als hoofdberoep beschouwt.

.....

Wat *doet/deed* u precies?

Noteer het antwoord zo volledig mogelijk.

<u>Wat u zeker moet weten</u>:

*- een **omschrijving van het werk** dat de respondent doet/deed*

*- het **bedrijf** of de organisatie waarvoor de respondent werkt/werkte*

*- in welke economische **sector** dit bedrijf te situeren is*

*- of de respondent **leiding** geeft/gaf aan anderen (zo ja, om **hoeveel** mensen gaat het?)*

*INDIEN NODIG **DOORVRAGEN**!*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ga naar vraag V0

Wat is uw huidig studieniveau?

Lees de antwoordmogelijkheden voor.

*Let op: het gaat NIET om het huidig diplomaniveau, maar om **wat men nu studeert.***

beroepssecundair onderwijs (BSO)	1
technisch secundair onderwijs (TSO)	2
kunstsecundair onderwijs (KSO)	3
algemeen vormend secundair onderwijs (ASO)	4
hogeschoolonderwijs van één cyclus	5
hogeschoolonderwijs van twee cycli	6
universitair onderwijs	7
andere of bij twijfel (specificeer)	8

***EINDE** van het interview. **Bedank** de respondent voor zijn/haar medewerking!*

Op kaart 0staan een aantal diploma's en getuigschriften. U kan deze rustig doorlezen. Wat is het hoogste getuigschrift of diploma dat u heeft behaald?

Mensen met diploma B1 of B2 → code 9

geen	1	
lager onderwijs	2	
lager secundair onderwijs - beroeps (BSO, A4)	3	
lager secundair onderwijs - technisch (TSO, A3)	4	
lager secundair onderwijs - algemeen vormend (ASO)	5	
hoger secundair onderwijs - beroeps (BSO, A3)	6	
hoger secundair onderwijs - technisch, handel (TSO, A2)	7	
hoger secundair onderwijs - algemeen vormend (ASO)	8	
niet-universitair hoger onderwijs (hogeschool, A1)	9	→V0
universitair onderwijs	10	
andere of bij twijfel (specificeer):	11	

Indien niet code 9: ***EINDE*** *van het interview.* ***Bedank*** *de respondent voor zijn/haar medewerking!*

Hoeveel jaren duurde deze opleiding?

3 jaar of minder	1
4 jaar of meer	2
weet niet	99

EINDE *van het interview.* ***Bedank*** *de respondent voor zijn/haar medewerking!*

Noteer de juiste tijd:

..... uur ..... min.

IN TE VULLEN DOOR DE INTERVIEWER !

Waren, buiten uzelf en de respondent, tijdens het interview, nog andere personen aanwezig die de vragen en antwoorden konden horen?

niemand aanwezig	1	→V0
anderen aanwezig	2	

Wie waren aanwezig?

Relatie tot respondent aanduiden. Meerdere antwoorden mogelijk.

partner	1
kind(eren)	2
ouder(s) / schoonouder(s)	3
broer(s) en/of zus(sen)	4
anderen	5

Heeft iemand van die aanwezigen zich nooit, af en toe, of voortdurend met het interview bemoeid?

nooit	1
af en toe	2
voortdurend	3

Kon de respondent vrijuit spreken of niet?

vrijuit spreken	1
niet vrijuit spreken	2

Hoe was de algemene sfeer van het interview?

zeer vriendelijk	1
vriendelijk	2
zakelijk	3
onaangenaam	4
vijandig	5

Heeft de respondent vragen ter verduidelijking gesteld?

zeer veel	1
veel	2
af en toe	3
bijna nooit	4
nooit	5

Heeft u bij de respondent weerstand ondervonden bij het beantwoorden?

nooit	1
af en toe	2
regelmatig	3

Hoe beoordeelt u de motivatie van de respondent om mee te werken?

zeer gemotiveerd	1
tamelijk gemotiveerd	2
eerder onverschillig	3
terughoudend	4
zeer terughoudend	5

Hoe beoordeelt u over het algemeen genomen de capaciteit van de respondent om de gestelde vragen te begrijpen en een voor hem/haarzelf zinvol antwoord te geven?

zeer hoog	1
hoog	2
voldoende	3
gering	4
zeer gering	5
totaal onvoldoende	6

Bijzondere opmerkingen bij dit interview:

.....

.....

.....

Vooraleer aan een volgend interview te beginnen,

overloop nog even volgende vragen:

Is op het titelblad van de vragenlijst het respondentennummer, uw nummer en uw naam vermeld?

Zijn alle vragen in de vragenlijst beantwoord die beantwoord moesten worden?

Is het begin- en einduur ingevuld?

Is het contactblad, langs beide zijden, volledig ingevuld?

BIJLAGE 10. INTERVIEWERSINSTRUCTIEBUNDEL

'De professionaliteit en de maatschappelijke waardering
van leerkrachten basis- en secundair onderwijs.
Een onderzoek naar opvattingen van leerkrachten,
andere onderwijsbetrokkenen en de publieke opinie'

1. Opdrachtgever en onderzoeksinstelling 134

2. Doel, opzet en timing van het onderzoek 134

3. Rol van de interviewer 135

3.1 Afname van de vragenlijst 136

3.2 Introductiebrieven 137

3.3 Contactnames 137

3.4 Identificatienummers 140

3.5 Contactblad 142

3.6 Opvolging van het veldwerk 142

3.7 Interviewperiode 143

3.8 Betaling 144

4. Materiaal (in plastiek zakje) 145

5. Contactpersonen 145

1. Opdrachtgever en onderzoeksinstellingen

Het onderzoek gebeurt in opdracht van de Vlaamse overheid, meer bepaald het departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, en wordt uitgevoerd door vier universiteiten: de Universiteit Gent (UG), de Katholieke Universiteit Leuven (KUL), de Vrije Univsiteit Brussel (VUB) en de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA). Prof. dr. A. Aelterman van de UG is promotor van dit onderzoek, aan de andere betrokken universiteiten is een co-promotor aangesteld: Prof. dr. J.C. Verhoeven (KUL), Prof. dr. N. Engels (VUB) en Prof. dr. P. Van Petegem (UIA). Het team bestaat verder uit de onderzoekers Isabel Rots (UG) en Gert Theunissen (KUL).

Voor de uitvoering van de survey wordt samengewerkt met het Interuniversitair Steunpunt Politieke-Opinieonderzoek (ISPO) dat verbonden is aan het Departement Sociologie van de K.U. Leuven. Prof. dr. J. Billiet en Prof. dr. M. Swyngedouw leiden dit onderzoeksinstituut. Bij dit onderzoek zijn Erik Meersseman en Astrid Depickere als ISPO-medewerkers betrokken.

2. Doel, opzet en timing van het onderzoek

Het thema van het onderzoek heeft betrekking op het imago van de leraar basis- en secundair onderwijs. Het onderzoek kadert binnen het beleid van de Vlaamse minister van Onderwijs m.b.t. de herwaardering van de leraar.

Het doel van deze studie is na te gaan hoe de samenleving tegen de rol en de maatschappelijke status van de leraar aankijkt, evenals de wijze waarop leraren zelf en de directe onderwijsomgeving (directeurs, ouders, leerlingen, inspecteurs…) dit zien. Het onderzoek heeft een exploratief karakter. Het zal nagaan welke knelpunten en verwachtingen leraren aangeven en hoe de andere onderwijsbetrokken actoren en de publieke opinie hiertegen aankijken.

Er wordt een combinatie van onderzoeksmethoden gebruikt. In de maanden januari en februari 2001 werden panelgesprekken met leraren en andere onderwijsbetrokkenen georganiseerd. In deze gesprekken konden de deelnemers hun persoonlijke opvattingen over de rol en de maatschappelijke status van de leraar weergeven.

Op basis van deze gesprekken en de beschikbare literatuur omtrent dit thema werd vervolgens een vragenlijst opgesteld om de publieke opinie in kaart te brengen. Deze gestandaardiseerde vragenlijst wordt bij 1000 personen, allen inwoners van het Vlaamse Gewest, thuis persoonlijk (face-to-face) afgenomen. Tijdens het interview worden heel wat verschillende aspecten bevraagd. Een overzicht:

- Vragen met betrekking tot de eigen schoolervaringen van de respondent en deze van eventuele kinderen
- Vragen die peilen naar de interesse voor en de persoonlijke betrokkenheid bij het onderwijs
- Vragen met betrekking tot de waardering voor het beroep van leraar
- Opvattingen van de respondent over de belangrijkste taken van een leraar
- Opvattingen van de respondent over de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep
- Opvattingen van de respondent over de wijze waarop de leraar in de media voorgesteld wordt
- Vragen die peilen naar een aantal waarden, hoofdzakelijk in de economische sfeer
- Vragen met betrekking tot de positie van de eventuele kinderen in het schoolsysteem
- Achtergrondkenmerken van de respondent zoals leeftijd, beroep en opleidingsniveau
- Op het einde volgen een aantal vragen om een zicht te krijgen op de interviewsetting.

De interviews dienen vóór 1 juni afgerond te zijn.

De resultaten van de panelgesprekken en van de survey worden eind 2001 aan de leraren en de andere onderwijsbetrokkenen voorgelegd met de bedoeling we voorstellen te formuleren aan het beleid. Het uiteindelijke doel is te komen tot een omvattend actieplan om het beroep van leraar aantrekkelijker te maken.

3. Rol van de interviewer

De interviewer vormt een cruciale schakel in het proces van de gegevensverzameling. De opzet van het onderzoek, de samenstelling van de steekproef en de vragenlijst liggen weliswaar in handen van de onderzoekers, maar de uiteindelijke verzameling van de gegevens op het veld (= bij de respondenten thuis) is grotendeels, zo niet volledig, in handen van de interviewers. Wij rekenen dan ook op uw inzet om deze fase tot een goed einde te brengen.

Met het oog op een goede kwaliteit van de gegevens en om de veldwerkperiode zo optimaal - en vlot - mogelijk te laten verlopen, dienen de interviewers een aantal afspraken te respecteren:

3.1. Afname van de vragenlijst

- Instructies voor de interviewer zijn in een grijs gearceerd kadertje geplaatst en worden niet voorgelezen aan de respondent. De instructies helpen u de vragenlijst vlot en correct af te nemen, volg ze dus nauwgezet op.
- Alle vragen worden in de voorgeschreven volgorde gesteld, tenzij bepaalde vragen niet van toepassing zijn. Sprongen worden met een pijltje in de rechtermarge naast de betreffende code aangeduid, of een enkele keer als instructie onder de vraag (*'Ga naar V91'*). Volg deze doorverwijzingen strikt op.
- De registratie van het antwoord gebeurt door het omcirkelen van de betreffende code, het noteren van een cijfer op de daartoe voorziene plaats of het volledig neerschrijven van het antwoord van de respondent. Doe dit zorgvuldig. Dit voorkomt onduidelijkheden bij de codering van de vragenlijsten.
- Voor heel wat vragen zijn antwoordkaarten voorzien. Deze zijn apart gebundeld. Vooraleer het interview te beginnen, wijs de interviewer op het gebruik van deze antwoordkaarten. Eenmaal de respondent de werkwijze beet heeft, zorgt dit immers voor een vlot verloop van het interview. De respondent mag zijn of haar antwoord voorlezen ('helemaal oneens') of de betreffende code uitspreken ('1'). Zie er wel op toe dat op deze kaarten niet geschreven wordt.
- Voor vraag 52, 54 en 56 is telkens een antwoordformulier voorzien. Deze formulieren zijn achteraan de vragenlijst in losse vorm bijgevoegd. Bovenaan de betreffende vraag staat een instructie om u er aan te herinneren het formulier aan de respondent voor te leggen. Deze antwoordformulieren hebben dezelfde bedoeling als de antwoordkaarten, met dit verschil dat de respondent op deze formulieren mag schrijven (zorg dat u een extra balpen bij heeft!).
- Niet vergeten het begin- en einduur (vb. 19u05 - 20u58) en de datum te noteren.

Een aantal specifieke aandachtspunten:

(...)

3.2. Introductiebrieven

- De interviews gebeuren op adres. Om de respondent op de hoogte te stellen van het onderzoek worden door de interviewer op voorhand introductiebrieven opgestuurd. Voor het versturen maakt u gebruik van de kleine witte omslagen met hoofding van het Departement Sociologie. Postzegels worden vergoed. Hou wel uw portbewijzen bij.
- Op de omslag schrijft u ook best uw naam en adres. Op die manier komt u mogelijk het nieuwe adres te weten indien de respondent verhuisd is (zie §3.3).

3.3. Contactnames

- Elke interviewer krijgt één lijst met af te werken interviews. Het aantal af te werken interviews kan verschillen per interviewer. Wij vragen uitdrukkelijk dat u uw uiterste best doet om deze respondenten te bevragen.
- De medewerking aan dit onderzoek is voor elke respondent slechts eenmalig; maak dit de respondent duidelijk als hij of zij hierover vragen heeft.
- Alvorens te mogen besluiten dat een respondent 'niet bereikbaar' is, dient u minstens drie maal contact op te nemen. Ten minste de eerste van deze contactnames moet aan huis gebeuren, daarna kan u eventueel telefonisch contact opnemen. De drie pogingen dienen op verschillende dagen en op verschillende tijdstippen te gebeuren. Het gaat dus niet op om op eenzelfde dag om 14u, om 14u30 en om 15u15 langs te gaan, noch om drie opeenvolgende dagen om 15u aan te bellen. Minstens één van de contactnames dient in de avonduren te gebeuren. Probeer het indien mogelijk ook een keer in het weekend, dan heeft u mogelijk meer kans op succes.
- Verstuur de introductiebrief 3 à 5 werkdagen voor de dag dat u van plan bent een eerste keer bij de respondent langs te gaan. Vermijd zowel de situatie waarin de respondent de brief nog niet heeft ontvangen (want dan heeft de brief uiteraard geen zin), als de situatie waarin de respondent zich de brief niet meer herinnert (b.v. als u vijf weken na het versturen van de brief gaat aanbellen).

- Wat te doen indien de respondent niet kan of niet wil bevraagd worden? We onderscheiden volgende situaties:

Respondent woont niet meer op het opgegeven adres

De adressen van nieuwe respondenten zijn recent. Een uitzonderlijke keer kan het toch gebeuren dat een respondent niet meer op het opgegeven adres woont. In dit geval gelden de volgende richtlijnen:

* Indien u het nieuwe adres zonder veel moeite te weten komt (b.v. van een andere huisgenoot of de nieuwe huurders) én de respondent woont nog in dezelfde gemeente

➔ respondent interviewen op dit nieuwe adres (vergeet niet om het nieuwe adres te noteren op de adressenlijst!)

* Indien u het nieuwe adres zonder veel moeite te weten komt maar de respondent woont niet meer in dezelfde gemeente

➔ naam, nummer en het nieuwe adres van de verhuisde respondent doorgeven aan uw supervisor

* Indien u niet weet naar waar de respondent verhuisd is

➔ naam en nummer van de verhuisde respondent doorgeven aan uw supervisor

Gegevens van verhuisde respondenten die men niet kan interviewen onmiddellijk doorgeven aan de supervisor. Niet wachten tot op het einde van het veldwerk wanneer alle andere adressen afgewerkt zijn!

Respondent is overleden, ernstig ziek of voor lange tijd opgenomen in het ziekenhuis

➔ naam en nummer van de overleden of zieke respondent doorgeven aan uw supervisor, die u een vervanger zal toewijzen

U bent minstens 3x langs geweest op verschillende tijdstippen (dagen en uren, waarvan 1x na 18u) en de respondent is nooit thuis te vinden

➔ naam en nummer van de afwezige respondent doorgeven aan uw supervisor, die u een vervanger zal toewijzen

Respondent weigert om mee te werken

Weigering niet zomaar aanvaarden. Probeer de respondent te overtuigen om toch mee te werken, door te wijzen op het belang van het onderzoek, op de mogelijkheid voor de respondent om zijn of haar eigen mening weer te geven (een opinie-onderzoek is geen quiz, geen examen en ook geen ondervraging - maak dit in uw eigen woorden aan de respondent duidelijk) en op de gegarandeerd vertrouwelijke behandeling van de gegeven antwoorden.

Indien respondent blijft weigeren

➔ even doorvragen naar het waarom van deze weigering en dit zo getrouw mogelijk weergeven op het contactblad (zie §3.5)

➔ naam en nummer van de weigerende respondent doorgeven aan uw supervisor, die u een vervanger zal toewijzen

Respondent begrijpt onvoldoende Nederlands om de vragenlijst af te nemen

➔ naam en nummer van de anderstalige respondent doorgeven aan uw supervisor, die u een vervanger zal toewijzen (het is dus niet de bedoeling dat u - of een gezinslid van de respondent - de vragen en antwoorden vertaalt)

<u>Andere situaties (b.v. op reis voor langere tijd)</u>

Indien respondent niet kan gecontacteerd worden vóór 1 juni 2001

➔ naam en nummer van de respondent doorgeven aan uw supervisor, die u een vervanger zal toewijzen

ALGEMENE PRINCIPES

* Zorg ervoor dat u zo snel mogelijk een zicht heeft op welke respondenten wel en welke niet zullen meewerken. Stel het eerste contact met uw respondenten dus niet uit.

* Neem bij respondenten die willen meewerken onmiddellijk het interview af. Of maak een duidelijke afspraak (vul deze in op uw contactblad, zie §3.5).

* Als een respondent niet kan of wil meewerken, neem dan zo spoedig mogelijk contact op met uw supervisor. Hij of zij zal u verder helpen.

3.4. Identificatienummers

- Op de vragenlijst wordt nooit de naam van de respondent geschreven. De identificatie van de respondent gebeurt via een uniek nummer dat uit drie delen bestaat:

  . de eerste vijf cijfers vormen het NIS-nummer van de gemeente waarin de respondent woont (als u in één gemeente interviewt, zal dit eerste deel voor elke respondent hetzelfde zijn)

  . het volgende (=zesde) cijfer is het lijstnummer (voor dit onderzoek gelijk aan 1, 2, 3 of 4)

  . tot slot volgt het volgnummer van de respondent (deze lopen van 1 tot 60, afhankelijk van het aantal te interviewen personen in de betreffende gemeente)

Het respondentennummer vindt u in volgende vorm terug op de adressenlijst:

nis	reeks	respo
11043	1	7

Het is zeer belangrijk dat u dit nummer correct - en leesbaar - overneemt op het titelblad van de vragenlijst, in de daartoe voorziene vakjes. Vergeet niet dat zonder het respondentennummer een vragenlijst voor ons niet bruikbaar is. Voor bovenstaande respondent vult u b.v. in:

NIS-nummer	1	1	0	4	3
Reeks	1				
Nummer	0	7			

NB: als het volgnummer kleiner is dan 10, gelieve vooraan een nul toe te voegen, zoals hierboven is gebeurd (7 werd 07)

- Zelf heeft u als interviewer ook een identificatienummer. U vindt het terug bovenaan uw adressenlijst. Schrijf het samen met uw naam op de vragenlijst. Dit voorkomt persoonsverwisselingen. Een (fictief) voorbeeld:

(adressenlijst)

interviewer=LODEWIJCKX KAREL, Bochtlaan 28, 3600 Genk, 089/329030 nr=987

(titelblad vragenlijst)

Nummer interviewer	9	8	7
Naam interviewer	Karel Lodewijckx		

NB: gelieve ook hier indien nodig vooraan nullen toe te voegen (interviewer met nummer 3 vult 003 in)

3.5. Contactblad

- Elke contactname dient genoteerd te worden op het contactblad voor de betreffende respondent.
- Vul bovenaan het contactblad het respondentnummer, uw naam en uw interviewernummer in. Noteer voor elke contactname de datum en het tijdstip, of het een telefonische of aan-huis contactname betrof, of - en zo ja met wie (respondent of huisgenoot) - u contact had, en wat het resultaat van dit contact was. Gebruik voor dit laatste de lijst (code 1 tot 14). Als de resultaatcode gevolgd wordt door een asterisk (*), vul dan onderaan de gevraagde informatie in.
- Een weigering (resultaatcode 9) dient gemotiveerd te worden: vermeld de redenen die de respondent gaf om niet aan het onderzoek mee te werken.
- Indien u de introductiebrief persoonlijk heeft afgegeven aan de respondent of aan een huisgenoot, noteer dit dan als het eerste contact.

3.6. Opvolging van het veldwerk

- Met het oog op de vooruitgang van de interviews zal de supervisor tijdens de interviewperiode wekelijks met u contact opnemen, tenzij u hem of haar die week zelf al heeft gecontacteerd. Naam, adres en telefoonnummer van uw supervisor vindt u onder §5.
- We herhalen nogmaals dat u zo snel mogelijk namen en nummers van niet te achterhalen verhuisde respondenten, evenals van respondenten die niet kunnen of willen meewerken, dient door te geven aan uw supervisor. Normaal gezien zal de supervisor u dan meteen de gegevens van een vervangrespondent doorgeven, zodat u verder kan werken.

- Bij eventuele moeilijkheden of onduidelijkheden aarzel niet om uw supervisor te contacteren.
- Wanneer u om één of andere reden vroegtijdig dient af te haken, neem dan onmiddellijk contact op met uw supervisor en stuur hem of haar al uw materiaal op. Op die manier kunnen de resterende interviews verdeeld worden over de overige interviewers. Wij vragen u uitdrukkelijk om dit zo snel mogelijk te doen. Wacht niet tot op het einde van het veldwerk. Indien de interviewer deze overeenkomst niet respecteert, kan hiermee rekening worden gehouden bij de uitbetaling van de gedane interviews.
- Tussendoor stuurt u de afgewerkte interviews (= vragenlijst+contactblad) per pakket van drie (of vier) naar uw supervisor. Na de eerste drie interviews zal de supervisor met u contact opnemen om u feedback te bezorgen over de kwaliteit van uw werk. Gun hem of haar enkele dagen tijd om deze eerste interviews na te kijken, zodat u bij de volgende interviews rekening kan houden met zijn of haar bemerkingen.
- Nadat u al uw interviews heeft afgewerkt, bezorgt u al het materiaal - gebruikt of niet gebruikt - dat u tijdens de briefing heeft meegekregen terug aan de supervisor (vragenlijsten, contactbladen, antwoordkaarten, … maar ook b.v. de adressenlijst).
- Omdat de kwaliteit van de data zo cruciaal is, en omdat we eerlijk willen zijn tegenover interviewers die hun opdracht volgens de afspraken uitvoeren, hebben we enkele controlemechanismen ingebouwd om fraude (het zelf invullen van de vragenlijst, vragenlijst door de respondent laten invullen, …) op het spoor te komen. Respondenten krijgen b.v. na afloop van het veldwerk een controlekaart in de bus. Het spreekt voor zich dat fraudeurs niet uitbetaald worden, en dat zij voor altijd uit het ISPO-interviewernetwerk worden verwijderd.

3.7. Interviewperiode

- Op **VRIJDAG 1 JUNI 2001** dienen alle afgewerkte interviews en contactbladen terug te zijn bij uw supervisor. Lever ook zo spoedig mogelijk het overige materiaal in.
- Tijdens de interviewperiode zullen nog een aantal interviewers extra interviews toegewezen krijgen. Momenteel is het echter nog niet mogelijk om te bepalen wanneer dat zal zijn en over hoeveel interviews dit zal gaan.

3.8. Betaling

- Voor ieder volgens de afspraken afgewerkt interview ontvangt u 1200 BEF. Onder een afgewerkt interview verstaan we een goed ingevulde vragenlijst en dito contactblad, dat u op tijd bij uw supervisor heeft binnengeleverd. Deze 1200 BEF is een vergoeding voor de afname van de vragenlijst, uw verplaatsing tot bij de respondent en uw eventuele telefoonkosten (naar de respondent of de supervisor).
- Voor het volgen van de specifieke interviewtraining ontvangt u 700 BEF, en een vergoeding voor de gemaakte verplaatsingskosten, tenminste als u nadien ook daadwerkelijk interviews afneemt. Als u met de auto kwam, ontvangt u 8 BEF/km. Kwam u met het openbaar vervoer, dan krijgt u uw ticket(s) terugbetaalt, mits u de originele vervoerbewijzen toevoegt aan uw betalingsformulier.
- De portkosten die u doet voor het versturen van de introductiebrieven (in de kleine omslagen) en van het materiaal naar uw supervisor (in de grote omslagen) krijgt u integraal terugbetaald, op voorwaarde dat u uw portbewijzen bijvoegt.
- Communicatiekosten (telefoon, gsm, e-mail, fax, ...) worden niet vergoed. Zij zijn inbegrepen in de 1200 BEF die u per afgewerkt interview ontvangt.
- Als u voor één of meerdere interviews verre verplaatsingen moet doen, neem dan contact op met één van de onderzoekers (zie §5). Zij kunnen beslissen u een extra kilometervergoeding toe te kennen.

wat moet u doen om een VLOTTE UITBETALING te bekomen?

zie **bijlage 1** voor instructies en een voorbeeld

4. Materiaal (in plastiek zakje)

Voor het geval u 10 interviews zal afnemen:

- 1 adressenlijst
- 20 introductiebrieven + 20 kleine omslagen
- 1 legitimatiekaart (vul uw naam in!)
- 20 contactbladen
- 10 vragenlijsten (telkens met 3 losse antwoordformulieren bijgevoegd)
- 1 bundel met antwoordkaarten
- 4 grote omslagen voor het terugsturen van afgewerkte interviews en materiaal naar uw supervisor
- 1 betalingsformulier F1

Als u materiaal te kort heeft, neem dan contact op met uw supervisor. Hij of zij beschikt over het nodige reservemateriaal.

5. Contactpersonen

- Als u een vraag heeft of er doet zich een probleem voor (b.v. weigering, onvoldoende materiaal, ...), contacteer dan in eerste instantie uw **supervisor**, dit is de supervisor die verantwoordelijk is voor de provincie waar u interviewt (zie bijlage 2).
- Indien er zich een probleem voordoet dat u niet opgelost krijgt in overleg met uw supervisor, of u kan hem of haar niet bereiken en het probleem vraagt een dringende oplossing, contacteer dan de **onderzoeker** die verantwoordelijk is voor de provincie waar u interviewt (zie opnieuw bijlage 2). Vindt u geen gehoor bij de ene onderzoeker, contacteer dan de andere.
- Voor zaken die betrekking hebben met uw statuut van ISPO-enquêteur, neem contact op met een **ISPO-medewerker**: Erik Meersseman (Tel: 016-323127) of, bij afwezigheid, Astrid Depickere (Tel: 016-323132).

voor alle adressen & telefoonnummers: zie **bijlage 2**

V E E L S U C C E S !

BIJLAGE 11. DELPHI-STUDIE: RESULTATEN

Tabel B.11.1. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'meer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld aan verloning' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Meer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld aan verloning.	**(helemaal) oneens**	**(helemaal) eens**	$\overline{X}$
Voor het optimaal functioneren van de school als organisatie zijn heel wat functies in een middenkader noodzakelijk. (N = 43)	30.2	69.8	2.91
Wanneer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld worden aan verloning zal dit ertoe bijdragen dat leraren mekaar als rivalen zien. (N = 39)	51.3	48.7	2.62
Wanneer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld worden aan verloning is het gevaar te groot dat mensen omwille van het loon kiezen voor een functie waar ze niet de gepaste competenties voor hebben. (N = 42)	45.2	54.8	2.55
Het gebrek aan promotiemogelijkheden maakt het lerarenberoep onaantrekkelijk. (N = 45)	35.6	66.4	2.73

Tabel B.11.2. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de opdrachten die ze op zich nemen.' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de opdrachten die ze op zich nemen. *met volgende randvoorwaarden:* *- enkel voor opdrachten buiten de basistaken van elke leraar zoals b.v. coördinatietaken, buitenschoolse taken, ...* *- betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders*	**(helemaal) oneens**	**(helemaal) eens**	$\overline{X}$
Voor een goed functionerend lerarenteam is het niet opportuun om leraren verschillend te verlonen. (N = 44)	40.9	59.1	2.70
Leraren die extra inspanningen leveren moeten hiervoor beloond worden. (N = 43)	14.0	86.0	3.09
Er zijn geen echte objectieve criteria om meer loon aan sommigen te verlenen. (N = 42)	50.0	50.0	2.57
Diversificatie van het loon gekoppeld aan de reële inzet zal de motivatie van een gemotiveerde leraar verantwoorden en deze leraar zodoende verder stimuleren in de ingeslagen weg. (N = 39)	17.9	82.1	2.95

Tabel B.11.3. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de pedagogische situatie, zoals b.v. het leerlingenpubliek.' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de pedagogische situatie, zoals b.v. het leerlingenpubliek	**(helemaal) oneens**	**(helemaal) eens**	$\bar{X}$
Er zijn geen echte objectieve normen om meer loon aan sommigen te verlenen. De belasting is bij elke leerlingengroep gelijk, ze wordt evenwel anders ingevuld. (N = 41)	43.9	56.1	2.68
Dit voorstel veegt alle leraren binnen een welbepaalde pedagogische situatie op één hoop en houdt er geen rekening mee dat sommigen in die situatie veel harder zullen werken en anderen het zich toch gemakkelijk zullen maken. (N = 42)	31.0	69.0	2.93
Dit voorstel kan het werken in scholen met een 'risicopubliek' extra motiveren en een beter imago geven. (N = 43)	32.6	67.4	2.86
Met een aantrekkelijker loon trek je niet per definitie de mensen met de gepaste competenties aan voor die specifieke pedagogische situatie. (N = 44)	15.9	81.8	3.23
Als leerlingen die extra zorg nodig hebben objectief kunnen gedetecteerd worden, dan kunnen hun leraren ook gehonoreerd worden. (N = 40)	42.5	57.5	2.58
Het is voldoende om de ondersteuning en de toelagen van scholen aan te passen aan het leerlingenpubliek (om zo de arbeidsvoorwaarden voor leraren in scholen met een zgn.'risicopubliek' te verbeteren). (N = 44)	29.5	70.5	3.00

Tabel B.11.4. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Directeurs meer mogelijkheden geven om goed functionerende leraren te belonen' ' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

meer mogelijkheden geven om goed functionerende leraren (leraren die 'extra' inspanningen doen, meer taken op zich nemen, vorming volgen,...) te belonen (b.v. via een beter uurrooster, een computer,...). *met als randvoorwaarde een betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders*	**(helemaal) oneens**	**(helemaal) eens**	$\bar{X}$
Leraren die een extra inspanning doen om te werken aan de kwaliteit van de hele school (en niet enkel bekommerd zijn om hun lesopdracht in enge zin), mogen hiervoor beloond worden. (N = 44)	11.4	88.6	3.32
Een directeur is sterk aangewezen op de medewerking van zijn personeel. Gedifferentieerde verloning, waarover hij als enige zou moeten beslissen, is een "splijtzwam" die hij best kan missen. (N = 43)	18.6	81.4	3.09
Dit voorstel leidt onvermijdelijk tot wrevel, spanning en jaloezie binnen éénzelfde school. (N = 43)	46.5	53.5	2.77
Het zijn de leraren die minder goed functioneren die moeten aangemoedigd worden en misschien hebben zij wel nood aan een computer of een beter lesrooster als duwtje in de rug. (N = 43)	74.4	25.6	1.84
Dit voorstel geeft directeurs meer mogelijkheden om een eigen personeelsbeleid te voeren en hun school efficiënt te leiden.(N = 41)	22.0	78.0	3.00

Tabel B.11.5. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'De schoolgebouwen buiten de schooluren meer openstellen voor andere lokale organisaties' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

De schoolgebouwen buiten de schooluren meer openstellen voor andere lokale organisaties (o.a. socio-culturele verenigingen, sportverenigingen,...). *met als randvoorwaarde ondersteunende compenserende maatregelen zoals het ter beschikking stellen van personeel (toezicht, conciërge,...) en financies voor het gebruik van lokalen (verwarming, onderhoudskosten...) en andere infrastructuur*	**(helemaal) oneens**	**(helemaal) eens**	**gemiddelde**
Het openstellen van de schoolinfrastructuur leidt tot een efficiënter gebruik van de beschikbare middelen. (N = 43)	11.6	88.4	3.35
Dit voorstel leidt niet tot de verbetering van de kennis over het lerarenberoep, noch verhoogt het de waardering ervoor. (N = 43)	18.6	81.4	3.21
Op deze wijze behouden scholen hun relevantie voor de hele maatschappij en houden ze voortdurend hun vinger aan de pols van de samenleving. (N = 40)	37.5	62.5	2.70

Tabel B.11.6. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Scholen uitrusten met de nodige infrastructuur zodat leraren een groot deel van hun werk op school kunnen doen.' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Scholen uitrusten met de nodige infrastructuur zodat leraren een groot deel van hun werk (o.a. lesvoorbereidingen, verbeterwerk,...) op school kunnen doen.	**(helemaal oneens)**	**(helemaal) eens**	$\bar{X}$
Dit voorstel is uiterst belangrijk om een positief en ondersteunend werkklimaat te organiseren. (N = 45)	22.2	77.8	3.29
Hieruit zal onder meer blijken dat de leraar meer dan "twintig" uur per week werkt. (N = 41)	31.7	68.3	3.00
Dit voorstel zal niet leiden tot grotere appreciatie van de brede bevolking, deze heeft immers geen zicht op de activiteiten die leraren in de vermelde infrastructuur zullen uitoefenen. (N = 42)	42.9	57.1	2.74

Tabel B.11.7 Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Leraren stimuleren om tijdens de schoolvakanties nascholing te volgen.' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Leraren stimuleren om tijdens de schoolvakanties nascholing te volgen.	**(helemaal oneens)**	**(helemaal) eens**	$\bar{X}$
Dit voorstel vermindert de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep. (N = 44)	31.8	68.2	2.82
De leerkracht kan zijn maatschappelijke waardering slechts verdienen door zichzelf te blijven zien als een 'professional' en hiervoor de nodige inspanningen te blijven leveren. (N = 45)	8.9	91.1	3.49
Het is niet aangewezen dat nascholing steeds en volledig door de werkgever wordt betaald. Van leraren mag verwacht worden dat zij een deel van hun vrije tijd investeren in hun verdere professionalisering. (N = 45)	62.2	37.8	2.42
Gemotiveerde leraren gebruiken nu al een deel van hun vakantie i.f.v. hun lesopdracht (nascholing, voorbereiding van lessen, excursies en projecten, actualisering cursus, ...). Dit is door het grote publiek niet geweten en heeft vooralsnog geen enkel effect op de waardering van die leraren. (N = 44)	2.3	97.7	3.55

Tabel B.11.8. Beoordeling van de argumenten m.b.t. het voorstel 'Een documentaire tv-reeks over leraren naar het model van 'Het leven zoals het is...' (percentages en gemiddelde op een vierpuntenschaal)

Een documentaire tv-reeks over leraren naar het model van 'Het leven zoals het is...' (cf. de reeksen 'Kinderziekenhuis', 'Politie'). *met volgende randvoorwaarden:* *- specifieke aandacht voor waarheidsgetrouwe montage* *- de verdoken en onbekende kant van het beroep moet minstens zo veel aan bod komen, als de 'bekende' kant*	**(helemaal oneens)**	**(helemaal) eens**	$\bar{X}$
Een tv-reeks zal geen blijvend effect hebben op de perceptie over het lerarenberoep. (N = 42)	31.0	69.0	2.83
Getuigenissen „uit het leven gegrepen'' halen veel meer uit dan welke sensibiliseringscampagne ook. (N = 39)	23.1	76.9	3.00
Het is contradictorisch om met een docusoap zicht te geven op het lerarenberoep. Programmamakers hebben immers andere doelstellingen dan het beroep objectief voorstellen. (N = 42)	31.0	69.0	3.07
Een groot deel van de bevolking herkent zich niet in de klachten van leraren omdat zij zich er niet mee vertrouwd voelen. Een goed verteld en herkenbaar verhaal met identificatiefiguren die geconfronteerd worden met de dagdagelijkse problemen van de leraar kan een ingang bieden. (N = 41)	24.4	75.6	2.95
Televisie is het medium bij uitstek, daar kan handig en objectief gebruik van gemaakt worden. (N = 42)	33.3	66.6	2.76
Als dat de manier is waarop leraren hun werk moeten bekendmaken, is dat een beetje zielig. Het lijkt alsof leraren dat respect afdwingen in de letterlijke zin van het woord 'dwingen'. (N = 44)	45.5	54.6	2.68

BIJLAGE 12. DELPHI-STUDIE :VRAGENLIJST EERSTE RONDE

Identificatie

In deze Delphi-studie worden diverse onderwijsbetrokkenen alsook vertegenwoordigers uit andere sectoren (het welzijnswerk, het jeugdwerk, de profitsector, ambtenaren van het departement Onderwijs, en de media) bevraagd. Wij vragen u om hieronder uw naam en functie te noteren zodat wij weten binnen welke groep wij uw reactie dienen te situeren. Uw identificatiegegevens worden enkel in dit kader gebruikt. Wij verbinden ons ertoe om uw antwoorden naamloos te verwerken.

Uw naam:

Uw functie:

Toelichting bij de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit vier delen. In de eerste drie delen van de vragenlijst komen respectievelijk volgende grote thema's aan bod: de maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van leraren (deel 1), de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep (deel 2) en de maatschappelijke waardering van leraren (deel 3). Tot slot van de vragenlijst wordt in een vierde deel een specifieke topic behandeld, namelijk de evaluatie van leraren.

De structuur van deel 1, 2 en 3 is gelijkaardig. Eerst worden per thema de belangrijkste vaststellingen (i.c. knelpunten) uit de vorige twee onderzoeksfasen (panelgesprekken met diverse onderwijsbetrokkenen en opinie-onderzoek bij de Vlaamse bevolking) weergegeven. Aansluitend hierbij worden steeds een aantal oplossingen voorgesteld. Vervolgens leggen we u met betrekking tot deze voorstellen telkens enkele vragen voor.

Het vierde en laatste deel van deze vragenlijst is anders opgebouwd. Hier worden geen concrete maatregelen voorgesteld maar wordt aan de hand van twee zogenaamde *effectvragen* uw persoonlijke mening gevraagd over enkele opvallende vaststellingen uit de panelgesprekken en de bevraging bij de Vlaamse bevolking.

Aan het eind vragen we u nog naar eventuele algemene bedenkingen.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Deel 1: Maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van leraren

A. Opvallendste vaststellingen uit de panelgesprekken en het opinie-onderzoek:

Zowel in de panelgesprekken als in het opinie-onderzoek bij de Vlaamse bevolking wordt aangegeven dat het onderwijs in deze snel evoluerende samenleving *nieuwe opdrachten* krijgt. Vooral de opvoedende taak van leraren wordt beklemtoond. Uit de resultaten van de bevraging bij de Vlaamse bevolking blijkt dat de samenleving enerzijds een *grote vakdeskundigheid* van leraren verwacht maar anderzijds vindt dat de leraar ook een *belangrijke pedagogische opdracht* heeft. In tegenstelling tot wat sommige leraren en andere onderwijsbetrokkenen denken, verwacht de samenleving evenwel niet dat de leraar de opvoedingstaak van de ouders overneemt. Inzake de bredere pedagogische opdracht voor de leraar wordt immers vooral de nadruk gelegd op sociale vorming (b.v. kinderen en jongeren leren respect en waardering te hebben voor anderen).

Het is belangrijk om te beklemtonen dat in alle panelgesprekken de deelnemers kritische bedenkingen uiten omtrent de mogelijkheden die leraren hebben om te voldoen aan de nieuwe en bijkomende verwachtingen die ten aanzien van het onderwijs geuit worden. Volgende knelpunten worden genoemd: overladen leerplannen, te grote klasgroepen, een tekort aan ondersteuning en vorming bij het invoeren van onderwijsvernieuwingen, de praktijkschok voor beginnende leraren en een gebrekkige infrastructuur in de scholen.

B. Voorstellen

Uitgaande van dit spanningsveld en de aangegeven knelpunten worden hieronder een aantal voorstellen geformuleerd die de bedoeling hebben leraren meer mogelijkheden te geven om hun veranderende opdracht goed uit voeren en aldus tegemoet te komen aan de geschetste maatschappelijke verwachtingen.

1) meer ruimte en autonomie voor leraren om de leerplandoelstellingen aan te passen aan de klasgroep
2) kleinere klasgroepen in scholen met een hoog percentage leerlingen die vanwege sociale, culturele of andere factoren extra zorg behoeven
3) meer inhoudelijke ondersteuning en begeleiding voor leraren tijdens de invoering van onderwijsvernieuwingen

4) een betere spreiding van onderwijsvernieuwingen, zodat scholen en leraren meer tijd hebben om deze in te voeren
5) leraren meer kansen bieden om nieuwe competenties te verwerven, door hen op geregelde tijdstippen in hun loopbaan de mogelijkheid te geven tot een leersabbat (langere tijd vrijgesteld worden om nascholing te volgen) met behoud van loon
6) een betere infrastructuur (lokalen, didactisch materiaal, ICT, mediatheek, bibliotheek,...) in scholen
7) meer aandacht in de lerarenopleiding en -vorming voor de leraar als teamlid (meer nadruk op communicatie, omgaan met positieve en negatieve kritiek, feedback geven en vragen,...)
8) meer samenwerking tussen scholen en de lokale gemeenschap (jeugdverenigingen, bibliotheken, buurtwerk, ...)
9) meer ruimte en ondersteuning voor leraren om teamgericht te werken, door aangepaste infrastructuur op school en overlegmogelijkheden
10) opleidingsduur en -niveau van de lerarenopleidingen verhogen, zodat deze beter aansluiten bij de huidige maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van het onderwijs
11) meer samenwerking tussen leraren van verschillende scholen, zodat zij opgenomen worden in netwerken van professionele ondersteuning
12) meer taakdifferentiatie voor leraren: binnen elke school de verschillende competenties binnen het team detecteren en in taken omzetten, zodat elke leraar ingezet kan worden voor opdrachten die hem het beste liggen
13) een meer geleidelijke ingroei van beginnende leraren in het beroep, door hen andere verantwoordelijkheden te geven dan meer ervaren leraren

Vraag 1

Zijn er voorstellen waarmee u het *niet eens* bent? Noteer hier de nummers en motiveer waarom u het niet eens bent met deze voorstellen.

Vraag 2

Indien u nog andere voorstellen heeft om leraren meer mogelijkheden te geven om hun veranderende opdracht goed uit te voeren, kan u deze hier kort aangeven. Gelieve de voorstellen te nummeren te beginnen met het nummer 14.

Vraag 3

a)

In onderstaande tabel krijgt u de kans om aan te geven hoe *belangrijk* u de voorstellen (onder B. Voorstellen) vindt met betrekking tot het gesignaleerde spanningsveld. We vragen u de voorstellen (inclusief deze die u eventueel zelf geformuleerd heeft) te rubriceren in drie categorieën door:

- de nummers van de voorstellen die u *zeer belangrijk* vindt, te noteren in de eerste kolom
- de nummers van de voorstellen die u *min of meer belangrijk* vindt, te noteren in de tweede kolom
- de nummers van de voorstellen die u *onbelangrijk of niet ter zake* vindt, te noteren in de derde kolom

Wil u daarnaast:

- de nummers van de voorstellen waar u zich om één of andere reden niet kan over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.) in de vierde kolom noteren
- de nummers van de voorstellen waar u het niet mee eens bent (cf. vraag 1) in de laatste kolom noteren

zeer belangrijk	**min of meer belangrijk**	**onbelangrijk of niet ter zake**	**over deze voorstellen kan ik mij niet uitspreken**	**met deze voorstellen ben ik het niet eens (cf. vraag 1)**

b)

Welk van de voorstellen die u in de kolom 'zeer belangrijk' ondergebracht heeft, vindt u het *belangrijkste*? U kan hieronder het nummer van het betreffende voorstel noteren. Motiveer uw keuze.

Deel 2: Aantrekkelijkheid van het lerarenberoep

A. Opvallendste vaststellingen uit de panelgesprekken en het opinie-onderzoek

De mening van de bevraagde onderwijsbetrokkenen over de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep is in grote mate gelijklopend met deze van de Vlaamse bevolking. Zowel in de panelgesprekken met de onderwijsbetrokkenen als in de bevraging van de Vlaamse bevolking wordt aangegeven dat de onaangename kanten van het beroep (ruimschoots) gecompenseerd worden door de aangename. Wel wordt in de panelgesprekken de toenemende werkdruk voor leraren gehekeld. Belangrijk is dat ook de bredere samenleving een vrij hoge werkbelasting voor leraren onderkent. Zo geeft bijna de helft van de ondervraagden aan dat de werkdruk in het onderwijs minstens even hoog is als in het bedrijfsleven.

Om een genuanceerder beeld te krijgen van de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep werd in de enquête bij de Vlaamse bevolking gevraagd om een aantal arbeidsvoorwaarden van het lerarenberoep te beoordelen. Uit de resultaten blijkt dat de samenleving vooral de vakantieregeling, de combineerbaarheid van het beroep met een familiaal leven en de pensioenregeling als de meest aantrekkelijke aspecten van het lerarenberoep beschouwt. Anderzijds scoort het beroep vooral zwak op het vlak van promotiemogelijkheden (68% van de bevraagden vindt het beroep op dit vlak onaantrekkelijk) en in mindere mate inzake de verloning en de mogelijkheden om de eigen arbeidstijd in te delen. In de panelgesprekken met de onderwijsbetrokkenen wordt vooral het gebrek aan loopbaanperspectieven voor leraren benadrukt.

B. Voorstellen

Zowel in de panelgeprekken als in het opinie-onderzoek is de teneur dat het lerarenberoep over het algemeen wel een aantrekkelijk beroep is, maar dat er toch enkele zaken zijn die deze aantrekkelijkheid negatief beïnvloeden. In dit verband worden hier een aantal suggesties ter verbetering gegeven. We maken een onderscheid tussen maatregelen die verband houden met

een verbetering van de arbeidsvoorwaarden van leraren en maatregelen die specifiek bedoeld zijn om de werkdruk voor leraren te verminderen.

Verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor leraren

Hieronder worden een aantal voorstellen geformuleerd die een verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor leraren beogen.

1) meer loopbaanperspectieven voor leraren, door hen de mogelijkheid te geven het lesgeven af te bouwen en andere opdrachten op administratief, pedagogisch of beleidsmatig vlak binnen de school op te nemen
2) meer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld aan verloning (b.v. onderscheid maken tussen beginnende leraren, ervaren leraren, leraren die coördinatietaken of begeleidingstaken opnemen, ...)
3) een betere aanvangsbegeleiding van beginnende leraren (o.a. via ondersteuning en begeleiding door meer ervaren leraren)
4) directeurs meer mogelijkheden geven om goed functionerende leraren (leraren die 'extra' inspanningen doen, meer taken op zich nemen, vorming volgen, ...) te belonen (b.v. via een beter uurrooster, een computer, ...)
5) een betere overstapregeling vanuit een andere sector naar het onderwijs
6) meer mogelijkheden voor ervaren leraren om tijdelijk met behoud van loon en rechten in een andere sector te werken (b.v. in de bedrijfswereld, het socio-culturele vormingswerk, ...)
7) het loon van leraren meer afhankelijk maken van de pedagogische situatie, zoals b.v. het leerlingenpubliek
8) het loon van leraren meer afhankelijk maken van de opdrachten die ze op zich nemen meer zekerheid en continuïteit voor beginnende leraren
9) meer vormingskansen voor leraren door hen per schooljaar een aantal uren toe te kennen die besteed moeten worden aan nascholing op een tijdstip naar keuze
10) meer mogelijkheden tot participatie en inspraak voor leraren in het schoolbeleid
11) mogelijkheden voor een meer flexibele invulling van de onderwijsopdracht (aantal lesuren dat nodig is voor een fulltime opdracht)

Vraag 4

Zijn er voorstellen waarmee u het *niet eens* bent? Noteer hieronder het nummer van deze voorstellen en motiveer waarom u het er niet mee eens bent.

Vraag 5

Indien u nog andere voorstellen heeft om de arbeidsvoorwaarden voor leraren te verbeteren (en aldus de aantrekkelijkheid van het beroep te verhogen), kan u deze hier kort aangeven. Gelieve de voorstellen te nummeren te beginnen met het nummer 13.

Vraag 6

a)

In onderstaande tabel krijgt u de kans om aan te geven hoe *belangrijk* u de voorstellen vindt om de arbeidsvoorwaarden voor leraren te verbeteren. We vragen u de voorstellen (inclusief deze die u eventueel zelf geformuleerd heeft) te rubriceren in drie categorieën door:

- de nummers van de voorstellen die u *zeer belangrijk* vindt, te noteren in de eerste kolom
- de nummers van de voorstellen die u *min of meer belangrijk* vindt, te noteren in de tweede kolom
- de nummers van de voorstellen die u *onbelangrijk of niet ter zake* vindt, te noteren in de derde kolom

Wil u daarnaast:

- de nummers van de voorstellen waar u zich om één of andere reden niet kan over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.) in de vierde kolom noteren
- de nummers van de voorstellen waar u het niet mee eens bent (cf. vraag 4) in de laatste kolom noteren

zeer belangrijk	min of meer belangrijk	onbelangrijk of niet ter zake	over deze voorstellen kan ik mij niet uitspreken	met deze voorstellen ben ik het niet eens (cf. vraag 4)

b)

Welk van de voorstellen die u in de kolom 'zeer belangrijk' heeft ondergebracht, vindt u het *belangrijkste*? U kan hieronder het nummer van het betreffende voorstel noteren. Motiveer uw keuze.

Werkdruk voor leraren verlagen

Hieronder worden een aantal voorstellen geformuleerd die een verlaging van de werkdruk voor leraren beogen.

1) leraren minder belasten met opvang en toezichten door andere personeelsleden in te schakelen
2) per school voor *elke* leraar een afzonderlijke, expliciete functiebeschrijving opstellen (duidelijke afbakening van de verantwoordelijkheden en taken binnen het schoolteam)
3) 'planlast' (administratieve taakbelasting) voor de leraar inperken
4) laatstejaars uit de lerarenopleidingen aan de hogescholen voor een aantal weken als volwaardig teamlid inschakelen in de school (incl. vergaderingen, directe contacten met ouders,...)
5) klasgroepen kleiner maken in scholen met een hoog percentage leerlingen die omwille van sociale, culturele of andere factoren extra zorg behoeven
6) scholen naast het lestijdenpakket een bijkomend 'beleidsondersteunend' urenpakket toekennen, bedoeld voor leraren die specifieke verantwoordelijkheden opnemen op schoolniveau (b.v. coördinatietaken, begeleiding beginnende leraren, e.d.)

Vraag 6

Zijn er voorstellen waarmee u het *niet eens* bent? Noteer hieronder het nummer van deze voorstellen en motiveer waarom u het er niet mee eens bent.

Vraag 7

Indien u nog andere voorstellen heeft om de werkdruk voor leraren te verminderen, kan u deze hier formuleren. Gelieve de voorstellen te nummeren te beginnen met het nummer 7.

Vraag 8

a)

In onderstaande tabel krijgt u de kans om aan te geven hoe *belangrijk* u de voorstellen vindt om de werkdruk voor leraren te verminderen. We vragen u de voorstellen (inclusief deze die u eventueel zelf geformuleerd heeft) te rubriceren in drie categorieën door:

- de nummers van de voorstellen die u *zeer belangrijk* vindt, te noteren in de eerste kolom
- de nummers van de voorstellen die u *min of meer belangrijk* vindt, te noteren in de tweede kolom
- de nummers van de voorstellen die u *onbelangrijk of niet ter zake* vindt, te noteren in de derde kolom

Wil u daarnaast:

- de nummers van de voorstellen waar u zich om één of andere reden niet kan over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.) in de vierde kolom noteren
- de nummers van de voorstellen waar u het niet mee eens bent (cf. vraag 6) in de laatste kolom noteren

zeer belangrijk	min of meer belangrijk	onbelangrijk of niet ter zake	over deze voorstellen kan ik mij niet uitspreken	met deze voorstellen ben ik het niet eens (cf. vraag 6)

b)

Welk van de voorstellen die u in de kolom 'zeer belangrijk' heeft ondergebracht, vindt u het *belangrijkste*? U kan hieronder het nummer van het betreffende voorstel noteren. Motiveer uw keuze.

Deel 3: Maatschapppelijke waardering voor leraren

A. Opvallendste vaststellingen uit de panelgesprekken en het opinie-onderzoek:

Uit het opinie-onderzoek bij de Vlaamse bevolking blijkt dat de leraren zowel in het kleuteronderwijs, het lager onderwijs als het secundair onderwijs bij de Vlaamse bevolking op een behoorlijk hoge waardering voor hun werk kunnen rekenen.

Diverse onderwijsbetrokkenen stellen daarentegen in de panelgesprekken dat de bredere samenleving onvoldoende op de hoogte is van wat het huidige lerarenberoep inhoudt. Zij zijn van mening dat het beeld van de bevolking over het onderwijs en de opdracht van de leraar vaak niet overeenstemt met de realiteit. Gezien mensen zich bij de beeldvorming over het lerarenberoep deels baseren op hun eigen ervaringen, zouden er sterk verouderde ideeën leven over het onderwijs. De onzichtbaarheid van de gespendeerde tijd (vooral buiten de klascontext) en de bereikte resultaten zou mensen de indruk geven dat het lerarenberoep niet erg veeleisend is en dat leraren daardoor niet even hard werken als (andere) professionals. Ook zou de publieke opinie volgens de bevraagde onderwijsbetrokkenen het idee hebben dat het lerarenberoep weinig deskundigheid vereist.

Deze veronderstellingen van de deelnemers aan de panelgesprekken werden getoetst in de bevraging bij de brede bevolking. Uit de resultaten blijkt dat er inderdaad een aantal indicaties

zijn dat (bepaalde groepen in) de bredere samenleving een weinig accuraat beeld (hebben) heeft van wat het huidige lerarenberoep inhoudt:

- 83% van de ondervraagden denkt dat lesgeven iets is dat je vooral al doende leert
- 37% meent dat de meeste kleuterleiders minder dan 38 uur per week werken
- 40% meent dat de meeste onderwijzers minder dan 38 uur per week werken
- 46% meent dat de meeste leraren in het middelbaar onderwijs minder dan 38 uur per week werken
- 30% meent dat het werk van een leraar zich hoofdzakelijk beperkt tot lesgeven

Deze minimalistische invulling van het lerarenberoep leeft vooral bij mensen ouder dan 65 jaar, bij mensen die weinig betrokken zijn bij onderwijs en bij laaggeschoolden.

B. Voorstellen

Uitgaande van deze vaststellingen worden hieronder een aantal voorstellen geformuleerd die de bedoeling hebben de bredere bevolking meer en beter te informeren over wat het lerarenberoep in de huidige samenleving inhoudt.

1) meer dialoog tussen leraren en ouders: o.a. meer informele contactmogelijkheden, ouders het schoolwerkplan bezorgen, concrete samenwerkingsprojecten uitwerken ...
2) meer inspanningen van de verschillende onderwijsactoren (overheid, koepels, vakbonden, lerarenopleider, leraren ...) om de bevolking beter te informeren over de kwaliteit van het onderwijs en de professionaliteit van de leraren
3) meer realistische berichtgeving over het onderwijs en de leraar in de media
4) een documentaire tv-reeks over leraren naar het model van 'Het leven zoals het is...' (cf. de reeksen 'Kinderziekenhuis', 'Politie')
5) meer initiatieven van scholen en leraren om de lokale gemeenschap te informeren over en te betrekken bij hun manier van werken
6) scholen uitrusten met de nodige infrastructuur zodat leraren een groot deel van hun werk (o.a. lesvoorbereidingen, verbeterwerk, ...) op school kunnen doen

7) de schoolgebouwen buiten de schooluren meer openstellen voor andere lokale organisaties (o.a. socio-culturele verenigingen, sportverenigingen, ...)

8) meer aandacht voor communicatievaardigheden in de lerarenopleiding en –vorming, met het oog op communicatie met ouders en de bredere samenleving

9) leraren stimuleren om tijdens de schoolvakanties nascholing te volgen

Vraag 9

Zijn er voorstellen waarmee u het *niet eens* bent? Noteer hieronder het nummer van deze voorstellen en motiveer waarom u het er niet mee eens bent.

Vraag 10

Indien u nog andere voorstellen heeft om de bredere bevolking meer en beter te informeren over wat het lerarenberoep in de huidige samenleving inhoudt, kan u deze hier formuleren. Gelieve de voorstellen te nummeren te beginnen met het nummer 10.

Vraag 11

a)

In onderstaande tabel krijgt u de kans om aan te geven hoe *belangrijk* u de voorstellen (onder B. Voorstellen) vindt om de bredere bevolking meer en beter te informeren over wat het lerarenberoep in de huidige samenleving inhoudt. We vragen u de voorstellen (inclusief deze die u eventueel zelf geformuleerd heeft) te rubriceren in drie categorieën door:

- de nummers van de voorstellen die u *zeer belangrijk* vindt, te noteren in de eerste kolom
- de nummers van de voorstellen die u *min of meer belangrijk* vindt, te noteren in de tweede kolom
- de nummers van de voorstellen die u *onbelangrijk of niet ter zake* vindt, te noteren in de derde kolom

Wil u daarnaast:

- de nummers van de voorstellen waar u zich om één of andere reden niet kan over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.) in de vierde kolom noteren
- de nummers van de voorstellen waar u het niet mee eens bent (cf. vraag 9) in de laatste kolom noteren

zeer belangrijk	**min of meer belangrijk**	**onbelangrijk of niet ter zake**	**over deze voorstellen kan ik mij niet uitspreken**	**met deze voorstellen ben ik het niet eens (cf. vraag 9)**

b)

Welk van de voorstellen die u in de kolom 'zeer belangrijk' ondergebracht heeft, vindt u het *belangrijkste*? U kan hieronder het nummer van het betreffende voorstel noteren. Motiveer uw keuze.

Deel 4: Evaluatie van leraren

Opvallendste vaststellingen uit de panelgesprekken en het opinie-onderzoek

Eigen aan het lerarenberoep is dat iedereen als leerling en/of ouder persoonlijke ervaringen heeft (gehad) met leraren. De aard van deze ervaringen bepaalt volgens de deelnemers aan de panelgesprekken zeer sterk de eigen perceptie van het lerarenberoep. Verschillende respondenten menen bovendien dat negatieve ervaringen een grotere impact hebben op deze perceptie dan positieve. Leraren die hun werk niet goed (genoeg) doen, zouden volgens de panelleden een belangrijke invloed hebben op de beeldvorming over het lerarenberoep.

Onder meer vanuit deze redenering wordt in verschillende panelgesprekken gepleit voor een periodiek evaluatiesysteem voor leraren (waarbij de evaluatie wordt uitgevoerd binnen de school), eventueel gekoppeld aan een herziening van het systeem van de vaste benoeming.

Hiermee verband houdend, blijkt uit de resultaten van het opinie-onderzoek bij de Vlaamse bevolking dat:

- 59% van de ondervraagden meent dat het te moeilijk is om een leraar die zijn werk niet goed doet te ontslaan
- 45% van de ondervraagden meent dat leraren te weinig worden gecontroleerd

Uitgaande van deze vaststellingen, willen wij u tot slot van deze vragenlijst twee *effect*vragen voorleggen. Met vraag 12 vragen we naar uw mening i.v.m. mogelijke effecten van een periodiek evaluatiesysteem voor leraren. Vraag 13 richt zich op mogelijke effecten van een herziening van het systeem van de vaste benoeming.

Vraag 12

Wil u in onderstaande tabel voor de zeven opgenomen elementen aangeven wat volgens u de mogelijke invloed is van een periodiek evaluatiesysteem voor leraren waarbij de evaluatie wordt uitgevoerd binnen de school? U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1. zeer negatieve invloed
2. eerder negatieve invloed
3. noch negatieve, noch positieve invloed
4. eerder positieve invloed
5. zeer positieve invloed

X. hier kan ik mij om niet over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.)

Wat is volgens u de invloed van een periodiek evaluatiesysteem voor leraren op....

... de aantrekkelijkheid van het beroep?	1	2	3	4	5	X
... het welbevinden van leraren?	1	2	3	4	5	X
... het bereiken van de leerplannen/eindtermen?	1	2	3	4	5	X
... het schoolklimaat?	1	2	3	4	5	X
... de maatschappelijke waardering voor de leraar?	1	2	3	4	5	X
... de professionaliteit van de leraar?	1	2	3	4	5	X
... het welbevinden van leerlingen?	1	2	3	4	5	X

Vraag 13

Wil u in onderstaande tabel voor de zeven opgenomen elementen aangeven wat volgens u de mogelijke invloed is van een herziening van het systeem van de vaste benoeming? U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1. zeer negatieve invloed
2. eerder negatieve invloed
3. noch negatieve, noch positieve invloed
4. eerder positieve invloed
5. zeer positieve invloed

X. hier kan ik mij om niet over uitspreken (te weinig voorkennis, ik weet het niet, etc.)

Wat is volgens u de invloed van een herziening van het systeem van de vaste benoeming op....

... de aantrekkelijkheid van het beroep?	1	2	3	4	5	X
... het welbevinden van leraren?	1	2	3	4	5	X
... het bereiken van de leerplannen/eindtermen?	1	2	3	4	5	X
... het schoolklimaat?	1	2	3	4	5	X
... de maatschappelijke waardering voor de leraar?	1	2	3	4	5	X
... de professionaliteit van de leraar?	1	2	3	4	5	X
... het welbevinden van leerlingen?	1	2	3	4	5	X

Aanvullende opmerkingen

Indien u aanvullende opmerkingen heeft met betrekking tot het thema van deze delphi-studie (de professionaliteit en de maatschappelijke waardering van de leraar basis- en secundair onderwijs) kan u deze hieronder noteren.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

BIJLAGE 13. DELPHI-STUDIE: VRAGENLIJST TWEEDE RONDE

Identificatie

In deze Delphi-studie worden diverse onderwijsbetrokkenen alsook vertegenwoordigers uit andere sectoren (het welzijnswerk, het jeugdwerk, de profitsector, ambtenaren van het departement Onderwijs, en de media) bevraagd. Wij vragen u om hieronder uw naam en functie te noteren zodat wij weten binnen welke groep wij uw reactie dienen te situeren. Uw identificatiegegevens worden enkel in dit kader gebruikt. Wij verbinden ons ertoe om uw antwoorden naamloos te verwerken.

Uw naam:

Uw functie:

Toelichting bij de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit drie delen. Net als in de eerste ronde komen volgende grote thema's aan bod: de maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van leraren (deel 1), de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep (deel 2) en de maatschappelijke waardering van leraren (deel 3).

Deze delen hebben een gelijkaardige structuur. Eerst worden nogmaals de belangrijkste vaststellingen (i.c. knelpunten) uit de vorige onderzoeksfasen (panelgesprekken met diverse onderwijsbetrokkenen en opinieonderzoek bij de Vlaamse bevolking) geschetst. Vervolgens wordt aangegeven voor welke oplossingen die in de eerste ronde werden voorgesteld, er een groot draagvlak bestaat onder de respondenten. Dit betekent dat we per thema een overzicht geven van de voorstellen waarover grote eensgezindheid is. Met betrekking tot de voorstellen waarover in de eerste ronde tegengestelde opinies geformuleerd zijn, vragen wij u om uw reactie te geven op de aangehaalde argumenten. Tevens confronteren we u met enkele nieuwe voorstellen die in de eerste ronde door de respondenten werden aangebracht.

Aan het eind van de vragenlijst krijgt u de kans om eventuele algemene bedenkingen te formuleren.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Deel 1: Maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van leraren

Zowel in de panelgesprekken als in het opinieonderzoek bij de Vlaamse bevolking wordt aangegeven dat het onderwijs in deze snel evoluerende samenleving *nieuwe opdrachten* krijgt. Vooral de opvoedende taak van leraren wordt beklemtoond. Uit de resultaten van de bevraging bij de Vlaamse bevolking blijkt dat de samenleving enerzijds een *grote vakdeskundigheid* van leraren verwacht maar anderzijds vindt dat de leraar ook een *belangrijke pedagogische opdracht* heeft. Belangrijk is dat in alle panelgesprekken de deelnemers kritische bedenkingen uiten omtrent de mogelijkheden die leraren hebben om te voldoen aan de nieuwe en bijkomende verwachtingen die ten aanzien van het onderwijs geuit worden

Uitgaande van deze vaststellingen werd u in de eerste Delphi-ronde gevraagd om een aantal voorstellen te beoordelen die de bedoeling hebben leraren meer mogelijkheden te geven om hun veranderende opdracht goed uit voeren en aldus tegemoet te komen aan de geschetste maatschappelijke verwachtingen. Over volgende voorstellen is er grote eensgezindheid onder de respondenten:

- meer inhoudelijke ondersteuning en begeleiding voor leraren tijdens de invoering van onderwijsvernieuwingen
- leraren meer kansen bieden om nieuwe competenties te verwerven, door hen op geregelde tijdstippen in hun loopbaan de mogelijkheid te geven tot een leersabbat (langere tijd vrijgesteld worden om nascholing te volgen) met behoud van loon
- een betere infrastructuur (lokalen, didactisch materiaal, ICT, mediatheek, bibliotheek,...) in scholen
- meer aandacht in de lerarenopleiding en -vorming voor de leraar als teamlid (meer nadruk op communicatie, omgaan met positieve en negatieve kritiek, feedback geven en vragen,...)
- meer ruimte en ondersteuning voor leraren om teamgericht te werken, door aangepaste infrastructuur op school en overlegmogelijkheden
- meer samenwerking tussen leraren van verschillende scholen, zodat zij opgenomen worden in netwerken van professionele ondersteuning

- meer taakdifferentiatie voor leraren: binnen elke school de verschillende competenties binnen het team detecteren en in taken omzetten, zodat elke leraar ingezet kan worden voor opdrachten die hem het beste liggen
- een meer geleidelijke ingroei van beginnende leraren in het beroep, door hen andere verantwoordelijkheden te geven dan meer ervaren leraren

In de vragenlijst voor de eerste Delphi-ronde kreeg u tevens de kans om zelf voorstellen te formuleren. Op de volgende bladzijde vragen wij nog even naar uw mening over een aantal van deze nieuwe voorstellen.

Vraag 1

Wij vragen u om aan te geven hoe belangrijk u onderstaande voorstellen vindt om leraren meer mogelijkheden te geven om hun veranderende opdracht goed uit te voeren.

U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1 onbelangrijk of niet ter zake

2 min of meer belangrijk

3 heel belangrijk

99 met dit voorstel ben ik het niet eens

X over dit voorstel kan ik mij niet uitspreken (te weinig voorkennis, dit is niet te voorspellen, ik weet het niet, etc.)

1. Scholen met een hoog percentage leerlingen die extra zorg behoeven extra lestijden geven die gebruikt worden om gedurende een deel van de dag twee leerkrachten gezamenlijk met de leerlingen te laten werken.	1	2	3	99	X
2. De lerarenopleiding niet beperken tot het bekomen van een diploma maar een permanente vorming (gedurende de ganse loopbaan) opleggen die te vergelijken is met deze bij de vrije beroepen.	1	2	3	99	X
3. De studieduur van de lerarenopleidingen flexibiliseren i.f.v. het startniveau van de kandidaat-leerkracht. Dit betekent dat de opleiding voor sommigen sneller moet kunnen dan nu het geval is en dat het voor anderen langer duurt.	1	2	3	99	X
4. Een geleidelijke ingroei vanuit de initiële lerarenopleiding in de onderwijspraktijk door een vorm van leercontract waarbij aspirant leraren ondersteund en begeleid worden door een ervaren leraar (= mentor) en waarbij de opleiding vooral kaders aangeeft om de praktijk te ordenen en in een referentiekader te plaatsen.	1	2	3	99	X

5. Laatstejaars uit de lerarenopleidingen aan de hogescholen gedurende een aantal weken stage laten lopen in een zelfde school zodat zij – *ondersteund en onder begeleiding* - ervaringen kunnen opdoen m.b.t. alle aspecten van het lerarenberoep (incl. vergaderingen, directe contacten met ouders, werkgroepen, klassenraden...)	1	2	3	99	X
6. Lectoren en docenten vakdidactiek in de lerarenopleiding verplichten om een minimale praktijkervaring voor te leggen en blijvend een minimumopdracht waar te nemen in een onderwijsinstelling van de doelgroep waarvoor ze leraren afleveren.	1	2	3	99	X
7. Leraren meer mogelijkheden geven tot permanente vorming door een betere uitbouw van voortgezette opleidingen in een modulair vormingsstelsel.	1	2	3	99	X
8. In elke school naast de directeur een pedagogisch consulent aanstellen die onder meer de leraren kan ondersteunen en begeleiden.	1	2	3	99	X
9. Meer samenwerking tussen scholen en de lokale gemeenschap mits duidelijke afspraken omtrent taakverdeling, verantwoordelijkheid,...	1	2	3	99	X

Deel 2: Aantrekkelijkheid van het lerarenberoep

Zowel in de panelgesprekken als in het opinieonderzoek is de teneur dat het lerarenberoep over het algemeen wel een aantrekkelijk beroep is, maar dat er toch enkele zaken zijn die deze aantrekkelijkheid negatief beïnvloeden. In dit verband werden in de vragenlijst voor de eerste Delphi-ronde een aantal suggesties ter verbetering gegeven. Daarnaast kreeg u telkens de kans om zelf voorstellen te formuleren. We maakten een onderscheid tussen maatregelen die verband houden met een verbetering van de arbeidsvoorwaarden van leraren en maatregelen die specifiek bedoeld zijn om de werkdruk voor leraren te verminderen.

Verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor leraren

In de eerste Delphi-ronde werd u gevraagd uw mening te geven over een aantal voorstellen om de arbeidsvoorwaarden voor leraren te verbeteren. Over volgende voorstellen is er grote eensgezindheid onder de respondenten:

- meer loopbaanperspectieven voor leraren, door hen de mogelijkheid te geven het lesgeven af te bouwen en andere opdrachten op administratief, pedagogisch of beleidsmatig vlak binnen de school op te nemen
- een betere aanvangsbegeleiding van beginnende leraren (o.a. via ondersteuning en begeleiding door meer ervaren leraren)
- meer mogelijkheden voor ervaren leraren om tijdelijk met behoud van loon en rechten in een andere sector te werken (b.v. in de bedrijfswereld, het socio-culturele vormingswerk,...)
- meer zekerheid en continuïteit voor beginnende leraren
- meer vormingskansen voor leraren door hen per schooljaar een aantal uren toe te kennen die besteed moeten worden aan nascholing op een tijdstip naar keuze
- meer mogelijkheden tot participatie en inspraak voor leraren in het schoolbeleid

Met betrekking tot de voorstellen waarover in de eerste ronde tegengestelde opinies geformuleerd zijn, vragen wij u op de volgende bladzijde om uw reactie te geven op de aangehaalde argumenten. Daarnaast willen we u confronteren met enkele nieuwe voorstellen die in de eerste ronde door de respondenten werden aangebracht.

Vraag 2

In de eerste vragenronde gaven enkele respondenten argumenten aan om de geformuleerde voorstellen ter verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor leraren al dan niet te aanvaarden. We willen u vragen aan te geven in welke mate u het eens bent met de aangehaalde argumenten. U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1 helemaal oneens

2 eerder oneens

3 eerder eens

4 helemaal eens

X hier kan ik mij niet over uitspreken (te weinig voorkennis, dit is niet te voorspellen, ik weet het niet, etc.)

1. Meer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld aan verloning.

1.1 Voor het optimaal functioneren van de school als organisatie zijn heel wat functies in een middenkader noodzakelijk.	1	2	3	4	X
1.2 Wanneer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld worden aan verloning zal dit ertoe bijdragen dat leraren mekaar als rivalen zien.	1	2	3	4	X
1.3 Wanneer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld worden aan verloning is het gevaar te groot dat mensen omwille van het loon kiezen voor een functie waar ze niet de gepaste competenties voor hebben.	1	2	3	4	X
1.4 Het gebrek aan promotiemogelijkheden maakt het lerarenberoep onaantrekkelijk.	1	2	3	4	X

2. Directeurs meer mogelijkheden geven om goed functionerende leraren (leraren die 'extra' inspanningen doen, meer taken op zich nemen, vorming volgen,...) te belonen (b.v. via een beter uurrooster, een computer,...). *met als randvoorwaarde een betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders*					
2.1 Leraren die een extra inspanning doen om te werken aan de kwaliteit van de hele school (en niet enkel bekommerd zijn om hun lesopdracht in enge zin), mogen hiervoor beloond worden.	1	2	3	4	X
2.2 Een directeur is sterk aangewezen op de medewerking van zijn personeel. Gedifferentieerde verloning, waarover hij als enige zou moeten beslissen, is een "splijtzwam" die hij best kan missen.	1	2	3	4	X
2.3 Dit voorstel leidt onvermijdelijk tot wrevel, spanning en jaloezie binnen éénzelfde school.	1	2	3	4	X
2.4 Het zijn de leraren die minder goed functioneren die moeten aangemoedigd worden en misschien hebben zij wel nood aan een computer of een beter lesrooster als duwtje in de rug.	1	2	3	4	X
2.5 Dit voorstel geeft directeurs meer mogelijkheden om een eigen personeelsbeleid te voeren en hun school efficiënt te leiden.	1	2	3	4	X

3. Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de pedagogische situatie, zoals b.v. het leerlingenpubliek	helemaal oneens	eerder oneens	eerder eens	helemaal eens	geen uitspraak
3.1 Er zijn geen echte objectieve normen om meer loon aan sommigen te verlenen. De belasting is bij elke leerlingengroep gelijk, ze wordt evenwel anders ingevuld.	1	2	3	4	X
3.2 Dit voorstel veegt alle leraren binnen een welbepaalde pedagogische situatie op één hoop en houdt er geen rekening mee dat sommigen in die situatie veel harder zullen werken en anderen het zich toch gemakkelijk zullen maken.	1	2	3	4	X
3.3 Dit voorstel kan het werken in scholen met een 'risicopubliek' extra motiveren en een beter imago geven.	1	2	3	4	X
3.4 Met een aantrekkelijker loon trek je niet per definitie de mensen met de gepaste competenties aan voor die specifieke pedagogische situatie.	1	2	3	4	X
3.5 Als leerlingen die extra zorg nodig hebben objectief kunnen gedetecteerd worden, dan kunnen hun leraren ook gehonoreerd worden.	1	2	3	4	X
3.6 Het is voldoende om de ondersteuning en de toelagen van scholen aan te passen aan het leerlingenpubliek (om zo de arbeidsvoorwaarden voor leraren in scholen met een zgn.'risicopubliek' te verbeteren).	1	2	3	4	X

4. Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de opdrachten die ze op zich nemen.

met volgende randvoorwaarden:

- enkel voor opdrachten buiten de basistaken van elke leraar zoals b.v. coördinatietaken, buitenschoolse taken, ...

- betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders

4.1 Voor een goed functionerend lerarenteam is het niet opportuun om leraren verschillend te verlonen.	1	2	3	4	X
4.2 Leraren die extra inspanningen leveren moeten hiervoor beloond worden.	1	2	3	4	X
4.3 Er zijn geen echte objectieve criteria om meer loon aan sommigen te verlenen.	1	2	3	4	X
4.4 Diversificatie van het loon gekoppeld aan de reële inzet zal de motivatie van een gemotiveerde leraar verantwoorden en deze leraar zodoende verder stimuleren in de ingeslagen weg.	1	2	3	4	X

Vraag 3

Wij vragen u om aan te geven hoe belangrijk u onderstaande voorstellen vindt om de arbeidsvoorwaarden voor leraren te verbeteren. U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1 onbelangrijk of niet ter zake

2 min of meer belangrijk

3 heel belangrijk

99 met dit voorstel ben ik het niet eens

X over dit voorstel kan ik mij niet uitspreken (te weinig voorkennis, dit is niet te voorspellen, ik weet het niet, etc.)

1. Meer promotiemogelijkheden voor leraren gekoppeld aan verloning.	1	2	3	99	X
2. Directeurs meer mogelijkheden geven om goed functionerende leraren (leraren die 'extra' inspanningen doen, meer taken op zich nemen, vorming volgen,...) te belonen (b.v. via een beter uurrooster, een computer,...). *met als randvoorwaarde een betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders*	1	2	3	99	X
3. Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de opdrachten die ze op zich nemen (m.n. voor opdrachten buiten de basistaken van elke leraar zoals b.v. coördinatietaken, buitenschoolse taken, ...). *met als randvoorwaarde een betere rekrutering, opleiding en evaluatie van schoolleiders*	1	2	3	99	X

4. Het loon van leraren meer afhankelijk maken van de pedagogische situatie, zoals b.v. het leerlingenpubliek maar gekoppeld aan de evaluatie van het werk en de inzet van de leraren.	1	2	3	99	X
5. Het loon van leraren meer afhankelijk maken van het leerlingenpubliek waarbij het volgen van een intensieve opleiding m.b.t. het werken in die specifieke pedagogische situatie een bijkomende voorwaarde is.	1	2	3	99	X
6. Meer mogelijkheden voor een meer flexibele invulling van de onderwijsopdracht zodat het aantal lesuren dat nodig is voor een fulltime opdracht kan verschillen van persoon tot persoon (b.v. op basis van ervaring, op basis van het leerlingenpubliek,...).	1	2	3	99	X
7. Het invoeren van een *lerarenkaart* waardoor leraren gratis culturele activiteiten kunnen bijwonen, toegang krijgen tot bibliotheken, centra, korting krijgt op boeken en tijdschriften i.v.m. hun vak.	1	2	3	99	X

	onbelangrijk / niet ter zake		min of meer	zeer belangrijk	niet eens	geen uitspraak
8. Meer materiële middelen voor de scholen zodat leraren een gedeelte van de infrastructuur (b.v. computer, videorecorder, videotapes e.d.) niet zelf hoeven te betalen.	1		2	3	99	X
9. Leraren actiever betrekken bij de voorbereiding van onderwijsreglementering en -vernieuwing.	1		2	3	99	X

10. De (voltijdse) opdracht niet langer definiëren in termen van lestijden maar uitdrukken in **percentage beschikbaarheid voor de school** (naast lestijden ook uren voor overleg, voorbereiding, planning, oudercontacten, enz. voorzien binnen de opdracht).	1	2	3	99	X

Werkdruk verlagen

In de eerste Delphi-ronde werd u gevraagd een aantal voorstellen te beoordelen die gericht zijn op het verminderen van de werkdruk voor leraren. Uit de antwoorden van de verschillende respondenten blijkt een grote eensgezindheid over volgende voorgestelde maatregelen.

- leraren minder belasten met opvang en toezicht door andere personeelsleden in te schakelen
- per school voor *elke* leraar een afzonderlijke, expliciete functiebeschrijving opstellen (duidelijke afbakening van de verantwoordelijkheden en taken binnen het schoolteam)
- 'planlast' (administratieve taakbelasting) voor de leraar inperken
- klasgroepen kleiner maken in scholen met een hoog percentage leerlingen die vanwege sociale, culturele of andere factoren extra zorg behoeven
- scholen naast het lestijdenpakket een bijkomend 'beleidsondersteunend' urenpakket toekennen, bedoeld voor leraren die specifieke verantwoordelijkheden opnemen op schoolniveau (b.v. coördinatietaken, begeleiding beginnende leraren, e.d.)

Deel 3: Maatschappelijke waardering voor leraren

Uit het opinieonderzoek bij de Vlaamse bevolking blijkt dat de leraren zowel in het kleuteronderwijs, het lager onderwijs als het secundair onderwijs bij de Vlaamse bevolking op een behoorlijk hoge waardering voor hun werk kunnen rekenen.

Diverse onderwijsbetrokkenen stellen daarentegen in de panelgesprekken dat het beeld van de bevolking over het onderwijs en de opdracht van de leraar vaak niet overeenstemt met de realiteit. Uit de resultaten van het opinieonderzoek blijkt dat er inderdaad een aantal indicaties zijn dat (bepaalde groepen in) de bredere samenleving een weinig accuraat beeld (hebben) heeft van wat het huidige lerarenberoep inhoudt.

Uitgaande van deze vaststellingen werd u in de eerste Delphi-ronde gevraagd om een aantal voorstellen te beoordelen die de bedoeling hebben de bredere bevolking meer en beter te informeren over het lerarenberoep. Over volgende voorstellen is er grote eensgezindheid onder de respondenten:

- meer dialoog tussen leraren en ouders: o.a. meer informele contactmogelijkheden, ouders het schoolwerkplan bezorgen, concrete samenwerkingsprojecten uitwerken ...
- meer inspanningen van de verschillende onderwijsactoren (overheid, koepels, vakbonden, lerarenopleider, leraren...) om de bevolking beter te informeren over de kwaliteit van het onderwijs en de professionaliteit van de leraren
- meer realistische berichtgeving over het onderwijs en de leraar in de media
- meer initiatieven van scholen en leraren om de lokale gemeenschap te informeren over en te betrekken bij hun manier van werken
- meer aandacht voor communicatievaardigheden in de lerarenopleiding en –vorming, met het oog op communicatie met ouders en de bredere samenleving

Met betrekking tot de voorstellen waarover in de eerste ronde tegengestelde opinies geformuleerd zijn, vragen wij u op de volgende bladzijde om uw reactie te geven op de aangehaalde argumenten. Daarnaast willen we u confronteren met enkele nieuwe voorstellen die in de eerste ronde door de respondenten werden aangebracht.

Vraag 4

In de eerste vragenronde gaven enkele respondenten argumenten aan om de geformuleerde voorstellen al dan niet te aanvaarden. We vragen u in welke mate u het eens bent met de aangehaalde argumenten. U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1 helemaal oneens

2 eerder oneens

3 eerder eens

4 helemaal eens

X hier kan ik mij niet over uitspreken (te weinig voorkennis, dit is niet te voorspellen, ik weet het niet, etc.)

1. Scholen uitrusten met de nodige infrastructuur zodat leraren een groot deel van hun werk (o.a. lesvoorbereidingen, verbeterwerk,...) op school kunnen doen.

1.1 Dit voorstel is uiterst belangrijk om een positief en ondersteunend werkklimaat te organiseren.	1	2	3	4	X
1.2 Hieruit zal onder meer blijken dat de leraar meer dan "twintig" uur per week werkt.	1	2	3	4	X
1.3 Dit voorstel zal niet leiden tot grotere appreciatie van de brede bevolking, deze heeft immers geen zicht op de activiteiten die leraren in de vermelde infrastructuur zullen uitoefenen.	1	2	3	4	X

2. De schoolgebouwen buiten de schooluren meer openstellen voor andere lokale organisaties (o.a. socio-culturele verenigingen, sportverenigingen,...).

met als randvoorwaarde ondersteunende compenserende maatregelen zoals het ter beschikking stellen van personeel (toezicht, conciërge,...) en financies voor het gebruik van lokalen (verwarming, onderhoudskosten...) en andere infrastructuur

2.1 Het openstellen van de schoolinfrastructuur leidt tot een efficiënter gebruik van de beschikbare middelen.	1	2	3	4	X
2.2 Dit voorstel leidt niet tot de verbetering van de kennis over het lerarenberoep, noch verhoogt het de waardering ervoor.	1	2	3	4	X
2.3 Op deze wijze behouden scholen hun relevantie voor de hele maatschappij en houden ze voortdurend hun vinger aan de pols van de samenleving.	1	2	3	4	X

3. Een documentaire tv-reeks over leraren naar het model van 'Het leven zoals het is...' (cf. de reeksen 'Kinderziekenhuis', 'Politie').

met volgende randvoorwaarden:

- specifieke aandacht voor waarheidsgetrouwe montage

- de verdoken en onbekende kant van het beroep moet minstens zo veel aan bod komen, als de 'bekende' kant

	helemaal oneens	eerder oneens	eerder eens	helemaal eens	geen uitspraak
3.1 Een tv-reeks zal geen blijvend effect hebben op de perceptie over het lerarenberoep.	1	2	3	4	X
3.2 Getuigenissen „uit het leven gegrepen'' halen veel meer uit dan welke sensibiliseringscampagne ook.	1	2	3	4	X
3.3 Het is contradictorisch om met een docusoap zicht te geven op het lerarenberoep. Programmamakers hebben immers andere doelstellingen dan het beroep objectief voorstellen.	1	2	3	4	X
3.4 Een groot deel van de bevolking herkent zich niet in de klachten van leraren omdat zij zich er niet mee vertrouwd voelen. Een goed verteld en herkenbaar verhaal met identificatiefiguren die geconfronteerd worden met de dagdagelijkse problemen van de leraar kan een ingang bieden.	1	2	3	4	X
3.5 Televisie is het medium bij uitstek, daar kan handig en objectief gebruik van gemaakt worden.	1	2	3	4	X
3.6 Als dat de manier is waarop leraren hun werk moeten bekendmaken, is dat een beetje zielig. Het lijkt alsof leraren dat respect afdwingen in de letterlijke zin van het woord 'dwingen'.	1	2	3	4	X

4. Leraren stimuleren om tijdens de schoolvakanties nascholing te volgen.

4.1	Dit voorstel vermindert de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep.	1	2	3	4	X
4.2	De leerkracht kan zijn maatschappelijke waardering slechts verdienen door zichzelf te blijven zien als een 'professional' en hiervoor de nodige inspanningen te blijven leveren.	1	2	3	4	X
4.3	Het is niet aangewezen dat nascholing steeds en volledig door de werkgever wordt betaald. Van leraren mag verwacht worden dat zij een deel van hun vrije tijd investeren in hun verdere professionalisering.	1	2	3	4	X
4.4	Gemotiveerde leraren gebruiken nu al een deel van hun vakantie i.f.v. hun lesopdracht (nascholing, voorbereiding van lessen, excursies en projecten, actualisering cursus, ...). Dit is door het grote publiek niet geweten en heeft vooralsnog geen enkel effect op de waardering van die leraren.	1	2	3	4	X

Vraag 5

Wij vragen u om aan te geven hoe belangrijk u onderstaande voorstellen vindt om de bredere bevolking meer en beter te informeren over het lerarenberoep. U kan hiertoe telkens één van volgende antwoordmogelijkheden aanduiden:

1 onbelangrijk of niet ter zake

2 min of meer belangrijk

3 heel belangrijk

99 met dit voorstel ben ik het niet eens

X over dit voorstel kan ik mij niet uitspreken (te weinig voorkennis, dit is niet te voorspellen, ik weet het niet, etc.)

1.	Scholen uitrusten met de nodige infrastructuur zodat leraren een groot deel van hun werk (o.a. lesvoorbereidingen, verbeterwerk, ...) op school kunnen doen.	1	2	3	99	X
2.	Een documentaire tv-reeks over leraren naar het model van 'Het leven zoals het is...' (cf. de reeksen 'Kinderziekenhuis', 'Politie').	1	2	3	99	X
3.	De schoolgebouwen buiten de schooluren meer openstellen voor andere lokale organisaties (o.a. socio-culturele verenigingen, sportverenigingen) *met als randvoorwaarde ondersteunende compenserende maatregelen zoals het ter beschikking stellen van personeel en financies voor het gebruik van lokalen en andere infrastructuur*	1	2	3	99	X
4.	Leraren stimuleren om tijdens de schoolvakanties nascholing te volgen.	1	2	3	99	X
5.	Leraren secundair onderwijs alle dagen op school aanwezig laten zijn. *randvoorwaarde: scholen uitrusten met de nodige infrastructuur.*	1	2	3	99	X

6. De doorlichtingverslagen van de inspectie op het internet plaatsen.	1	2	3	99	X
7. Een duidelijker opdracht en inbedding van schoolopbouwwerk om de participatie van kansarme en allochtone ouders aan het schoolgebeuren te stimuleren.	1	2	3	99	X
8. Meer investeren in vorming voor ouders opdat ze partners kunnen zijn van de leerkrachten.	1	2	3	99	X
9. Studenten uit de lerarenopleidingen confronteren met wat verschillende leidende kringen in de samenleving over het onderwijs denken en wat er zoal verwacht wordt. Onderwijs staat in de branding van het maatschappelijk debat, laat jonge mensen dat ook voelen.	1	2	3	99	X
10. Het strikte onderscheid tussen de verschillende onderwijsniveaus (basisonderwijs, secundair onderwijs, hoger onderwijs en volwassenenvorming) doorbreken. Scholen moeten zich ontwikkelen tot en profileren als open leercentra, die zich richten tot een divers en breed publiek van mensen met diverse leer- en opleidingsbehoeften.	1	2	3	99	X

Aanvullende opmerkingen

Indien u nog opmerkingen of bedenkingen heeft die u niet terugvindt in het geheel van de vragenlijst, kan u deze hier noteren.

Hartelijk dank voor uw medewerking!